SUSA/JSFOu 100, 2024

Markus Juutinen (Oulu) & Sirkka Saarinen (Turku)

Erkki Itkosen marilaisilta sotavangeilta keräämät murretekstit

Jatkosodan aikana Suomi otti sotavangiksi noin 64 000 neuvostosotilasta, joista noin kaksituhatta kuului johonkin suomalais-ugrilaiseen kansaan. Näiden lisäksi Suomeen tuotiin noin 2200 johonkin suomalais-ugrilaiseen kansaan kuuluvaa sotavankia Saksasta. Asemasodan aikana 1942–1943 suomalaiset tutkijat pääsivät haastattelemaan eri kansojen edustajia, mikä oli ollut mahdotonta Neuvostoliiton perustamisesta lähtien. Kielenoppaat jaettiin tutkijoiden kesken heidän erikoistumiskieltensä mukaan: esimerkiksi permiläisiin kieliin keskittynyt T. E. Uotila haastatteli pääosin komeja mutta vähemmässä määrin myös udmurtteja ja mareja, Kaino Heikkilä keräsi aineistoa mordvan johto-opista ja Jenő Juhász tarkisti mokšan sanakirjansa käsikirjoitusta. Uralilaisten kielten puhujien lisäksi sotavankien keskuudessa oli muitakin kielenoppaita, joita tutkijat halusivat päästä haastattelemaan. Esimerkiksi Aulis J. Joki tutki turkkilaisia ja Gustav Schmidt kaukasialaisia kieliä. (Kokkonen 2010: 156–161.) Lappologina kunnostautunut Erkki Itkonen puolestaan pääsi haastattelemaan alkuvuonna 1943 Helsingissä kiltinänsaamelaista sotavankia Maksim Vasilevič Antonovia, jolta hän keräsi kahden ja puolen kuukauden aikana sekä sanastoa että tekstejä. Hänen keräämänsä sanasto on liitetty T. I. Itkosen *Koltan- ja kuolanlapin sanakirjaan* (1958), ja tekstit julkaistiin Juhani Lehtirannan toimittamana *Kildinlappische Sprachproben* -teoksena vuonna 1985.

Kiltinänsaamen lisäksi Erkki Itkonen keräsi vuosina 1942 ja 1943 Helsingissä ja Hangon sotavankileirillä myös mordvaa ja maria. Hänen neljältä kielenoppaalta keräämänsä marin sanasto sisällytettiin 2008 julkaistuun Arto Moision ja Sirkka Saarisen toimittamaan *Tscheremissisches Wörterbuch* -sanakirjaan, joka sisältää aineistoa myös useilta muilta suomalaisilta tutkijoilta. Sanakirjan toimitusvaiheessa ei kuitenkaan ollut tiedossa, että Itkonen oli kerännyt myös tekstejä.

Tekstit löytyivät sattumalta yllättävästä paikasta. Ensimmäinen löytyneistä teksteistä oli Petr Pavlovič Ivanovin omaelämäkerrallinen teksti *mi̯ĵi̯n ili̯š̃e·m* 'Elämäni'. Syystä tai toisesta Itkonen kirjoitti sen samaan vihkoon, johon hän oli kerännyt aineistoa koltansaamen Suonikylän murteesta. Tämä vihko oli lisäksi päätynyt Erkin isoveljen T. I. Itkosen keräämien koltansaamen aineistojen joukkoon. Loput marilaisteksteistä löytyivät Erkin marilaisaineistojen joukosta. Kaikki nämä aineistot ovat Suomalais-Ugrilaisen Seuran hallussa, ja niitä säilytetään Kansallisarkistossa Helsingissä.

Ödön Beke toteaa marilaistekstikokoelmansa *Mari szövegek I* (1957: vi–vii) esipuheessa, että vaikka esimerkiksi sotavankeja leirillä haastatellessa välttyy kielten puhuma-alueella tapahtuvien kenttätöiden rasituksilta, sen kääntöpuolena on se, että tutkija joutuu tyytymään niihin kielenpuhujiin, joita on saatavilla. Kielten puhuma-alueella tutkija voi valita mieleisensä kielenpuhujat ja parhaat perinteentaitajat, sadunkertojat ja laulajat, Sotavankien parissa työskentelevät tutkijat ovat täysin

eri asemassa, sillä on pitkälti sattumaa, millaisia informantteja sotavangeiksi päätyy, mikä luonnollisesti vaikuttaa siihen, millaista materiaalia tutkija saa kerättyä.

Keruutilanteiden erot ja informanttien määrä ja erot näkyvät selvästi, kun verrataan toisiinsa Beken ja Itkosen sotavangeilta keräämiä aineistoja. Siinä missä Bekellä oli mahdollisuus keskittyä työskentelyyn kahdenkymmenenyhdeksän eri murteita puhuvan Unkariin päätyneen marilaisen sotavangin kanssa puolentoista vuoden ajan pääsiäisestä 1916 lokakuuhun 1918 (Beke 1957: v), Itkonen joutui tyytymään paria vuosikymmentä myöhemmin vain neljään kielenoppaaseen, joiden kanssa hän työskenteli kesällä 1942 viisi viikkoa ja vuonna 1943 kolme ja puoli kuukautta (Kokkonen 2010: 158–159). Tästä syystä sekä Beken sanasto että tekstikeräelmät ovat sekä huomattavasti laajemmat että monimuotoisemmat kuin Itkosen vastaavat. Siinä missä Beke ehti kerätä niin runsaan aineiston, että sitä riitti kaikkiaan yhdeksään *Mari nyelvjárási szótár* -murresanakirjan niteeseen ja kymmeneen tekstijulkaisuun (E. Itkonen 1963: 170), Itkosen keräämä sanasto julkaistiin osana muiden suomalaisten tutkijoiden keräämää sanastoa. Myös nyt julkaistavat tekstit ovat huomattavasti suppeampi kokonaisuus kuin Beken keräelmät mutta joka tapauksessa arvokas ja kaivattu lisä marin murretekstien joukkoon.

Beken ja Itkosen keräämät tekstit eroavat myös siinä suhteessa toisistaan, että Itkosen teksteistä suurin osa on satuja, kun taas Beke keräsi niiden lisäksi myös laajan kokoelman marilaisten uskontoa ja kansatietoutta koskevia aiheita. Itkosen keräämien tekstien joukossa on lähinnä tavallisia marilaissatuja, kuten eläinsatuja, ihmesatuja, joissa esiintyy esimerkiksi lohikäärmeitä ja tsaarin tyttäriä, sekä pilasatuja, joissa pilkataan esimerkiksi pappeja ja pajareita. Näistä suurin osa on laajalevikkistä kulkutavaraa, joka käy hyvin ilmi siitä, että joillekin Smorodinovin esittämistä saduista löytyy helposti vastine esimerkiksi koltan- ja kuolansaamelaisten satujen joukosta (vrt. T. I. Itkonen 1931).

Erkki Itkosen marilaiset informantit

Itkosen tärkein marilaisinformantti oli Mihail Grigorjevič Smorodinov, joka syntyi Kuruknurin kylässä 24.5.1916 ja eli Mari Ušemin kylässä 14 kilometriä Joškar-Olasta koilliseen. Häneltä Itkonen keräsi noin 2450 sanalippua ja reilusti eniten tekstejä: ne muodostavat yli puolet kaikista Itkosen keräämistä marilaisteksteistä. Smorodinovin kokoelma sisältää paljon satuja, muutamia lauluja sekä arvoituksia ja sananlaskuja.

Petr Pavlovič Ivanov syntyi 25.1.1918 Krasnojarin kylässä, Zvenigovon alueella, entisen Kazanin kuvernementissä, joka kuuluu nykyisin Marin tasavaltaan. Itkonen keräsi Ivanovilta kesällä 1943 noin 2650 sanalippua sekä tekstejä, joiden joukossa on yksi omaelämäkerrallinen teksti sekä kolme laulua.

Ivan Dmitrijevič Dmitrijev syntyi 1914 Baškirian tasavallan Kaltasan rajonin Čaškan (ven. Čaškinon) kylässä. Čaškinon kylä kuuluu Kušnjan selsovetiin, johon kuuluu lisäksi Mera·ŋjal (ven. *Kojanovo*), Kusńà· (ven. *Kušnja*), Solβiį̂ (ven. *Čilviovo*) sekä Morkò· (ven. *Norkino*). Čaškinosta 75 kilometriä luoteeseen on Udmurtiassa

sijaitseva Sarapulin kaupunki, 120 kilometriä kaakkoon on Birskin kaupunki ja siitä 120 kilometriä kaakkoon on Uhan kaupunki. Itkonen keräsi Dmitrijeviltä Helsingin keskusvankilassa kesällä 1943 noin 2200 sanalippua sekä pienen määrän tekstejä: yhden sadun sekä kolme lyhyttä laulua.

Petr Abramovič Jemelov syntyi 4.1.1911 Marin tasavallassa Jatykovon kylässä, joka sijaitsee 12 kilometriä Jyrinon (mar. *Jü·rnə*) kaupungista. Itkonen keräsi Jemelovilta noin 2650 sanalippua sekä lyhyen omaelämäkerrallisen kertomuksen, seitsemän satua tai sadun katkelmaa, kolme laulua ja muutamia sananlaskuja.

Koska Itkonen keräsi kaikilta neljältä kielenoppaalta kutakuinkin saman verran sanastoa, tekstikeräelmien laajuutta selittävät luultavasti kielenoppaiden erilaiset kertojan kyvyt. Sen lisäksi, että Itkonen keräsi Smorodinovilta enemmän tekstejä kuin muilta kielenoppailta, hänen tekstinsä ovat myös muilta kerättyjä pidempiä. Ilmeisesti Smorodinov oli muita etevämpi tarinankertoja tai halukkaampi kertomaan satuja kuin muut Itkosen informantit.

Tekstien murrepiirteistä

Marin murteet jaetaan kahteen pääryhmään ennen kaikkea äänne- ja muoto-opin mutta jossain määrin myös sanaston perusteella. Läntiseen ryhmään kuuluvat luoteismari ja vuorimari, jolla on nykyään itsenäisen kielen asema. Itäisen ryhmän muodostavat niittymari ja itämari, joiden pohjalta on luotu yhteinen niitty-itämarin kirjakieli. Vuorimari on homogeeninen kokonaisuus, kun taas niittymarissa voidaan erottaa kolme toisistaan poikkeavaa murreryhmää ja itämarissa sen maantieteellisen hajaantuneisuuden vuoksi vielä useampia. (Vrt. Ivanov 1981.)

Itkonen merkitsi muistiin tekstejä neljältä eri murrealueelta kotoisin olevalta kielenoppaalta. Niittymarin murteista kokoelmassa ovat edustettuina – ei suinkaan se tavallisin eli Morkin-Sernurin murre – vaan Joškar-Olan ja Volgan murteet.

Suurin osa Itkosen materiaalista on peräisin Mihail Smorodinovilta, joka oli kotoisin nykyisen pääkaupungin läheltä. Joškar-Olan murteessa on vaikutteita vuori- ja luoteismarista. I. G. Ivanovin (1981: 37–39) mukaan siinä on kymmenen vokaalia kuten vuorimarissakin, mutta vuorimarissa niin tavallinen *ä* puuttuu. Vokaalien määrää on Joškar-Olan murteessa laajentanut kaksi redusoitunutta labiaalivokaalia, ≈ ja ≈̈, kuten luoteismarissa. Smorodinovin teksteissä ≈̈ ei kuitenkaan esiinny juuri lainkaan ja ≈ löytyy vain olla-verbin jälkitavuista (esim. *ul≈t* ’ovat’), eikä niissäkään systemaattisesti, sekä hyvin sporadisesti yksittäistapauksista (esim. *kù·δ≈ško* ’kotiin’). Muita Joškar-Olan murteelle tyypillisiä tuntomerkkejä Morkin-Sernurin murteeseen verrattuna ovat *o*:n esiintyminen *ö*:n asemesta (esim. *jora* ’kelpaa’) ja *u ü*:n asemesta (esim. *jumalne* ’alla’). (Ivanov 1981: 37–39.) Sanoissa, joiden ensitavussa on labiaalivokaali *o*, *u* tai *ü* ja toisessa tavussa redusoitunut vokaali, jota seuraa konsonantti, Itkonen merkitsee usein – mutta ei suinkaan systemaattisesti – redusoituneen vokaalin perään ₒ:n ikään kuin osoittamaan švaan hienoista labiaalisuutta, esim. *ù·lə̂ₒt* ’ovat’ ja *šù·δə̂ₒm* ’heinää’. Ivanovin mukaan (1981: 37) Joškar-Olan murteessa

on labiaalisten redusoituneiden vokaalien lisäksi vain yksi illabiaalinen švaa. Itkosen transkriptiossa esiintyvät kuitenkin sekä *ə* että *ə̂*, joskin jossain määrin epäsäännöllisesti ja välillä vokaalisoinnun vastaisestikin. Smorodinov käyttää – yleensä vain itämurteissa esiintyvää – *leťś*-erosijaa, esim. *šüžą·ržəleťś joδe·š* ’kysyy sisareltaan’.

Petr Ivanovin tekstit edustavat Volgan Zvenigovon murretta. I. G. Ivanovin (1981: 44–45) mukaan Volgan murteessa on kolme redusoitunutta vokaalia: *ə̂*:n lisäksi *ꝛ* ja *ꝛ̈*. Itkonen on tulkinnut illabiaalisen švaan etisemmäksi ja merkitsee sen etuvokaalisissa sanoissa *ı̣*:llä ja takavokaalisissa *ı̣̂*:llä. Nämä vokaalit kuitenkin esiintyvät vain Ivanovin omaelämäkerrallisessa tekstinäytteessä, eivät lauluissa. Kaikissa Ivanovilta muistiinmerkityissä teksteissä huomiota kiinnittää sananloppuisen *ε*-äänteen suuri frekvenssi (*e*:n asemesta), jonka esiintymissääntöjä on vaikea hahmottaa. Volgan murteessa esiintyy vuorimarille ominaisia piirteitä etenkin verbintaivutuksessa, mm. monikon kolmannen persoonan muodot *oĺè·βe* ’he sanoivat’ ja *ı̣̂ńe·št puep* ’he eivät halunneet antaa’.

Ivan Dmitrijev oli kotoisin Kaltasasta, jossa puhuttava murre luokitellaan yhdeksi itämarin alamurteeksi. Ympäröivän baškiirin kielen vaikutuksesta murteessa on vokaali *ä*, joka puuttuu niittymurteista. Redusoituneesta vokaalista on käytössä sekä etinen että takainen variantti (*ə, ə̂*). Tekstinäytteen lyhyydestä huolimatta siihen on osunut *-teγeťe*-tunnuksinen abessiivi (esim. *koťteγeťe* ’syömättä’), joka esiintyy myös viereisessä Miškanin murteessa (Ivanov 1981: 62–63). Samassa sanassa näkyy myös laajemminkin – joskaan ei systemaattisesti – kielinäytteessä esiintyvä sibilanttiosan häviäminen affrikaatasta, esim. *pašà· γəť* ’työstä’.

Petr Jemelovin edustamalle vuorimurteelle on tyypillistä labiaalisen lisäksi velaarinen vokaalisointu, mikä puuttuu useimmista niitty-itämarin murteista. Hänen tekstinsä ovat äännerakenteeltaan lähes identtisiä nykyisen vuorimarin kirjakielen kanssa.

Olemme kirjoittaneet tekstit mahdollisimman tarkasti seuraten Itkosen käsikirjoitusta. Teksteissä on jonkin verran variaatiota, joka selittyy osin kielen luonnollisella variaatiolla ja osin keruutilanteen kiireellisyydellä ja kerääjän tekemillä virheillä. Esimerkiksi puolipitkien vokaalien (esim. *ì* ’vuosi’ ~ *i* ja *mö·skȁ* ’karhu’ ~ *mö·skä*), sanapainon (esim. *mane·š* ’sanoo’ ~ *maneš*) ja affrikaattoja edeltävän tavurajan (*kè·ʹťśe* ~ *kè·ťśe* ’aurinko; päivä’ ja *oʹńďźà·* ~ *ońďźà·* ’katsoo’) merkintä on horjuvaa. Myös redusoituneissa vokaaleissa esiintyvä *ə* ~ *ə̂* -variaatio ja soinnillisissa sibilanteissa esiintyvä *z* ~ *ž* -variaatio on jätetty ennalleen. Samoin kerronnalle tyypillinen aikamuotojen vaihtelu rinnasteisissa lauseissa on säilytetty, esim. *kùδə̂škə̂žo mią̀·‿at šua·rə̂m pört pokše·k šoγà·lten* ’Menee kotiinsa ja asetti huhmaren pirtin keskelle’. Lukemisen helpottamiseksi teksteihin on kuitenkin lisätty selventäviä välimerkkejä ja tekstit on jaettu kappaleiksi.

Myös tekstien käännösten suhteen on pyritty seuraamaan mahdollisimman tarkasti marilaista kerronnan tyyliä. Esimerkiksi lainausmerkein ilmaistujen repliikkien perässä esiintyy usein verbimuoto *sanoo*, joka vastaa marilaisen kerronnan tyylipiirteitä, esim. *pì·re rüβü·ž δek tole·š‿at joδè·š: ”kù·što təna·r kò·lᵊm muna·t?” manè·š.* ’Susi tulee ketun luo ja kysyy: ”Mistä olet löytänyt noin paljon kalaa?”, sanoo.’ tai

kuγù· iža·že oĺà·: ”*aδa tə̑i̯ ka·ʲe, mə̑i̯ o·m‿kaʲe.”, maneš.* ’Vanhin veli sanoo: ”Mene sinä, minä en mene”, sanoo.’ Käännöksiin on lisätty hakasulkeiden sisään selventäviä sanoja.

Lopuksi

Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirjassa julkaistiin 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa paljon sekä kenttätyömatkakertomuksia että kentällä kerättyjä kielennäytteitä eri kielistä. Sittemmin tällaiset tekstit ovat siirtyneet uusiin julkaisukanaviin. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirjan sadas numero on kuitenkin sopiva tilaisuus palata vielä kerran sarjan alkuaikojen perinteiden äärelle. Juhlistamme pitkäikäistä sarjaa julkaisemalla nämä Erkki Itkosen marilaisilta sotavangeilta keräämät murretekstit, joiden keruusta on kulunut jo yli kahdeksan vuosikymmentä. Tämä on samalla osoitus siitä, että arkistojen kätköissä on yhä vanhoja relevantteja aineistoja odottamassa löytäjäänsä ja julkaisijaansa.

Viitteet

Beke, Ödön. 1957. *Mari szövegek* I. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Itkonen, Erkki. 1963. Ödön Beke 80-vuotias. *Virittäjä* 67. 169–170.

Itkonen, T. I. 1931. *Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja* (Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 60). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Itkonen, T. I. 1958. *Koltan- ja kuolanlapin sanakirja* (Lexica Societatis Fenno-Ugricae XV). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Ivanov 1981 = Иванов, И. Г. 1981. *Марий диалектологий*. Йошкар-Ола: Марий государственный университет.

Kokkonen, Paula. 2010. Jatkosodan komilaiset sotavangit kielenoppaina. Teoksessa Kokkonen, Paula & Kurvinen, Anna (toim.), *Kenttäretkistä tutkimustiedoksi* (Uralica Helsingiensia 4), 155–177. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Lehtiranta, Juhani. 1985. *Kildinlappische Sprachproben* (Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia 191). Kerääjä Itkonen, Erkki. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Moisio, Arto & Saarinen, Sirkka (toim.). 2008. *Tscheremissisches Wörterbuch* (Lexica Societatis Fenno-Ugricae 32, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 151). Kerääjät Porkka, Volmari & Genetz, Arvid & Wichmann, Yrjö & Räsänen, Martti & Uotila, T. E. & Itkonen, Erkki. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Mihail Grigorjevič Smorodinov

1. tumnạ̀·, rüβü·ž ðen šoγerte·n

kožlà·šte ik kuγu tu·mo βuješ tumənạ̀· kum ì·γəm lu·ktə̂n. tì·ðe tu·mo juma·k ťšojà· rüβü·ž tünè·mən. erðen tolè·šat murà·:

”tumnạ̀·, tum tum,
ik iγè·ðəm kuða·lte tum tum.
küžè·nat kotška·m tum tum.
βolè·nat kotška·m tum tum
ruè·nat kotška·m tum tum.”

tumnà· šorte·š šortè·šat ik ì·γəžəm kuðaltà· rüβüž nale·šda eɳe·r sè·rəš namien kotškè·š. erlà·šə̂žə̂m tolè·šat aða·k murà·:

”tumnà· tum tum
ik iγè·ðəm kuða·lte tum tum
küźè·nat kotška·m tum tum
βolè·nat kotška·m tum tum
ruè·nat kotška·m tum tum.”

tumnà· šortè·š šortè·šat. aða·k ik ì·γəžəm kuðaltà· tì·ðe vremà·šte šoγerte·n tšoɳɢe·šten tolè·š i tumnà·leťš joðè·š: ”mom šortà·t tumnà?” manè·š. tumnà· oĺà: ”mom oɒ‿šo·rt ťšojà· rüβü·ž tole·šat”:

”tumnà· tum tum
ik iγè·ðəm kuða·lte tum tum
küźè·nat kotška·m tum tum
βolè·nat kotškam tum tum
ruè·nat kotškam tum tum.”, manè·š.

”təγè· kok iγè·məm ko·tškə̂n kà·jə̂š”, manè·š. šoγerte·n oĺà·: ”ei̯ dura·k, mola·n təi̯ ᵊškè· iγè·ðəm puè·t, küźe·n kotškà·š ki·dže ukè·, βolè·n kotška·š jo·lžo ukè·, ruè·n kotškà·š toβa·rže ukè·. βo·Íšo tuɒla·n (tu·ɒlan) iγè·ðəm i·t‿pù”, manè·šat tšoɳɢe·šten kajà·.

kumušè·šə̂žə̂m rü·βüž tolè·šat aða·k murà:

1. Pöllö, kettu ja harakka

Metsässä erään suuren tammen latvassa pöllö oli hautonut kolme poikasta. Tämän oli viekas kettu tammen alla huomannut. Se tulee aamulla ja laulaa:

”Pöllö tum tum,
heitä yksi poikasesi tum tum.
Kiipeän ja syön tum tum.
Pudotan ja syön tum tum.
Kaadan [puun] ja syön tum tum.”

Pöllö itkee itkemistään ja heittää yhden poikasen. Kettu nappaa sen ja menee joen rantaan syömään sen. Tulee aamulla ja laulaa taas:

”Pöllö tum tum,
heitä yksi poikasesi tum tum.
Kiipeän ja syön tum tum.
Pudotan ja syön tum tum.
Kaadan ja syön tum tum.”

Pöllö itkee ja itkee. Heittää taas yhden poikasen. Silloin harakka lentää paikalle ja kysyy pöllöltä: ”Mitä itket, pöllö?” kysyy. Pöllö sanoo: ”Miksi en itkisi, ovela kettu tulee” ja [laulaa]:

”Pöllö tum tum,
heitä yksi poikasesi tum tum.
Kiipeän ja syön tum tum.
Pudotan ja syön tum tum.
Kaadan ja syön tum tum”, se sanoo.

”Näin se on syönyt jo kaksi poikastani”, sanoo. Harakka sanoo: ”Voi hölmöläistä, miksi annat oman poikasesi, [ketulla ei ole] käsiä kiivetä syömään, ei jalkoja kavuta alas syömään, ei kirvestä millä kaataa [puu]. Älä enää anna sille poikastasi”, se sanoo ja lentää tiehensä.

Kettu tulee kolmannen kerran ja laulaa taas:

”tumnà tum tum
ik iγè·ðəm kuðà·lte tum tum
küźè·nat kotškà·m tum tum
βolè·nat kotškà·m tum tum
ruè·nat kotškà·m tum tum.”

tumnà· βaštarè·šəže kalasà·: ”küźe·n kotśka·š kiðè·t u·ke, βolè·n kotškà·š jolè·t uke, ruè·n kotškà·š toβá·ret u·ke, βo·Íšo tâla·t iγè·məm o·m‿ʙù”, manè·š. rüβü·ž oĺà: ”eį̇, təjəm təγè· soγe·rten tunu·kten”, manè·šat eŋe·r sè·rəš kaʲe·n βožè·š. kè·tšəšte ərə·kten kijà·. šoγerte·n rüβü·žde[1] mijà·da törštəle·š ”šińdźà· koja·t kojè·š, šəγərðə·k, šińdźà· koja·t koje·š šəγərðə·k”, manè·š. tì·ðe ví́remà·šte rüβü·ž šoγertè·nəm rua·lten ku(tšà ”ą̇ βereštəna·t ⁿndè· ö·rðəž luè·ðəm kürü·štam”, manè·š. ”mò·lan tumna·m tunu·ktenat, što rüβü·žląn iγè·ðəm i·t‿pu, manena·t.” šoγerte·n oĺà: ”ö·rðəž luè·məm i·t‿kürüšt. lù·tšo pò·tš‿gə̂(tše·m ku(tše·n šü̇·šö kaška· βokte·n lupšà·l”, manè·š. rüβü·ž nale·š‿ta šü̇·šö ka·ška βokte·n na·mien lupšà·leš. šoγertè·nən po·tššo gətš ik pə·štəl rüβü·ž kəðè·š le·ktən koðè·šat šoγerte·n tšoŋge·šten kajà·: ”eį̇ ťšojà· rüβü̇·žəm, ota·lə̂šə̂m šəγərðə·k, eį̇ ťšojà· rüβü̇·žəm, ota·lə̂šə̂m šəγərðə·k”, manè·š. jomà·k umba·k, məį̇ temba·k.

2. pì·rəðen rüβü·ž[2]

ik mare· ko·rno ðene kò·lə̂m naŋga·ja ulma·ž[3]. tì·ðəm rü·βüž ši·žən. rüβü·ž marele·ťš o·ńdźə̂·ťš kaʲe·n ko·rno βokte·n kolʰšo lin βoze·š. mare· mie·n šue·šat rüβü·žəm uže·š, ì·mńəm šoγaltà· ða rüβü̇·žəm βò·zo ümba·k pəštà·.

”Pöllö tum tum,
heitä yksi poikasesi tum tum.
Kiipeän ja syön tum tum.
Pudotan ja syön tum tum.
Kaadan ja syön tum tum.”

Pöllö sanoo sille vastaan: ”Sinulla ei ole käsiä kiivetä syömään, ei jalkoja kavuta alas syömään, ei kirvestä millä kaataa, en enää anna sinulle poikastani”, sanoo. Kettu sanoo: ”Ai, harakka on sinua noin opettanut”, se sanoo ja laskeutuu joen rantaan. Se makaa lämmitellen auringonpaisteessa. Harakka menee ketun luokse ja hyppelee, ”silmärasvasi näkyy, kräkrää, silmärasvasi näkyy, kräkrää”, se sanoo. Silloin kettu sieppaa harakan, ”ähä, jouduitpa nyt kiikkiin, rikon kylkiluusi”, se sanoo, ”miksi opetit pöllöä, sanoit, ettei se antaisi poikasiaan ketulle.” Harakka sanoo: ”Älä riko kylkiluitani. Parempi kun tartut minua pyrstöstä ja lyöt lahoa puunrunkoa vasten”, se sanoo. Kettu tarttuu [harakkaan] ja lyö sen lahoa puuta vasten. Harakan pyrstöstä lähtee irti yksi sulka ketun käteen, ja harakka lentää tiehensä [räkättäen]: ”Hei ovelaa kettua petkutin, kräkrää, hei ovelaa kettua petkutin, kräkrää”, sanoo. Satu tuonne, minä tänne.

2. Susi ja kettu

Eräs mies oli kuljettamassa tietä pitkin kalaa. Kettu huomasi tämän. Kettu meni miehen edeltä tien reunaan heittäytyen kuolleeksi. Mies tulee ja näkee ketun, pysäyttää hevosensa ja heittää ketun kuorman päälle. ”Kas siinä on lakkitarpeet”, sanoo mies itsekseen, sytyttää piippunsa ja kiipeää istumaan kuorman päälle. Kettu irrottaa hiljalleen peitteen

1. Po. *rüβü·ždek*
2. Vrt. Jemelovin satu numero 6 sekä T. I. Itkonen 1931: 169–170.
3. Po. *ulma·š*

”βot u·pšlə̂k ù·lo”, mane·š marè· ᵊškè· se·mənže, trupka·m pə̂žə̂ktà· ða βò·zo ümba·k küźe·n šinʹźe·š. rüβü·ž è·rᵊkən šəŋà·lə̂kə̂m kuškeðè·šat kò·lᵊ̆m kəška·š tüŋale·š, təγè· ʧ̌šəlà· kòlᵊ̆m kəške·n pətarà· ða ᵊškè· tö·ršten koðe·š.

marè· kù·ðᵊškə̂žo mijà·‿ða ì·mńən tuγarə̂ðè· βà·tə̂žðek ku·rγuž purà·. βà·təže là·ʧ̌šak pörte·š oлtà‿ulma·š, marè· ù·pšə̂žə̂m nale·š‿ða kumaka·š šue·n koltà· ”tì·ðə to·što u·pš ò·kə̂l, məi̯ ù u·pšlə̂kə̂m kondè·nam”, manè·š. βarà· rüβü·žlạn kurγu·š lekte·š; ońʹźà·, βò·zə̂što ńi rüβü·ž‿uke ńi ko·l‿uke. ”eχ ʧ̌šojà· rüβü·ž mə·jəm oltà·ləš‿βe·t”, manè·š.

rüβü·ž kəške·n kò·ðə̂mo kò·lžo poγe·n‿da kož juma·lne ko·ʧ̌škə̂n šińʹźà·. pì·re rüβü·ž ðek tole·š‿at joðè·š: ”kù·što təna·r kò·lᵊ̆m muna·t?” manè·š. rüβü·ž pì·rᵊlạn oĺà·: ”ᵊškè· kuʧ̌šena·m”, mane·š. pì·re: ”ku·što kuʧ̌šena·t?” manè·š. ”eŋè·rᵊšte, βüt‿là·kəšte”, manè·š. pì·re oĺà·: kuźè· ku(ʧ̌ša·š, mə·jəm tunu·kto”, manè·š. rüβü·ž: ”mò·lan om tunu·kto, tunukte·m”, mane·š. ”βot βü·t‿là·kə̂š kaʲe‿ða jü·t βò·štlan poʧ̌šè·dəm ʧ̌šəke·n šitš. je·sli ʧ̌šə·ðər tuʧ̌še·šγəń, təi̯ poʧ̌šè·ðəm ʧ̌šotə̂ra·k temda·l”, manè·š. ”eše· ʧ̌šotᵊra·k tùtʧ̌šè·š‿γən eše· ʧ̌šo·t temda·l.”

pì·re βütlà·kə̂š kajà·‿ða pò·ʧ̌šᵊ̆m ʧ̌šəke·n šińʹźe·š. ʧ̌šəðə·r tuʧ̌šè·š ða ʧ̌šò·tə̂m temda·leš, eše· ʧ̌šəðə·r tu(ʧ̌še·š. eše· ʧ̌šotᵊra·k temdale·š. təγè· pì·re βütlàkə̂š pì·žən šińʹźè·š. erðè·ne βà·te βü·tlan βolà· ða pì·rəm užè·š. ”oi̯ pì·re, pì·re”, mà·nən mö·ŋɕeš jà·lə̂š kurᵘγuže·š. βà·te jǜ·kᵊm kòlᵊ̆n marè·šamə̂ʧ̌š, βà·tᵉšamə̂ʧ̌š kǒ mo kiðè·š βerè·štən eŋè·rəš kurᵘγu·ž βola·t. pìre lǜ·ðən pò·ʧ̌šə̂m kü·rlən kuðale·š. pì·re rüβü·žðek mijà·‿ða: ”eχ kumà·, təi̯ mə·jəm oltà·lə̂šə̂ʧ̌š”, manè·š, ”βot uža·t pò·ʧ̌šleʧ̌š posnà· koðə̂na·m”, mane·š. ja alkaa viskoa kaloja, näin nakkelee kaikki kalat ja hyppää itse pois.

Mies menee kotiinsa ja riisumatta hevosta valjaista juoksee sisälle vaimonsa luo. Vaimo oli juuri lämmittämässä pirttiä; mies ottaa lakin päästään ja viskaa sen uuniin. ”Tätä vanhaa lakinreuhkaa ei enää tarvita, toin uudet lakkitarpeet”, hän sanoo. Sitten hän juoksee hakemaan kettua; katsoo: kuormassa ei ole kettua, ei ole kaloja. ”Uh, viekas kettuhan petti minua”, hän sanoo.

Kettu on kerännyt heittämänsä kalat ja istuu kuusen alla niitä syömässä. Susi tulee ketun luo ja kysyy: ”Mistä olet löytänyt noin paljon kalaa?” sanoo. Kettu sanoo sudelle: ”Olen itse pyytänyt”, sanoo. Susi: ”Mistä pyysit ne?” sanoo. ”Joesta, avannosta”, sanoo. Susi sanoo: ”Opeta minulle, miten [kaloja] pyydystetään”, sanoo. Repo: ”Miksipä en opettaisi, opetan [toki]”, sanoo. ”Menepä avannolle ja istu koko yö häntä tungettuna [avantoon]. Jos puistattaa, paina häntääsi tiukemmin”, se sanoo. ”Jos tuntuu vielä enemmän, paina vielä kovemmin.”

Susi menee avannolle ja istuu työntäen häntänsä [veteen]. Puistattaa, ja se painaa [häntäänsä] kovemmin, puistattaa vielä enemmän, ja painaa entistä lujemmin. Näin susi istuu avantoon juuttuneena. Aamulla nainen laskeutuu vettä hakemaan ja näkee suden. ”Oi, susi, susi”, sanoo ja juoksee takaisin kylään. Kuullessaan naisen äänen miehet [ja] naiset kuka mitäkin käteensä siepaten juoksevat alas joelle. Pelästyneenä susi juoksee repäisten häntänsä poikki. Susi menee ketun luo ja: ”Voi kuoma, sinä petit minua”, sanoo, ”näethän, että jäin hännättömäksi”, sanoo. ”Kappas miten paljon kaloja olikaan tarttunut

”nu βot məńa·r kol pì·žən ulma·š, da·že lu·kt^{s}n ke·rδən‿ò·tə̯l”, mane·š rüβü·ž. ”no niťšeβo· tì·δe pò·ťšə̂m me törla·ltenà”, mane·š.

”βot tə̯i̯ ^{d}jəδə·məš ka̯i̯e δa ò·lə̂m‿ora·š pure·n ši·ťš̆”, mane·š. ”šò·kšən tu(ťšè·š‿γən tə̯i̯ šeŋgə̯kra·k pure·n ši·ťš̆; eše· šò·kšən tu(ťšè·š‿γən eše· šeŋgə̯kra·k pu·ro”, mane·š. pì·re jəδə·məš ka^{i}e·n ò·lə̂m ora·š pure·n šińďže·š. rüβü·ž mijà· δa tò·lə̂m pəžəktà·. ò·lə̂m orà· jula·š tüŋale·š. pìre šò·kšən tu(tšè·š‿da šeŋgə̯kra·k purà·; ešè· šo·kšən tu(tšè·š. eše· šeŋgə̯kra·k purà·. təγè· ťšəlà· pu·nžo jule·n pətà·. ”no βot, aδa·k ota·ləš‿βet”, mà·nən šonà· pì·re. rüβü·žəm uže·š‿at oĺà·: ”təi mə·jəm aδa·k ota·lə̂šə̂ťš̆”, mane·š. rüβü·ž pì·rəla̯n kalaśà·: ”ni(tšeβò·, mè jo·ršən ù·γə̂ťš̆ ^{ə}štenà·”, manè·š. ”tì·δe to·što pù·n^{ə}m koγarta·šak küle·š”. ^{ə}nde· šua·n‿βo·ndo kokla·š ka^{i}è·n šürà·ŋəšt. ťšəlà· ù pun i ù· po·ťš̆ lie·š”, maneš. pì·re šua·n‿βo·ndo kokla·š ka^{i}e·n šüraŋəšte·š ťšəlà· koβà·štə̂žə̂m kuške·t pətarà·.

3. məra·ŋden ii̯

jomà·k. məra·ŋ ii̯δen kuδa·leš, kuδàlešat ja·klešt βoze·š. i^{i}eš saŋga·žə̂m perə̯̀: ”oi̯, oi̯, ii̯ pà·tə̂r ula·t”, manè·š. ii̯: ”pà·tə̂r ula·m”, mane·š. ”pà·tə̂r ula·t‿γən, mo·lan βarà· kè·(ťšeδen šule·t”, maneš, ”kè(ťše pà·tə̂r”, mane·š. məra·ŋ kè·ťšeδek kuδa·leš, kuδa·lešat mii̯e·n šue·š. ”kè·ťše pà·tə̂r‿ula·t?” mane·š. ”pà·tə̂r‿ula·m”, mane·š. ”pà·tə̂r‿ulat γən, mò·lan pə̂л juma·k purè·t”, mane·š. ”pə̂·л‿pàtə̂r”, mane·š. məra·ŋ pə̂·лδek kuδà·leš, kuδà·lešat mi^{i}è·n šue·š. ”pə̂·л‿pàtə̂r ula·t?” mane·š. ”pà·tə̂r‿ula·m”, mane·š. ”pà·tə̂r ula·t γən, mò·lan marδe·ž‿δen šalane·t?” maneš. ”marδe·ž‿pà·tə̂r”, [häntääsi], et edes kyennyt vetämään sitä ylös”, kettu sanoo. ”No ei se mitään, tämän hännän korjaamme”, sanoo.

”Menepä puimatantereelle ja istu olkikasan sisään”, sanoo [kettu]. ”Jos tuntuu kuumalta, kaivaudu syvemmälle; jos tuntuu vielä kuumemmalta, mene vielä syvemmälle”, sanoo. Susi menee puimatantereelle ja istuutuu olkikasaan. Kettu menee ja sytyttää tulen. Olkikasa alkaa palaa. Sudesta tuntuu kuumalta, ja se painautuu syvemmälle; tuntuu vielä kuumemmalta ja menee vielä syvemmälle. Näin kaikki sen karvat palavat. ”No niin, taashan se petti”, susi ajattelee. Se näkee ketun ja sanoo: ”Taas sinä petit minua”, sanoo. Kettu sanoo sudelle: ”Ei se mitään, me teemme [turkkisi] aivan uudeksi”, se sanoo. ”Tämä vanha karva pitääkin polttaa. Mene vielä hieromaan itseäsi orjantappurapensaisiin. [Sinulle] tulee kokonaan uusi karva ja uusi häntä”, se sanoo. Susi menee hieromaan itseään orjantappurapensaisiin, ja sen koko turkki irtoaa.

3. Jänis ja jää

Satu. Jänis juoksee, juoksee jäätä myöten ja liukastuu nurin. Se lyö otsansa jäähän: ”Oijoi, jää, sinä olet vahva”, sanoo. Jää: ”Vahva olen”, sanoo. ”Jos olet vahva, miksi sitten sulat auringossa?” sanoo, ”aurinko on vahvempi”, sanoo. Jänis juoksee auringon luokse, juoksee ja saapuu perille. ”Aurinko, oletko vahva?” sanoo. ”Vahva olen”, [aurinko] sanoo. ”Jos olet vahva, miksi menet pilveen”, [jänis] sanoo. ”Pilvi on vahvempi”, [aurinko] sanoo. Jänis juoksee pilven luo, juoksee ja saapuu perille. ”Pilvi, oletko vahva?” sanoo. ”Vahva olen”, [pilvi] sanoo. ”Jos olet vahva, miksi hajoat

mane·š. mə̂ra·ŋ marδe·ž‿δek kuδa·leš kuδa·lešat miⁱen šue·š. ”marδe·ž pà·tə̂r ula·t?” mane·š. ”pà·tə̂r ula·m”, mane·š. ”pàtə̂r ula·t γə̂·n, mo·lan kükuruku·m šalalte·n o·t‿kert?” mane·š. ”kȕkuru·k‿pà·tə̂r”, mane·š. mə̂ra·ŋ kükuruk‿te·k kuδa·leš kuδa·lešat miⁱen šue·š. ”kȕ·kuruk‿pàtə̂·r ulat?” mane·š. ”pà·tə̂r ula·m”, mane·š. ”pàtə̂r ulat γə̂n, mò·lan koĺa·m juma·t́š̌net ko·ltet”, mane·š. ”koĺà·‿pà·tə̂r”, mane·š. mə̂ra·ŋ koĺa·δek kuδa·leš kuδa·lešat miⁱen šue·š. ”koĺa‿pà·tə̂r ula·t?” mane·š. ”pà·tə̂r ula·m”, mane·š. ”pà·tə̂r ula·t‿γə̂n, mò·lan pərə·slet́š̌ lüδa·t”, mane·š. ”pərə·s‿pà·tə̂r”, mane·š. mə̂·raŋ pərə·s‿tek kuδa·leš kuδa·lešat miⁱen šue·š. ”pərəs‿pà·tə̂r ula·t?” mane·š. ”pà·tə̂r ula·m”, mane·š. ”pàtə̂r ulat‿γə̂n, mò·lan šükšȕ·-kuβà·let́š̌ lüδa·t”, maneš ”šükšȕ·-kuβà‿pà·tə̂r”, mane·š. mə̂ra·ŋ šükšȕ· kuβà· δek kuδa·leš kuδa·lešat miⁱen šue·š. šükšȕ·‿kuβà· la·t́š̌ak pörte·š oltà· ulma·š. mə̂raŋ joδe·š: ”šükšȕ· kuβà· pà·tə̂r ula·t”, maneš. šükšȕ· kuβà· tul‿βo·ndə̂m nale·šat mə̂raŋ pələ·š mu(t́š̌à·šə̂žə̂n kəγa·rten koltà·. sandè·ne mə̂·raŋ pə·ləš mu(t́š̌àš šì·me.

tuulessa?” sanoo. ”Tuuli on vahvempi”, [pilvi] sanoo. Jänis juoksee, juoksee ja saapuu perille. ”Tuuli, oletko vahva?” sanoo. ”Vahva olen”, [tuuli] sanoo. ”Jos olet vahva, miksi et pysty hajottamaan kivistä vuorta?” [jänis] sanoo. ”Kivinen vuori on vahvempi”, [tuuli] sanoo. Jänis juoksee, juoksee ja saapuu perille. ”Kivinen vuori, oletko vahva?” sanoo. ”Vahva olen”; [vuori] sanoo. ”Jos olet vahva, miksi päästät hiiren [kulkemaan] altasi?” sanoo. ”Hiiri on vahvempi”, [vuori] sanoo. Jänis juoksee, juoksee hiiren luo. ”Hiiri, oletko vahva?” [jänis] sanoo. ”Vahva olen”, [hiiri] sanoo. ”Jos olet vahva, miksi pelkäät kissaa?” [jänis] sanoo. ”Kissa on vahvempi”, [hiiri] sanoo. Jänis juoksee, juoksee kissan luo. ”Kissa, oletko vahva?” sanoo. ”Vahva olen”, [kissa] sanoo. ”Jos olet vahva, miksi pelkäät vanhaa eukkoa?” [jänis] sanoo. ”Vanha eukko on vahvempi”, [kissa] sanoo. Jänis juoksee, juoksee vanhan eukon luo. Vanha eukko oli juuri lämmittämässä pirttiä. Jänis kysyy: ”Vanha eukko, oletko vahva?” sanoo. Vanha eukko ottaa hiilihangon ja polttaa jäniksen korvannipukan. Siksi jäniksen korvannipukka on musta.

4. šut‿mikità·

òžno ik jà·lə̂šte šut mikità· ile·n. βot ik‿ᵏanà· mikita‿δek pop tole·š ulma·š. mikita· pop to·lmə̂m užᵊn‿at šua·rə̂m pört‿βokše·k šoγalte·n šua·rə̂š šo·lšo βȕ·δəm optà·lən βà·təž‿δen šua·r jər kuštà·š tüŋà·lət. tì·δe βremà·šte pop tò·lə̂n purà·: ”mo̯m mikità· ᵊštəla·t?” mikita·: ”šȕ·rəm šolte·m”, mane·š. ”a mo tulle·t́š̌ posnà· šolte·t?” ”mə̂jə̂n šua·r tuγa·i̯.” pop: ”tì·δe šua·rəm uža·le mə̂la·m”, mane·š. ”mò·lan om‿u·žale,

4. Viekas Mikita

Elipä muinoin eräässä kylässä viekas Mikita. Kas kerran Mikitan luokse oli tulossa pappi. Nähdessään papin tulevan Mikita asetti huhmaren talon viereen, kaatoi huhmareeseen kiehuvaa vettä [ja] alkoivat vaimonsa kanssa tanssia huhmaren ympärillä. Silloin pappi tulee sisään: ”Mitä olet tekemässä, Mikita?” Mikita: ”Keitän keittoa”, sanoo. ”Miten ilman tulta keität?” ”Minun huhmareeni on sellainen.” Pappi: ”Myy tämä

užale·m”, mane·š mikità· ”daβa·i šü·dö te·ŋɕem.” pop šüdö te·ŋɕem puà da šua·rə̂m kù·dᵘškužo numalə̂n‿ɕajà·. kùdᵊškə̂žo miə̯·‿at šua·rə̂m pört pokše·k šoγà·lten. βü·dəm optà·lə̂n βà·tə̂ž δen šoγà·lən kušta·t. kušte·n kušte·n. ťš̋ə̂lt noe·n pəta·t. βüt šola·š ok‿pu·ro. ”eχ šut mikità· otà·lə̂š‿βet šaə̯ta·n”, maneš.

erlà·šə̂n pop möŋɕe·š mikità·‿δek kajà: mikità· pò·pə̂n to·lmə̂m ù·zə̂n. tè·rəm kere·m pošte·k šəndà·‿da solà· δen lupše·n lupše·n pop βaštare·š muńᵢd́žalten βolà·. pò·pə̂m βašlie·š at ”tψ” ma·nən tè·ržəm šoγaltà·. pop mikita·m uže·š‿at joδe·š: ”ku·š təγe· kuδala·t?” mane·š. mikità· oĺà: ”pù·lan kuδala·m”, mane·š. pop: ”kuźè· imńəδè· posnà· konde·t?” mane·š. mikità·: ”mə̂jə̂n te·r tuγa·i̯, imńəle·ťš̋ posnà· βozitlà·”, mane·š. ”užà·le mə̂la·m terè·ťš̋əm”, mane·š. mikità·: ”daβa·i ko·k‿šüdö teŋɕe·m”, mane·š. pop kok‿šüdö teŋɕe·m puà·‿da tè·rᵊm əškeδe·kše naŋɕaje·n tà·rzə̂ž δen ko·ktə̂n ťš̋oδra·š pù·lan kaja·t. ťš̋oδra·š miʲe·n šun tè·rəš pum opte·n küze·n šə·ńd́žən tè·rəm solà· δen lupša·l kolta·t. tèr βe·rγətš̋ ok‿ta·rβana. pop səre·n: ”eχ šut mikità· aδa·k mə̂jə̂m otà·lə̂š‿βet”, mane·š.

kùdᵊškə̂žo kaʲe·n kum tà·rzə̂m tarle·n mikita·m pušta·š koltà·. mikità· pop ta·rzešà·mə̂ťš̋ə̂m ù·žə̂n šümen‿là·kə̂š šələn šińᵢd́že·š. lakümbak olᵌm⊐m šare·n. tarzešà·mə̂tš̋ tò·lə̂n mikita·n pȍ·rtəš pura·t. βà·tə̂žle·ťš̋ jò·δə̂t: ”ku·što šut mikità·?” mà·nə̂t. ”mè seə̯tša·s tù·δə̂ₒm pu·štə̂nà”, mà·nə̂t. mikita·n βà·te ”mə̂i om‿pale”, mane·š. tarzešà·mə̂ťš̋ kəᵢťš̋ala·š tüŋà·lə̂t. kə̂ᵢťš̋à·lət, kəᵢťš̋à·lət ò·γ⊐t‿mù. laťš̋ik‿tarzə̂n šò·rməₒžo šun, βińe·m là·ke tȕ·rəₒš šora·š ši·ńᵢd́žən. mikità· turke·n ò·γə̂ₒl. pò·ndə̂ₒm nale·n ta·rze kutà·nə̂m šura·lten koltà·. huhmar minulle”, sanoo. ”Miksipä en myisi, myyn toki”, Mikita sanoo, ”anna sata ruplaa.” Pappi antaa sata ruplaa ja vie huhmaren kotiinsa. Menee kotiinsa ja asetti huhmaren pirtin keskelle. Kaadettuaan vettä [huhmareeseen] ryhtyvät vaimonsa kanssa tanssimaan. Tanssien tanssien aivan uupuvat. Vesi ei ala kiehua. ”Uh, viekas Mikitahan petti, saakeli”, [pappi] sanoo.

Seuraavana päivänä pappi menee takaisin Mikitan luo. Nähdessään papin tulevan Mikita sitoo reen nuoran perään ja ruoskalla läimäytellen liukuu pappia vastaan. Tulee pappia vastaan ja ”ptruu” pysäyttää reen. Pappi näkee Mikitan ja kysyy: ”Mihin noin juokset?” sanoo. Mikita sanoo: ”Juoksen puita noutamaan”, sanoo. Pappi: ”Miten ilman hevosta kannat [puut]?” sanoo. Mikita: ”Rekeni on sellainen, ilman hevosta kuljettaa”, sanoo. ”Myy minulle rekesi”, sanoo. Mikita: ”Anna kaksisataa ruplaa”, sanoo. Pappi antaa kaksisataa ruplaa, ja vietyään reen kotiinsa lähtevät kahdestaan renkinsä kanssa metsään puita hakemaan. Metsään saavuttuaan lastaavat puut rekeen [ja] kiipeävät istumaan, lyövät rekeä piiskalla. Reki ei liikahda paikaltaan. Pappi suuttui: ”Voi, viekas Mikita, taaskin hän petti minua”, sanoo.

Mentyään kotiin palkkaa kolme renkiään tappamaan Mikitan. Nähdessään papin rengit [Mikita] piiloutuu juurikaskuoppaan. Kuopan päälle hän levitti olkia. Rengit käyvät sisään Mikitan pirttiin. He kysyvät tämän vaimolta: ”Missä on viekas Mikita?” sanovat. ”Me nyt tapamme hänet”, sanovat. Mikitan vaimo ”minä en tiedä [missä hän on]”, sanoo. Rengit alkavat etsiä. Etsivät, etsivät, eivät löydä. Silloin yhdelle rengille tulee paskahätä,

tarze ”oi̯”, mà·nən ö·rðəš törštà·. βes tarzešà·mə́ťš kurγuž tò·lə̯n βińè·məš oń(ʹǯ̌a·t. tu·što mikità· šiń(ʹǯ̌à·. mikita·m šüðᐦre·n lu·ktə̂n eŋè·rəš βütlà·kə̂š naŋɕaja·t. βütlà·kə̂š namie·n mešà·kə̂š ťš̌ake·n urγe·n šənda·t. βara· toβa·rlan kaja·t.

tìðe βremà·šte là·tš̌ak korno ðen pop troi̯ko ðen kuðale·š ulma·š. mikità· pò·pə̂m ù·žə̂n kəťš̌kəra·š tüŋale·š ”tš̌əlà· tüńa·m uža·m, tš̌əlà· tüńa·m uža·m”, mane·š. pop ti·ðəm kole·š‿at mikità·‿ðek mi̯ʲà·: ”mom tə·nar kə(ťš̌kəre·t?” mane·š. ”ťš̌əlà· tüńà· ko̯ʲe·š meša·k koťš̌”, mane·š. pop: ”nuko mə̂·jat ońǯ̌ala·m”, mane·š. pop mešà·kə̂m ron(ʹǯ̌e·n mikita·n o·lmə̂š pure·n βoze·š. mikita· pò·pə̂m mešà·kə̂š urγe·n šəndà· ᵊškè· pop‿ì·mńəš šińǯ̌e·š‿at ťš̌əma·lten gənà· mö·ŋɕəžö kuðale·š.

ta·rzeβlak toβà·rəm konde·n βütlà·kə̂m pò·(ťš̌ə̂t. pop meša·kəšte kəťš̌kərà·: ”èi̯, mə̂jə̂m iðà· šù, mə̂i̯ pop ula·m”, mane·š. ta·rzeβlak: ”a ᵊnde· pop lina·t. ələme·t‿γò·ðə̂m pò·pə̂m otala·š ə·lətš̌”, mà·nən mešà·kə̂m βütlà·kə̂š koltà·t. tarzešà·mə́ťš̌ mö·ŋɕeš kaja·t. mikità· βaštarè·šəšt troi̯·ko‿ðen kuða·l tole·š. tarzešà·mə́ťš̌ mikita·m ùzə̂n ò̤·rᵊt: ”mò mikità·, mè tə̂jə̂m βütlà·kə̂š kolte·n‿ulna·š. kuźè· tə̂i tolnat?” mikità·: ”ai̯ðà· mə̂i̯ ða om‿to·l. tè mə̂jə̂m kola·š koltè·n ulðà·, a mə̂i̯ poʲè·n tolna·m. užðà· troi̯ko‿i·mńəm nalᵊna·m kəzət. tu·što peš ku·γu paza·r, mo‿küle·š tu·ðo u·lo”, mane·š. tarzešà·mə́ťš̌ βütlà·kə̂š kajà·t. o·ńǯ̌ə̂k ì·k‿tarze törštà· βüt ”bur bur bur” lin šoktà·. βes tarzᵊže oĺà·: ”kola·t uže· bu·rkə̂ₒm torgajà,” mà·nən ko·ktəna·t törštà·t. təγè·lə̯n pop ta·rzəštγe βütlà·kə̂š pure·n kaʲe·n kolà·t.

hän istui kuopan reunalle ulostamaan. Mikita ei malttanut. Otti kepin [ja] työntää sen rengin takalistoon. Renki huutaa ”ai” [ja] hyppää sivuun. Muut rengit juoksevat paikalle [ja] katsovat kuoppaan. Mikita istuu siellä. Vedettyään Mikitan ulos vievät hänet avannolle. Päästyään avannolle työntävät [hänet] säkkiin [ja] ompelevat sen kiinni. Sitten lähtevät hakemaan kirvestä.

Juuri samaan aikaan pappi oli tulossa tietä pitkin troikalla [= kolmella hevosella]. Nähdessään papin Mikita alkaa huutaa ”näen koko maailman, näen koko maailman”, sanoo. Pappi kuulee tämän ja menee Mikitan luo: ”Miksi noin kovaa huudat?” kysyy. ”Koko maailma näkyy säkin läpi”, sanoo. Avaamalla säkin pappi pudottautuu sisään Mikitan paikalle. Mikita sulkee papin säkkiin. Itse hän nousee papin hevosen selkään ja karauttaa vain kotiinsa.

Rengit tuovat kirveen ja avaavat avannon. Pappi huutaa säkistä: ”Ei, älkää minua heittäkö, minä olen pappi”, sanoo. Rengit: ”Vai nyt sinusta on tullut pappi. Eläessäsi halusit pettää pappia”, näin sanoen heittävät säkin avantoon. Rengit lähtevät kotiin. Mikita kiitää heitä vastaan troikalla. Nähdessään Mikitan rengit hämmästelevät: ”Mitä, Mikita, mehän heitimme sinut avantoon. Miten [tänne] pääsit?” Mikita: ”Hyvä, minähän en tule. Te heititte minut kuolemaan, mutta minä palasin rikastuneena. Näettehän [että] nyt olen ostanut hevostroikan. Siellä on oikein suuret markkinat, mitä vain on tarpeen, sitä löytyy”, sanoo. Rengit menevät avannolle. Ensin yksi renki hyppää [ja] vesi pulputtaa ”bur bur bur”. Toinen renki sanoo: ”Kuulethan, jo saappaista[1]

1. *burko* ’kangasvartinen saapas’

šut mikità· tà·tʃ̑at ilà·. joma·k umba·k, mâi temba·k.

käy kauppaa", näin sanoen molemmat hyppäävät avantoon. Sillä lailla pappi renkeineen kuolevat avantoon.

Viekas Mikita elää yhä tänäänkin. Satu tuonne, minä tänne.

5. kaźa·‿ðen maskà

o·žno ik tʃ̑oðra·šte kaźa· kum‿paťʃ̑a·ž‿ðen ile·n‿u·lmaš. kaźa· kažne er ðe·n tʃ̑oðra·š kajà·‿u·lmaš. kaimâž‿γò·ð⊐m paťʃ̑a·štlan kala·śen koðà: "iźi·‿jüka·n tole·š‿γən, umasa·m po·tʃ̑ta, kuγù·‿jüka·n tole·š‿γən, i·ðà‿poťʃ̑." βot kaźà· er‿ðe·n kajà·‿ða kas ma·rke košte·š, kaste·n tole·š‿at murà·:

"šuma·m ti·ˌtʃ̑ak šù·ðə̂ₒm
kondena·m,
βoða·r ti·ˌtʃ̑a·k šö̀·rəₒm kondena·m
iγe·mšà·mə̂tʃ̑ po·tʃ̑ta", mane·š.
paťʃ̑à· šamə̂tʃ̑ pò·tʃ̑əₒt.

kaźà· erla·šən aða·k kajà· təγè· ka·žne kè·ˌtʃ̑ən kaźa· tʃ̑oðra·š košte·š‿u·lmaš. tì·ðəm ma·ska šì·žən. ketʃ̑βà·lə̂m tole·š‿at kuγù· juk‿ten murà·:

"šuma·m tiˌtʃ̑a·k šù·ðəₒm kondènam,
βoða·r tiˌtʃ̑a·k šö̀·rəm kondena·m,
iγè·mšà:mətʃ̑ poˌtʃ̑ta", mane·š.

kaźà· paťʃ̑à·mə̂tʃ̑ "oγunà· poťʃ̑, təi̯ kuγù· juka·n ula·t", mane·t[4]. təγè· ma·ska möŋɕeš kajà·.

kumušè·šən kaźà· aða·k melnà· rua·šəm luγe·n koðà·‿ða tʃ̑o·ðraš kajà·. ma·ska tole·š‿at iźi· jü·k‿ten murà·:

"šuma·m tiˌtʃ̑a·k šù·ðə̂m kondena·m,
βoða·r tiˌtʃ̑a·k šö̀·rəm kondena·m,
iγè·mšà:mətʃ̑ po·tʃ̑ta", mane·š.

paťʃ̑à·šamə̂tʃ̑ pò·tʃ̑ən kolta·t. oń(dž̑a·t: aβa·št‿ò·γəl, lù·ðən kumaka·

5. Vuohi ja karhu

Kerran eräässä metsässä eli vuohi kileineen. Joka aamu vuohi lähti metsään kulkemaan. Lähtiessään sanoo kileilleen: "Jos pieniääninen tulee, avatkaa ovi, jos suuriääninen tulee, älkää avatko." Niin vuohi lähtee aamulla ja kulkee iltaan asti, illalla tulee ja laulaa:

"Suuni täyden heinää toin,
utareeni täynnä maitoa toin,
poikaseni, avatkaa", sanoo.
Kilit avaavat [oven].

Seuraavana päivänä vuohi taas lähtee. Näin vuohi joka päivä kulki metsässä. Karhu huomasi tämän. Se tulee päivällä ja laulaa suurella äänellä:

"Suuni täyden heinää toin,
utareeni täynnä maitoa toin,
poikaseni, avatkaa", sanoo.

Vuohen kilit: "Emme avaa. Olet suuriääninen", sanovat. Niin karhu palaa kotiinsa.

Kolmantena päivänä vuohi taas jättää vaivaamansa blinitaikinan ja lähtee metsään. Karhu tulee ja laulaa pienellä äänellä:

"Suuni täyden heinää toin,
utareeni täynnä maitoa toin,
poikaseni, avatkaa", sanoo.

Kilit avaavat oven. Katsovat: se ei ole heidän äitinsä, peloissaan piiloutuvat uunin alle. Karhu tulee sisään ja sekoittaa blinitaikinaa. Blinitaikina kuplii "pulp pulp". Kilit eivät kestä vaan purskahtavat nauruun. Karhu löytää heidät ja syö kaikki suihinsa.

4. Po. *mànət*

juma·k šə·lən šiń(d́ž̋ə̂t. maskà· purà·‿δa melnà· rua·šəm luγaltà·. melnà· rua·š ”bulti·k, bulti·k” šoktà·. kaźa·pa(t́š̋ašà:mə̂tš̋ turke·n òγᵊle·p βò·štə̂l kolta·t. maskà· nù·nə̂ₒm mu·n t́š̋əlà·štə̂mat kot́š̋ke·n kajà·.

kàsten kaźà· tole·š‿at murà·:
”šuma·m ti(t́š̋a·k šù·δə̂m kondena·m,
βoδa·r tit́š̋a·k šö̀·rəm kondena·m,
iγè·mšà:mət́š̋ po·t́š̋ta”, mane·š.

ì·γešà:met́š̋ ò·γə̂ₒt p·ot́š̋. kaźà· omasa·m tüke·n koltà·, pö·rtəš purà·, pö̀·rtəštö ì·γə̂štšà:mət́š̋ ukè·‿ù·ləₒt. kaźà· šò·rteš, šo·rteš‿at t́š̋oδra·š maska·m kə(t́š̋ala·š le·ktən kajà·. maska·m kə(t́š̋a·l mue·š. maskà· kuru·k‿βu·i̯što male·n kià· u·lmaž[5]. kaźa· maska·m müškü·rγəₒt́š̋ tüke·n koltà·. kaźà·‿pat́š̋ašà·mə̂t́š̋ le·ktə̂n βò·zə̂ₒt. kazà· kuγù· i·γəžlet́š̋ joδe·š: ”aβa·t pò·mə̂š šo·kšə̂ₒrak aĺi maskà· pò·mᵊš šokšəₒra·k?” kaźa· pa(t́š̋à· oĺa·: ”aβa·m pò·məₒš šokšəₒra·k”, mane·š. βarà· kəδala·š pat́š̋a·žlet́š̋ joδe·š: ”aβa·t pò·mᵊš šokšəₒra·k aĺi maska· pò·mᵊš šokšəₒra·k?” ”aβa·m pò·mᵊš šokšəₒra·k”, mane·š. βarà· iźì· pat́š̋a·žlet́š̋ joδe·š: ”aβa·t pò·mᵊš šokšəₒra·k aĺi maskà· pò·mᵊš šokšəₒra·k?” ”maskà pò·mə̂š šokšə̂ₒra·k”, mane·š. ”no maskà· pò·mᵊš šokšəₒra·k‿tek maska·‿δen kot”, mane·š. təγè· kazà· kok ì·γᵊstəm nale·š‿at mö·ηɢeš kajà·. sandè·ne kaźà· kok pa(t́š̋a·m βe·le ᵊštà·. joma·k umba·k, məi̯ temba·k.

Illalla vuohi tulee ja laulaa:
”Suuni täyden heinää toin,
utareeni täynnä maitoa toin,
poikaseni, avatkaa”, sanoo.

Poikaset eivät avaa. Vuohi työntää oven auki, menee sisään pirttiin, [mutta] poikaset eivät ole pirtissä. Vuohi itkee, itkee, ja lähtee metsään etsimään karhua. Se löytää karhun. Karhu oli makaamassa mäen päällä. Vuohi puskee karhua vatsaan. Kilit putoavat vatsasta. Vuohi kysyy vanhimmalta poikaseltaan: ”Onko äitisi syli lämpimämpi vai onko karhun syli lämpimämpi?” Kili vastaa: ”Äitini syli on lämpimämpi”, sanoo. Sitten [vuohi] kysyy keskimmäiseltä poikaseltaan: ”Onko äitisi syli lämpimämpi vai onko karhun syli lämpimämpi?” Kili vastaa: ”Äitini syli on lämpimämpi”, sanoo. [Vuohi] kysyy pienimmältä poikaseltaan: ”Onko äitisi syli lämpimämpi vai onko karhun syli lämpimämpi?” ”Karhun syli on lämpimämpi”, [kili] sanoo. ”No jos karhun syli on lämpimämpi, niin jää karhun luo”, [vuohi] sanoo. Niin vuohi ottaa kaksi poikastaan ja menee kotiin. Tästä syystä vuohi synnyttää vain kaksi kiliä. Satu tuonne, minä tänne.

5. Po. *ulmaš*

6. tura·k jəβa·n[6]

o·žno ile·n ul^{ə}^{o}t kuβà· δen kuγužà·že[7]. nù·nə$_{o}$n ə·ĺə kum è·rγəšt. ko·ktə̂t uša·n i i·ktəže tura·k. tù·δəm mane·n ù·l^{ə}$_{o}$t tura·k jəβa·n. ile·n ilè·nat a(t́š́a·že šoŋgè·mən. kò·l$^{ə̂}$mə̂ž^{o}‿let́š́ o·ńd́ž́ə̂t́š́ erγəštlan kalase·n koδà·: ”mə̂i kole·m‿γən, te do·lžen mə̂jə̂n šüγa·r ümba·ke, pe·rβii̯ jü·tlan kuγu è·rγən nim nà·lən jəδa·l ^{ə}štą·š mì. ko·kmə̂še jü·tlan kə̂δa·laš erγəm mie. ku·mušo jü·tlan iźì· è·rγəm mie̯.”

a(t́š́a·že šùk‿at o·k‿ile, ko·len koltà·. èrγəžšà:mətš́ at́š́à·žəm tò·jə̂n tò·l^{ə}t at t́š́a^{i}əm jüə$_{o}$t. tura·k jəβa·n kuγù· iza·žlan oĺà·: ”no jə̂δa·l ^{ə}štà·šet ot kai̯ mo?” mane·š. kuγù· iža·že oĺà·: ”aδa tə̂i̯ ka·^{j}e, mə̂i̯ o·m‿ka^{i}e”, maneš. ”ìl^{ə}məže kò·δə̂m kò·lə̂$_{o}$št ə·ĺe, kole·n γənat, kò·lə̂štaš mo”, mane·š. jəβa·n nim nale·š at a(t́š́a·že šüγa·r ümba·k jə̂δa·l‿^{ə}štą·š kajà· mien šue·š at jə̂δa·l‿^{ə}štą·š tüŋale·š. šùk‿at o·k lì, šüγa·r t́š́ətəralt kajà·. a(t́š́à·že βürγè·ń^{e} ì·mńe‿δen le·ktən šoγale·š. ”nò e·rγəm, to·lnat mò?” mane·š. jəβa·n oĺà·: ”iz̨à·mət ò·γə̂t to·l. ì·l^{ə}məže γò·δə̂$_{o}$m kò·lə̂$_{o}$št ə̂·ĺe, kole·n γə̂n‿at kò·l$^{ə̂}$šta·š mò· mà·nə̂t”, mane·š. a(t́š́a·ž‿oĺà·: ” no jörà·, ò·γ$^{ə̂}$t tol‿γə̂n, òγə̂t‿tol. βot è·rγəm, mə̂i̯ tə̂la·t tì·δe ì·mńəm pue·m. ì·mńən lü·mžö si·fka-bu·rka. kuna·m tì·δe ì·mńe kə̂le·š lie·š γə̂n, nù·r$^{ə̂}$š lek ta kət́š́kəra·l: ”si·fka-bu·rka” šò·γal mə̂^{i}ə̂n βastarè·šem, kak ləštą·š, šù·δo βaštare·š. no ^{ə}nδè· ik pələ·šəškəže pure·n βes pələ·šəš lek.” jəβan ì·mńem ik pə·ləšəškəže pure·n βe·s pələ·šəš lekte·š‿at peš t́š́a·ple boγatə̂·r lin šoγale·š. βara mö·ŋɢeš ì·mńe pələšəš pure·n lekte·š‿at‿möŋɢəžö kajà·.

6. Teksti on variantti venäläisestä kansansadusta Сивка-бурка, vrt. T. I. Itkonen 1931: 10–17.

7. Po. *kuγuzà·že*

6. Tyhmä Jəβan

Elivätpä muinoin ukko ja akka. Heillä oli kolme poikaa. Kaksi [näistä] oli viisaita ja yksi typerys. Häntä kutsuttiin tyhmäksi Jəβaniksi. Elelivät, ja heidän isänsä vanheni. Ennen kuolemaansa hän sanoi pojilleen: ”Kun kuolen, teidän pitää [tulla] haudalleni, ensimmäisenä yönä vanhin poikani ota mukaan niintä [ja] mene punomaan virsut. Toisena yönä keskimmäinen poikani mene. Kolmantena yönä nuorin poikani mene.”

Heidän isänsä ei pitkään elä, [vaan] kuoli. Haudattuaan isänsä pojat tulevat ja juovat teetä. Tyhmä Jəβan sanoo vanhimmalle veljelleen: ”No, etkö mene virsuja punomaan?” sanoo. Vanhin veli sanoo: ”Mene sinä, minä en mene”, sanoo. ”Koko hänen elinaikanaan häntä piti totella, kun hän nyt on kuollut, miksi totella”, sanoo. Jəβan ottaa niintä ja menee isänsä haudalle punomaan virsuja. Saapuu perille ja alkaa punoa virsuja. Ei kestä kauan, [kun] hauta alkaa täristä. Hänen isänsä nousee esiin kuparisine hevosineen. ”No, poikani, olet tullut?” sanoo. Jəβan sanoo: ”Veljeni eivät tule. ’Koko hänen elinaikanaan häntä piti totella, kun hän nyt on kuollut, miksi totella’, sanovat”, virkkaa. Hänen isänsä sanoo: ”Olkoon niin, jos eivät tule, niin eivät tule. Kas poikani, annan sinulle tämän hevosen. Hevosen nimi on Sifka-burka. Kun tarvitset tätä hevosta, mene pellolle ja huuda: Sifka-burka, nouse ylös ja tule minua vastaan kuin lehteä, kuin ruohoa vastaan. Ja vielä sen toisesta korvasta sisään mennen tule ulos toisesta.” Jəβan menee sisään hevosen toisesta korvasta ja tulee ulos toisesta komeaksi sankariksi muuttuneena. Sitten menee

erlà·šəm kə̂ðala·š iza·že tò·žo ok‿kaⁱe. ᵈjəβa·n aða·k nim nale·š‿at šüγà·rəš kajà·. mi̯en šun jə̂ðà·lə̂m əšta·š tüŋa̯le·š. šu·k‿at o·ɢ‿li. aða·k šüγa·r ťš̆əᵊra·lt kajà· a(ťš̆à·že šì‿i·mńe‿ðen le·kten šoγale·š. ”nu e·rγəm, aðak tò·Íə́ťš̆ mò·?” mane·š. jəβa̯·n ”tò·Íə̂m”, mane·š. a(ťš̆à·že: ”no ᵊndè· šì-imńəm pue·m”, mane·š. ᵈjəβa·n tuγa·k ì·mńen ik pə̂·lə̂šə̂škə̂že pu·ren βè·səš lekte·š. ši·boγatə̂·r li·n šoγale·š. mö·ŋɢeš i·mńən i·k pə̂·lə̂šə̂škə̂že puren βè·səške lekte·š‿at möŋɢəžö kajà·.

kumušè·šən ᵊške· ťš̆erè·tlanže šüγa·r ümba·k jə̂ða·l‿ᵊšta·š kajà·. mi̯en šu·n jə̂ða·l ᵊšta̯·š tüŋale·š. šu·k‿at o·k‿li a(ťš̆à·že šörtńö‿i·mńe ðen lektᵊn šoγale·š. ”no jəβa̯n ᵊnde šörtń‿i·mńəm pue·m”, mane·š. jᵊβa̯n tuγa·k i·mńən ik pə̂lə̂šə̂škə̂že pure·n βè·səške lekte·š. peš ťš̆a·ple šörtńö βoγati̯·r li·n šoγale·š, mö·ŋɢeš i·mńən i·k pə̂lə̂šə̂škə̂že pure·n βè·səškəže lekte·š‿at möŋɢəžö kajà·.

ik βremà·šte kuγužà· küštəmà·šəm śira̯·, što ”kȍ üðᵘrè·məm imeno·i̯ šerγa·š‿ðen šòββə̂o(ťš̆əm pört ťš̆erða·k γəťš̆ i·mńe ðen tö·ršten nà·len kerðe·š‿γən, tu·ɒlan ma·rlan pue·m”, mane·š. jəβà·nən iźa·št ì·mńem pukša·t jətᵊraja·t. kaja·š jamdəla·ltə̂t. naznà·ťš̆itləme kè·ťš̆e šue·š. jᵊβà·nən iźa·št kaja·š tarβana·t. jəβan joðe·š iźa·žleťš̆: ”mə̂i̯‿at kaje·m”, mane·š. iźa·st oĺa·t: ”ei̯ dura·k, ku·š tə̂lat kaja·š, ai̯ðà kumà·k ᵘmbalnet kie·”, mà·nət. iźà·št ko(ťš̆kə̂·t ᵈjüt‿ta, le·ktən kaja·t.

jəβa·n nù·rᵊš lekte·š‿at βürγè·ne ì·mńəžəm kᵊťš̆kərale·š: ”si·fka bu·rka, šo·γal mə̂jə̂n βaštarè·šəm kak ləšta̯·š šù·ðo βaštare·š.” i·mńe kuða·l tole·š. jəβa·n ì·mńəm i·k‿pə̂lə̂šə̂škə̂že pure·n βè·səškəže lekte·š. peš ťš̆a·ple βürγè·ńe βoγatə̂·r lie·š. i·mńəš ši·ńdź̆ən kuða·l koltà·. i·mńe βolγe·ńdź̆e sè·mən kuðale·š, takaisin hevosen korvaan, tulee ulos ja palaa kotiin.

Seuraavana päivänä keskimmäinen veli ei myöskään lähde [haudalle]. Jəβan ottaa taas niintä ja menee haudalle. Saavuttuaan [sinne] alkaa punoa virsuja. Kauan ei kestä, [kun] hauta taas alkaa täristä. Hänen isänsä nousee hopeisen hevosen kanssa näkyviin. ”No, poikani, sinäkö tulit taas?” sanoo. Jəβan ”tulin”, sanoo. Isä: ”No nyt annan hopeisen hevosen”, sanoo. Jəβan menee samalla tavalla hevosen toisesta korvasta sisään ja tulee toisesta ulos. Hän muuttuu hopeiseksi sankariksi. Hän menee takaisin hevosen korvaan, tulee ulos ja palaa kotiin.

Hän menee kolmantena päivänä omalla vuorollaan haudalle virsuja punomaan. Saavuttuaan perille alkaa punoa virsuja. Ei kestä kauan, [kun] hänen isänsä kultaisen hevosen kanssa nousee esiin. ”No, Jəβan, nyt annan kultaisen hevosen”, sanoo. Jəβan samalla tavalla hevosen toisesta korvasta sisään ja tulee toisesta ulos. Hän muuttuu komeaksi kultaiseksi sankariksi. Hän menee takaisin hevosen korvaan, tulee ulos ja palaa kotiin.

Samaan aikaan tsaari kirjoittaa määräyksen, että ”se, joka kykenee tyttäreni nimikoidun sormuksen ja liinan talon parvekkeelta hevosella hypäten sieppaamaan, sille annan [tyttäreni] vaimoksi”, sanoo. Jəβanin veljet syöttävät [ja] puhdistavat hevosen. Valmistautuvat lähtöön. Määräpäivä koittaa. Jəβanin veljet tekevät lähtöä. Jəβan pyytää veljiltään ”minäkin tulen”, sanoo. Hänen veljensä sanovat: ”Voi typerys, mihin sinulla [muka] on menemistä, asetu uuninpankolle makaamaan”, sanovat. Veljet syövät, juovat ja lähtevät matkaan.

küδü·r‿ʧ̌šəlà·. küδü·rtà, iźa·štəm po·kten šu·n‿ik‿kürδü·rʧ̌šȫ-kanà· γəʧ̌š lu·pš ten lupša·l‿koδà· kuγuža·n üδü·r δek mien šu·n, šò·βâₒʧ̌šəm tö·ršten nale·š. kuγuža·n ü·δür ùžˢn‿at pospie·n ò·γəl. kuγužà· ȍ·rən: moγa·i̯ jeŋ, kȍ tə·γa̯i üδü·ržən šò·βəʧ̌šəm na·lən.

jəβa·n kù·δᵊškəže mie̯·n ì·mńən nù·rˢš kolte·n kumaka·n ᵘmba·k küźe·n βoźe·š. iźa·št ka·s‿ten tò·lən šut. aβa·št jò·δeš: ”no e·rγəmšà:məʧ̌š, kuźè· βara koštà·?” mane·š. è·rγəšt oĺa·t: ”ei̯ aβa·ì mâla·nna ò·γəₒl tu·što üδᵘr=m nala·š, pel-kornəškat šu·n ò·nal. ala moγa·i̯ peš ʧ̌šaplᵉ‿i·mńa·n kuδà·ĺe βolγe·ńdž̌əla βolγa·lte, küδü·rʧ̌šəlà ʧ̌šətᵊra·lte. kuδa·l ko·ltəš. dà·že solà· δen tupkəʧ̌šnà· lupšal kòδəš. sàmə̂i̯ tì·δe jeŋ šò·βâₒʧ̌šəm nà·lən”, mane·tˀ. ”mè pel-ko·rnə̂γəʧ̌š saγu·rnə̂šnà.”

kuγužà· tì·δe jè·ŋəm pe·š palᵊnè·že. erlà·šən aδa·k küštəma·šəm śirə̣̀·: ”əndè· kə̂δala·š üδᵘrè·məm pue·m”, mane·š. ”kȍ ko·kmə̂še paₗʧ̌šašγəʧ̌š šò·βəʧ̌šəm tö·ršten nà·lən kerde·š‿γən, tu·ɒlan ma·rlan pue·m”, mane·š. jəβà·nən iźa·št aδa·k kaja·š tarβana·t. ko·ʧ̌škən ᵈjün, le·ktən kajà·t. jəβa·n šuk‿at o·k‿li, nùrˢš lekte·š, ši i·mńəžəm kəʧ̌šᵏrale·š: ”si·fka-bu·rka, šoγa·l mə̂jən βaštarè·šem kak lᵊšta·š, šù·δo βaštare·š!” i·mńe kuδa·l tole·š, jəβa·n ì·mńəm i·k pə·ləšəškəže pù·ren βè·s pələšəškəže lekte·š‿at kuδa·l koltà·. mlande γəna· ʧ̌šətᵊra·lt koδe·š. iza·štəm po·kten šun tu·pkəʧ̌šəšt lupša·l koδá· kuγuža·n üδü·r‿δek mien šu·n, šòβəₗʧ̌šəm nà·lən möŋɢəžö kuδale·š. kumaka· ümba·kᵊže mie·n βoźe·š. iža·št kas‿te·n mö·ŋɢeš tò·lat. aβa·št aδa·k joδe·š: ”no e·rγəšà:məʧ̌š, kuźe· ko·šta?”,

Jəβan menee pellolle ja kutsuu kuparista ratsuaan: ”Sifka-burka, nouse minua vastaan kuin lehteä, kuin ruohoa vastaan.” Hevonen tulee juosten. Hän menee hevosen toisesta korvasta sisään ja tulee toisesta ulos. Hänestä tulee sangen komea kuparinen sankari. Noustuaan hevosen selkään hän lähtee kiitämään. Hevonen juoksee kuin salama, [sen kaviot] lyövät kuin ukkonen, hän saavuttaa veljensä yhdellä ruoskaniskulla. Hän saapuu tsaarintyttären luo, hyppää [ja] sieppaa liinan. Tsaarintytär ei edes ehtinyt nähdä häntä. Tsaari hämmästelee: millainen ihminen, joka noin tytön liinan sieppasi.

Jəβan meni kotiin, lähetti hevosen pellolle ja kiipeää uuninpankolle makaamaan. Hänen veljensä palaavat illalla. Heidän äitinsä kysyy: ”No, poikani, miten sitten sujui?” kysyy. Pojat vastaavat: ”Voi äiti, ei meillä ole siellä tyttöä naitavaksi, emme päässeet puolitiehenkään. Jokin hyvin kauniilla hevosella [ratsastava] kiisi [ohitsemme] salaman lailla loistaen, ukkosen lailla jyristen. Jopa piiskalla löi selkäämme. Tämä sama ihminen sieppasi liinan”, kertovat. ”Me käännyimme takaisin puolimatkasta.”

Tsaari haluaisi kovasti tuntea tämän ihmisen. Seuraavana päivänä hän kirjoittaa taas määräyksen: ”Nyt annan keskimmäisen tyttäreni”, sanoo. ”Kuka toisesta kerroksesta hypäten pystyy sieppaamaan liinan, hänelle annan tyttäreni”, sanoo. Jəβanin isoveljet valmistautuvat taas matkaan. Syövät, juovat, lähtevät. Ei kestä kauaa, [kun Jəβan] lähtee pellolle, kutsuu hopeista hevostaan: ”Sifka-burka, nouse minua vastaan kuin lehti heinää vastaan.” Hevonen tulee juosten, Jəβan menee

8. Po. *má·nât*

mane·š. e·rɣəšt oĺa·t: ”ńima·t to·lko šəš‿lì, tupe·šna ɣᵊna mu·na.”

kuɣužà· ti·tlan peš ɔ̀·rᵊn. moɣa·i̯ jeŋ peš ʧ̌a·pl^{e}‿imńạ·n üðü·ržən šò·βə̂(ʧ̌ə̂m nà·lən. pale·n ò·‿kert. kumušè·šən aða·k kü·štəmà·šəm śi·ra: ”ᵊndè· izì· üðᵘrè·məm pue·m. kɔ̀ kumu·šo pa(ʧ̌à·škəʧ̌ üðᵘrè·məm šò·βə̂ₒ(ʧ̌ə̂m nà·lən kerðe·š‿ɣən, tu·ɒlan ma·rlan pue·m”, mane·š. tì·ðəm kò·lən ʧ̌əlà· kà·lək oń(ʤ̌a·š‿kaja·t. ʧ̌əlà· ɣeńera·l, kaza·k, kön ʧ̌a·pl^{e} i·mńəže ù·lo, tšəla·n kaja·t. peš palᵊnešt, moɣa·i̯‿jeŋ kö tì·ðe üðù·rən šò·βə̂ₒ(ʧ̌ə̂m kumu·šo pa(ʧ̌à·šɣəʧ̌ tö·ršten nà·lən kerðe·š. jəβa·n iźašt‿a·t oń(ʤ̌a·š kaja·t. jəβa·n ᵊškè· šörʹńö ì·mńəžəm kᵊ(ʧ̌škarà·ləš‿at kuða·l koltà· i·mńe kuða·leš, neròž ɣəʧ̌ tul šəžà· kuta·nɣəʧ̌ šikš lekte·š. ʧ̌əlà· mᵊlande ʧ̌ətərà·. ku·ɣuža lù·ðən pört ʧ̌arða·k‿kəʧ̌ βinò·kə̂l‿ðen oń(ʤ̌à. ko·rnə̂što kai̯ᵊše jeŋšà:məʧ̌ kɔ̀ kora·ŋ pospià·, kɔ̀ ok‿pospii̯ jəβa·n ʧ̌əlàštəm at toške·n kuðale·š. kuɣuža·n üðü·r‿ðek ku·ðal mie·n sò·βə̂(ʧ̌ə̂m tö·ršten nale·š. kuɣužà· ùžᵊn at o·k po·spii̯.

jəβan mö·ŋɢeš saɣurne·n kajà· kùðə̂škə̂že mie·n kumà·k ᵘmbà·kəže kuźe·n βoźe·š. iža·št tò·lɔ̵t‿at ko·ʧ̌škən ʤjün ma·laš βò·zə̂t. jəβa·n kumak ümba·lne na·lme šerɣà·šəžəm oń(ʤ̌a·š tüŋale·š. šò·βə̂ʧ̌ə̂m roń(ʤ̌e·n koltà· šerɣa·š ʧ̌ə̂là· pɔ̀·rtəm βolɣalta·rà·. iza·št tì·ðəm ù·žə̂n jəβà·nə̂m βursa·t: ”ei̯ dura·k mo·m tə̂i̯ tu·što piʧ̌ka·m uðure·n kie·t?” mà·nə̂t. jəβa·n šerɣà·ššà:mə̂ʧ̌ə̂m šò·βə̂(ʧ̌ə̂š pütᵘren küšè·nəškəže pəštà·.

kuɣužà· βi·ŋə̂lə̂kšə̂m peš palᵊnè·že, no ńiɣè· ńi moɣai̯ ʤjuk ok‿šo·kto. kuɣužà· tumaⁱen moɣa·i̯ ᵊškè· kuɣužà·nəštəže kà·lə̂kšà:mə̂ʧ̌ ù·lɔ̵t, ʧ̌əla·m poɣe·n oń(ʤ̌a·š, kön kìðᵊšte tì·ðe šerɣà·š ùlmə̂ₒm palᵊnè·že. perβii̯ ò·ʧ̌eret sisään hevosen toisesta korvasta ja tulee juosten ulos sen toisesta korvasta. Maa vain jää tärisemään.

[Jəβan] saa veljensä kiinni [ja] lyö piiskalla heitä selkään. Hän saapuu tsaarin tyttären luo, sieppaa liinan ja kiitää kotiinsa. Asettuu uuninpankolle makaamaan. Hänen veljensä tulevat illalla kotiin. Heidän äitinsä kysyy taas: ”No, poikani, miten kuljitte?” sanoo. Pojat kertovat: ”Ei siitä vain mitään tullut, selkäämme vain saimme.”

Tsaari hämmästyi tästä kovasti. Mikä mies komeine hevosineen sieppasi hänen tyttärensä liinan. Hän ei saa siitä selvää. Kolmannen kerran vielä kirjoittaa määräyksen: ”Nyt annan nuorimman tyttäreni [vaimoksi]. Kuka kolmannesta kerroksesta hypäten voi siepata tyttäreni liinan, sille annan tyttäreni vaimoksi”, sanoo. Tämän kuullessaan kaikki kansa lähtee katsomaan. Kaikki kenraalit, naimattomat miehet, joilla on komea hevonen, kaikki lähtevät. Kaikki haluavat kovasti tietää, millainen mies tämän tyttären liinan kykenee kolmannesta kerroksesta hypäten sieppaamaan. Jəβanin isoveljetkin lähtevät katsomaan. Jəβan itse kutsuu kultaisen ratsunsa ja hoputtaa sen vauhtiin. Hevonen laukkaa, sen sieraimista sinkoaa tulta [ja] takapuolesta nousee savu. Koko maankamara järisee. Tsaari katselee peloissaan kiikarilla talon parvekkeelta. Tiellä kulkevista ihmisistä kuka ehtii väistää, kuka ei ehdi, Jəβan kiitää tallaten kaikkia. Rynnäten tsaarin tyttären luo hän sieppaa tämän liinan. Tsaarikaan ei ehdi nähdä [häntä].

Jəβan kääntyy takaisin, menee kotiinsa [ja] kiipeää uuninpankolle makaamaan. Hänen veljensä palaavat ja syötyään juotuaan menevät nukkumaan.

γeńera·lšà:mə́ʦ̌šə̂m poja·n erγešà:mə́ʦ̌šə̂m poγà·. üδù·rə̆šša:mə́ʦ̌ ka·žne jè·ŋəm oń(ʤ́ž̆ə·n saγurna·t, no šerγà·šəm ńi γön kìδəštat ò·γ⁼t mù·. toro·i̯ ò·(ʦ̌šeret kreśà·nikšà·mə̂(ʦ̌šə̂m poγà· aδa·k üδù·rə̆št i·kte, ko·tè kə(ʦ̌ša·l pətara·t, no šerγà·šəm ńi γö·‿leʦ̌š‿at ò·γ⁼t mù·. kuγužà· peš ʦ̌šot öre·š. kumu·šo ò·ʦ̌šeretlan ʦ̌šəla· nužnà·‿jè·ŋəm, kü(ʦ̌šù·zə̆om poγà·.

jəβana·t kaja·š tarβanà·. šükšù· peń(ʤ́žà·k̀əm, šükšù· jəlà·šəm ʦ̌šìà·, šükšù· u·pšə̂m upšale·š. šerγà·šəžəm parnạ̀·škəže kumuńe·k ʦ̌šìà·. šükšù· šò·βə̂šten püt^{ü}re·n šəndà·. kuγuža·n pǒ·rtəš mie·n pört‿o·nʤ́ž̆əl uγula·š pure·n šiń(ʤ́ž̆e·š. kuγuža·n üδürša·məʦ̌ ʦ̌šəla·n kə(ʦ̌ša·l pətara·t. no tuγè γəna·t šerγà·šəm ò·γ⁼t mù. βara pört‿ońʤ́ž̆əlno jəβà·nəm užə̆o·t. oń(ʤ́ža·t: peš šü·kšən ʦ̌ši·še ərβè·že pört‿o·ńʤ́zəl uγu·lno šiń(ʤ́ž̆à· a(ʦ̌ša·štlan mie·n kalaśa·t: ”ʦ̌šəla·m kə(ʦ̌ša·l pətare·n ulnà·, to·ĺko i·k kü(ʦ̌šù·źö ᵊrβè·zəm γᵊnà· o·ńʤ́žen ona·l.” a(ʦ̌ša·št oĺà·: ”nuko ko·ndəδa tu·δo ᵊrβè·zəm mə̂i̯ δè·kəm!”

üδù·rəšt jəβà·nəm kuγužà·‿δek namiạ·t. ”kə(ʦ̌ša·lδa”, mane·š. ”mòžet ti·δᵊ‿rβè·žələʦ̌š šerγa·š”, mane·š. üδü·ršàməʦ̌š kə(ʦ̌šala·š tüŋà·lᵊt. kə(ʦ̌ša·lᵟt, ke(ʦ̌ša·lᵟt, kə(ʦ̌ša·lᵟt ò·γə̆o·t mù. βarà iźì· üδü·ržö jəβa·nlan oĺa: ”mo·lan parńà· δen šò·βə̂š‿ten pütᵊrè·nat?”, mane·š. jᵊβa·n oĺà·: ”pütʦ̌škənam‿δa pütᵊrè·nam”, mane·š βarà· šò·βə̂(ʦ̌šə̂m ruδe·n oń(ʤ́ža·t tu·što kum šerγà·š. ”βot ku·što nömna·n imeno·i̯ šerγà·šna!” mà·nət. kuγužà· jəβà·nəm ʦ̌šəlà· ù βurγè·məm ʦ̌šikta·š küštà·. üδürša·məʦ̌ mo(ʦ̌ša·š olta·t, jəβànəm mo(ʦ̌ša·š purte·n ù βurγè·məm ʦ̌šikte·n šoγalta·t. kuγužà· oĺà·: ”kù·δᵟ üδüržəm nala·t?” mane·š. jəβa·n oĺà·: ”eše· aβa·m δen oĺe·n oń(ʤ́že·m”, mane·š.

Jəβan alkaa uuninpankolla katsoa ottamaansa sormusta. Hän käärii liinan auki. Sormus valaisee koko pirtin. Nähtyään tämän veljet haukkuvat Jəβania: ”Hei typerys, mitä sinä siellä tulitikkuja raapien makaat?” sanovat. Jəβan käärii sormukset liinan sisään ja panee [ne] taskuunsa.

Tsaari haluaisi kovasti tutustua tulevaan vävyynsä, mutta mitään ei kuulu. Tsaari ajatteli, millaista kansaa hänen valtakunnassaan on [ja aikoo] koota [heidät] kaikki katsoakseen [ja] saadakseen tietää kenen kädessä tämä sormus on. Ensimmäisessä vuorossa hän kokoaa kaikki kenraalit ja rikkaat nuorukaiset. Tyttäret kääntävät [ja] tarkastavat jokaisen miehen, mutta eivät löydä sormusta kenenkään kädestä. Toisessa vuorossa [tsaari] kerää talonpojat. Taas hänen tyttärensä etsivät kaikki tyynni, eivät löydä keneltäkään sormusta. Tsaari ihmettelee kovasti. Kolmannessa vuorossa hän kerää kaikki köyhät [ja] kerjäläiset.

Jəβankin alkaa tehdä lähtöä, pukee ylleen rääsyisen takin, rääsyiset housut [ja] panee päähänsä lakinreuhkan. Pujottaa sormeensa kaikki kolme sormusta rääsyiseen liinaan käärittynä. Päästyään tsaarin taloon istuutuu eteisen nurkkaan. Kuninkaan tyttäret käyvät kaikki läpi, mutta eivät siltikään löydä sormusta. Näkevät sitten eteisessä Jəβanin. Katsovat: hyvin rähjäisesti pukeutunut poika istuu eteisen nurkassa. Menevät sanomaan isälleen: ”Olemme käyneet läpi kaikki tyynni, vain yhtä kerjäläispoikaa emme ole tarkastaneet.” Heidän isänsä sanoo: ”No, tuokaa se poika minun luokseni!”

Hänen tyttärensä tuovat Jəβanin tsaarin luo. ”Etsikää”, hän sanoo,

jəβa·n möŋɢəžö kajà·‿jat izà·štlan oĺà·: ”no süʲà·nəš tarβà·nəδà!” mane·š. iza·st ò·γə̂ₒt i·nane. ”ei̯ dura·k, eše·tə̂la·t kuγuža·n ü·δᵊrəm nala·š”, mà·nə̂t. jəβa·n βarà· šerγà·š ten šòβə̂(t́š́àmə̂(t́š́ə̂m oń(d́ž́ə̂ktà· ”βot tì·δe kuγù· üδᵘrən šerγà·š ten šò·βəₒt́š́šo”, mane·š. ”βot tì·δe kə̂δala·š üδᵘrən šò·βə̂t́š́ ten šerγà·šəže. tì·δe iźì· ü·δᵘrən šò·βə̂(t́š́ ten šerγà·šəže”, mane·š. iza·št ȍ·rət. βarà· kuγuža· δek śüʲa·nlan kaja·t.

jəβa·n kuγužà· δek mią· i̯at jə·δəm šeŋɢa·k le·ktən kum i·mńəγe kə(t́š́kərale·š. imńešà:mə̂(t́š́ kuδa·l tò·lᵊₒt. βürγè·ńe i·mńəm kuγù· iža·žlan puà·, šì i·mńəm kə̂δala·š ìža·žlan puà·, šört́ńᵊ i·mńəm ᵊška·nže nale·š. t́š́əlà·n‿at i·mńəm i·k pə·ləškəšt pure·n βès pə·ləšəš le·ktət. kumu·təną t βürγè·ńe, šì, sö·rt́ńö βoγatə̂·r lì·n‿šoγalət. kuγù· üδᵘrəm kuγù· ìža·že nale·š, kə̂δala·š üδȕrəm kəδala·š izą̀·že nale·š, iźì· üδᵘrəm jəβa·n nale·š. ik‿arńą γò·δəₒm śüʲà·nəm ᵈjüt. süjà·nəštəže mə̂i̯‿at li·nam. araka·m ᵈjüna·m, arakà·že šuma·š loγà·lən ò·γəₒl, ponda·š βo·kten joγe·n kaⁱe·n. jomak umba·k, mə̂i̯ tembak.

”ehkä tältä pojalta sormus löytyy”, sanoo. Tyttäret alkavat etsiä. Etsivät, etsivät, eivät löydä. Sitten nuorin tytär sanoo Jəβanille: ”Miksi olet käärinyt sormesi liinaan?” sanoo. Jəβan virkkaa: ”Leikkasin [sormeeni] ja käärin [sen]”, sanoo. Silloin avaavat liinan [ja] katsovat, siinä on kolme sormusta. ”Kas siinä meidän nimikoidut sormuksemme!” Tsaari käskee pukea Jəβanin kokonaan uusiin vaatteisiin. Tyttäret lämmittävät saunan, vievät Jəβanin saunaan [ja] pukevat uuteen pukuun. Tsaari sanoo: ”Kenet tyttäristä otat [vaimoksesi]?” sanoo. Jəβan vastaa: ”Puhun vielä äitini kanssa [ja] katson”, sanoo.

Jəβan menee kotiin ja sanoo isoveljilleen: ”No, valmistautukaapa häihin”, sanoo. Veljet eivät usko. ”Ohhoh, typerys, sinulle vielä tsaarin tytär vaimoksi”, sanovat. Jəβan näyttää sitten sormuksia ja liinoja. ”Kas tämä on vanhimman tyttären sormus ja liina”, sanoo. ”Kas tämä on keskimmäisen tyttären liina ja sormus. Tämä on nuorimman tyttären liina ja sormus”, sanoo. Hänen veljensä hämmästyvät. Sitten lähtevät tsaarin luo häihin.

Jəβan menee tsaarin luo ja puimalan taakse lähtien huutaa kaikkia kolmea hevostaan. Hevoset tulevat juoksujalkaa. Kuparisen hevosen antaa vanhimmalle veljelleen, hopeisen hevosen keskimmäiselle veljelleen, kultaisen hevosen ottaa itselleen. Kaikki menevät sisään hevosen toisesta korvasta [ja] tulevat ulos toisesta. Heistä tulee kuparinen, hopeinen [ja] kultainen sankarikolmikko. Vanhin veli ottaa vaimokseen vanhimman tyttären, keskimmäinen veli ottaa keskimmäisen, Jəβan ottaa nuorimman tyttären. Häitä juodaan viikon ajan. Minäkin olin

heidän häissään. Join viinaa, viina ei osunut suuhuni, partaa pitkin virtasi. Satu tuonne, minä tänne.

7. rüβü·ž δen ma·ska

ò·žno ilè·n u·lɔt rüβü·ž δen maskà·. maska· t́s̆oδràšte ik βò·t́s̆ko müm poγe·n. ”tì·δəm tè·ləlan jamdəlenà·”, [mane·š] rüβüžlạn oĺà· maskà·. βa·ra tì·δe βo·t́s̆kə̂m pö·rt tuβurà·šə̂š kuzukte·n šənda·t. ila·t, ila·t, tè·le šue·š. rüβù·žən mü kot́s̆mə̂žo šun. ik kas‿te·n mala·š βò·zə̂t. rüβü·ž kìạ̀· kìạ̀·‿at pot́s̆‿tenže oknam peraltà·. ma·ska: ”kȍ tu·što okna·m perkale·n košteš ᵈjùδəm?” rüβü·žlan kalasà·: ”o·ń(d́ž̆al-jan, kȍ tu·što”, mane·š. rüβü·ž oń(d́ž̆ale·š: ”məra·ŋ kresmaβà·lan üža·š tò·lə̂n”, mane·š. ”kaje·m‿mo?” mane·š. ma·ska: ”ka·i̯”, mane·š. rüβü·ž le·ktən kajà, pört tuβurà·šəš küźe·n müm temè·škəže ko(t́s̆ke·š. ko·t́s̆kə̂n teme·š‿at pö·rtəš purà·. ma·ska joδe·š: ”βara moγa·i̯ lǜ·mᵊm pu·štà?” rüβü·ž: ”tüŋà·ltəš”, mane·š.

erlà·šən kas‿te·n aδa·k mala·š βò·źət. rüβü·ž aδa·k po·š‿tenže peraltà·: ”tuk tuk tuk.” maska: ”kȍ tu·što?” mane·š. rüβü·ž aδa·k okna·š oń(d́ž̆aleš: ”məra·ŋ aδa·k kresmaβa·lan üža·š tò·lə̂n”, mane·š. ”kaⁱe·m̆‿mò?” mane·š. ma·ska ”ka·i̯”, mane·š. rüβü·ž aδa·k mü ko(t́s̆ka·š kuźà·. ko·t́s̆kə̂n teme·š‿at βè·rəškəže tò·lə̂n βoźe·š. maskà· aδa·k joδe·š: ”moγa·i̯ lǜ·mᵊm pu·štà?” mane·š. rüβü·ž: ”kə̂δà·ltə̂š”, mane·š.

kumušè·šə̂n kas‿te·n ko·t́s̆kə̂t ᵈjüt‿at aδa·k mala·š βò·źə̂t. rüβü·ž aδa·k‿a·t po·t́s̆‿tenže peraltà·. ma·ska: ”kȍ· tu·što, rüβüž, o·ń(d́ž̆al jan”, mane·š. rüβü·ž okna·š oń(d́ž̆ale·š. ”pì·re t́s̆üt́s̆ü·m kresmaβa·lan üža·š tò·lə̂n”, mane·š. ”kaⁱe·m̆‿mò·?” mane·š. ma·ska: ”ka·i̯”,

7. Kettu ja karhu

Elivätpä kerran kettu ja karhu [yhdessä]. Karhu keräsi metsästä pytyllisen hunajaa. ”Tämän valmistamme talvea varten”, sanoo karhu ketulle. Sitten nostavat pytyn yläpohjaan. Elelevät, elelevät, tulee talvi. Ketun alkaa tehdä mieli syödä hunajaa. Eräänä iltana menevät nukkumaan. Kettu makaa, makaa ja koputtaa hännällään ikkunaan. Karhu: ”Kuka siellä yöllä kulkee ikkunaan koputtelemassa?” [Karhu] sanoo ketulle: ”Käypä katsomassa, kuka siellä on.” Kettu katsoo: ”Jänis tuli kutsumaan nimiäisiin”, sanoo. ”Menenkö?” kysyy. Karhu: ”Mene”, sanoo. Kettu lähtee, kiivettyään yläpohjaan syö hunajaa kylläisyyteen asti. Syö itsensä kylläiseksi ja palaa pirttiin. Karhu kysyy: ”Minkäs nimen sitten annoitte?” Kettu: ”Alku”, sanoo.

Seuraavan päivän iltana menevät taas nukkumaan. Kettu koputtaa taas hännällään: ”Tuk tuk tuk”. Karhu: ”Kuka siellä?” kysyy. Kettu katsoo taas ikkunasta: ”Jänis tuli taas kutsumaan nimiäisiin”, sanoo. ”Menisinkö?” kysyy. Karhu: ”Mene”, sanoo. Kettu kiipeää taas hunajaa syömään. Syö [itsensä] kylläiseksi ja palaa takaisin paikalleen. Karhu kysyy taas: ”Minkä nimen annoitte?” sanoo. Kettu: ”Keskiosa”, sanoo.

Kolmantena päivänä illalla syövät juovat ja taas menevät nukkumaan. Taaskin kettu koputtaa hännällään. Karhu: ”Kuka siellä, repo, katsopa”, sanoo. Kettu katsoo ikkunasta. ”Susi on tullut kutsumaan enonsa nimiäisiin”,

mane·š. rüβü·ž aδak‿a·t mȕ ko(t́š́ka·š küźà·. ko·t́š́kə̂n pətarà·‿at βè·rəškəže tò·lə̂n βoźe·š.

er‿δen maskà· kəńele·š‿at joδe·š: ”βara moγa·i̯ lȕmᵊm pu·štà?” mane·š. rüβü·ž: ”pətà·rtəš”, mane·š. təγè·la rüβü·ž t́š́əlà· müm ko·(t́š́kə̂n pətare·n.

šò·šə̂m šue·š‿at maskà· rüβü·žlan oĺà·: ”no ai̯δa· rüβüž šo·ĺo, müm kuźe·n ońd́ž́enà·”, mane·š. rüβü·ž δen ma·ska pört tuβurà·šə̂ške kuźa·t. βò·(t́š́kə̂što ońd́ž́a·t, t́š́ə̂lt ȍ·rət. tu·što mȕ ò·γə̂ₒl pušᵊ̂ža·t kò·δə̂n ò·γə̂l. pustà· βo·(t́š́ko βè·le šińd́ž́à·. ma·ska səre·n kuδaltà·: ”tə̂i rüβü·ž müm ko·t́š́kə̂na·t”, mane·š. rüβüž: ”tə̂i ᵊške ko(t́š́kə̂na·t”, mane·š. təγè·lan ü(t́š́aša·š tüŋà·lət. rüβü·ž oĺà·: ”t́š́em ü(t́š́aša·š‿γən, daβa·i̯ pə̂·lə̂m küte·n šora·š šińd́ž́ə̂nà·”, mane·š. kön mȕ·šur lekte·š‿γən, tù·δo ko·(t́š́kə̂n”, mane·š.

βara maskà·‿δen ko·ktə̂n šora·š šìńd́ž́ə̂t. ma·ska pə̂·lə̂m küte·n peš‿a·k peŋᵊže·š. šur o·k lek. rüβü·ž tì·δe βremà·šte βaške·n‿γənà šore·š‿at maska·. kuta·n juma·k šu·ržə̂m jə·βəšt namie·n pəštà·. βara maska·lan kalasà·: ”ei̯ maskà·, o·ńd́ž́o, təjən šure·t mȕ·šur”, mane·š. ”təi ᵊška·k ko·(t́š́kə̂nat, a mə̂ʲə̂m βursè·t”, mane·š. ma·ska ońd́ž́à·. βe·rnak tù·δə̂n juma·lne mȕ·šur. ”ᵊška·k ko(t́š́kə̂nam u·lmaš mondè·nam naβe·rno”, mane·š.

βot təγè· rüβü·ž maskà· otale·n. sandè·ne rüβü·ž‿den maskà· pərĺà· ò·γə̂t‿i·le. joma·k umba·k mə̂i̯ temba·k.

sanoo. ”Menisinkö?” sanoo. Karhu: ”Mene”, sanoo. Kettu kiipeää taaskin hunajaa syömään. Syö sen loppuun ja palaa paikalleen.

Aamulla karhu nousee ylös ja kysyy: ”Minkäslaisen nimen sitten annoitte?” sanoo. Kettu: ”Loppu”, sanoo. Sillä lailla kettu on syönyt kaiken hunajan loppuun.

Tulee syksy, ja karhu sanoo ketulle: ”No kiivetäänpä, repo veliseni, katsomaan hunajaa”, sanoo. Kettu ja karhu kiipeävät talon yläpohjaan. Katsovat pyttyyn, aivan ällistyvät. Siellä ei ole hunajaa eikä hajuakaan siitä. Pytty vain seisoo tyhjänä. Karhu suuttuu: ”Sinä kettu olet syönyt hunajan”, sanoo. Kettu: ”Itse olet syönyt sen”, sanoo. Niin alkavat kiistellä. Kettu sanoo: ”Ennemmin kuin kiistelemme, istukaamme pilviä katsellen ulostamaan”, sanoo. ”Kenestä tulee mesipaskaa, se on [hunajan] syönyt”, sanoo.

Istuutuvat sitten karhun kanssa kahdestaan ulostamaan. Karhu pinnistelee kovasti pilviä katsellen. Paskaa ei tule. Samana aikana kettu ulostaa nopeasti ja vie ulosteensa salaa karhun takapuolen alle [ja] sanoo sitten karhulle: ”Ohoh, karhu, katso, sinun ulosteesi on mesipaskaa”, sanoo. ”Itse olet syönyt hunajan mutta minua haukut”, sanoo. Karhu katsoo. Tosiaan sen alla on mesipaskaa. ”Olen ilmeisesti unohtanut itse syöneeni [hunajan]”, sanoo.

Kas näin kettu petti karhua. Sen vuoksi kettu ja karhu eivät elä yhdessä. Satu tuonne, minä tänne.

8. tul sà·βə̂š[9]

o·žno ik salta·k ko·loβiťš̌ ìm salta·klan šo·lγə̂m mö·ŋγəžö kùðəₒškəₒžo kajà‿u·lmaš. ik ťš̌oðrà·šte tùðə̂ₒm šükšù· kuβà· βašlie·š. kuβa·n ù·ləl tü·rβüžö oŋlà·šəš šume·š ke(ťš̌à· u·lmaš. tì·ðe kuβà· salta·kleťš̌ joðe·š: ”ku·ško təγè· e·rγəm kaje·t”, mane·š. salta·k ”kù·ðəₒškem kaʲe·m”, mane·š. kuβà· oĺà·: ”ala məla·m ik sò·mə̂ləₒm ᵊšte·t?” mane·š. salta·k: ”mo·lan o·m‿ᵊšte”, mane·š. kuβà· kuγu tù·mə̂ₒm oń(ďž̌əₒkta. ”tì·ðe rò·žə̂š pure·n mə̂la·m kuβà·βà·mə̂n tul sà·βə̂šə̂žə̂m lu·ktən pue·t.”

kuβà· saltà·kəm kere·m ðen jòləštà·, o·ń(ďž̌ə̂l šò·βəťš̌əm puà· i kalasà·: ”βot tì·ðe tu·mo juma·lne kuγù· krè·pəst u·lo. tì·ðe krè·pəstəšte kum kəðe·ž ù·lo. pe·rβì kəðè·žəšte pot-kì·nde-šiń(ďž̌a·n pii̯ sundù·k ümba·lne šiń(ďž̌à·. tə̂i tì·ðe pì·leťš̌ i·t‿lüt. mə̂jə̂n o·ń(ďž̌əl šòβə(ťš̌è·məm küβa·r ümba·k šà·re!”

βarà· salta·k tù·mo juma·k purà·. salta·k pè·rβii̯ kəðè·žəške purà·‿jat βe·rnak šu·(ťš̌ko pì·m uže·š. kuβa·n o·ń(ďž̌əl šò·βə̂(ťš̌ə̂m šaràlte·n pəštà·. pì təmanme·š šò·βəťš̌ ümba·k tö·ršten šiń(ďž̌e·š. sa·ltak sundù·kəm po(ťš̌e·š. tù·što ťš̌ə̂là·. βürγè·ńe okśà·. salta·k kotomka·m βà·(ťš̌əγə(ťš̌še kuðà·šeš‿at βürγè·ńe okśa·m kotomka· tì·(ťš̌ak optà·. βarà· pì jumatš̌ kuβa·n oń(ďž̌əl šò·βə̂(ťš̌əm nale·š at βes kəðè·žəške kajà·.

βəs kəðè·žəš mie·n purà·‿jat ešè· šu·ťš̌ko pì sundu·k ümba·lne šiń(ďž̌à·, šiń(ďž̌à·že oraβà·‿γai̯ lie·š. saltak kuβa·n oń(ďž̌əl šò·βə(ťš̌əm küβa·r ümba·k šaralte·n pəštà·. pì təmanme·š šò·βə̂(ťš̌əš töršte·n šiń(ďže·š. βarà· salta·k

9. Alkuaan H. C. Andersenin satu, joka on saatu mariin venäjän kautta.

8. Tulusrauta

Kauan sitten eräs sotilas oli kulkemassa kotiinsa kaksikymmentäviisi vuotta armeijassa palveltuaan. Eräässä metsässä häntä vastaan tulee rääsyinen eukko. Eukon ylähuuli roikkui leuan yli. Tämä eukko kysyy sotilaalta: ”Mihin poikaseni noin olet menossa?” sanoo. Sotilas: ”Kotiini olen menossa”, sanoo. Eukko virkkaa: ”Tekisitkö minulle yhden palveluksen?” sanoo. Sotilas: ”Miksipä en tekisi”, sanoo. Eukko osoittaa suurta tammea. ”Menet sisään tuosta onkalosta [ja] tuot minulle isoäitini tulusraudan.”

Eukko sitoo sotilaaseen nuoran, antaa esiliinan ja sanoo: ”Kas tämän tammen alla on suuri linnoitus. Linnoituksessa on kolme huonetta. Ensimmäisessä huoneessa limppusilmäinen koira istuu arkun päällä. Älä sinä pelkää tätä koiraa. Levitä esiliinani lattialle!”

Sitten sotilas menee tammen alle. Sotilas menee sisään ensimmäiseen huoneeseen ja näkee todella karmean koiran. Hän levittää eukon esiliinan [lattialle]. Koira hyppää samassa istumaan esiliinan päälle. Sotilas avaa arkun. Se on täynnä kuparirahoja. Sotilas riisuu repun olaltaan ja lappaa repun täyteen rahoja. Sitten hän ottaa eukon esiliinan koiran alta ja menee toiseen huoneeseen.

[Sotilas] menee sisään toiseen huoneeseen, ja vielä karmeampi koira istuu arkun päällä, sen silmät ovat pyörän kokoiset. Sotilas levittää eukon esiliinan lattialle. Samassa koira hyppää liinalle istumaan. Sitten sotilas avaa arkun. Se on täynnä hopearahoja. Sotilas kaataa pois kuparirahat. Hän täyttää repun hopearahoilla. Sitten hän ottaa eukon

sundù·kə̂m po(t́š́e·š. tù·što tit́š́ šì oksà·, salta·k βürγè·ńe okśa·m mö·ŋgeš optale·š. šì okśa·m kotomkà· ti(t́š́ optà·, βarà· pì juma·t́š́ kuβa·n oń(d́ž́əl šò·βə̂(t́š́əm nale·š at βes kəδè·žəš kajà·.

tù·što təle·t́š́at kuγù· šu·(t́š́ko pii̯ šiń(d́ž́à·že βa·kš oraβà· γai̯ lie·š. sa·ltak kuβa·n o·ńd́ž́əl šò·βə̂(t́š́əm küβa̧·r ümba·k šaralte·n pəštà·. pii̯ təmanme·š šò·βət́š́ ümba·k tö·ršten šiń(d́ž́e·š. saltak sundù·kə̂m po(t́š́ən oń(d́ž́à·. tù·što tít́š́ šö·rt́ńö okśà· sa·ltak šì oksa·m mö·ŋɢeš optale·š, šö·rt́ńö okśa·m optà·. kotomka·m teme·n küšè·nəškəže optà·, pò·mə̂šə̂škə̂žo, u·pšə̂škə̂žo. βarà pì jumat́š́ kuβa·n o·ń(d́ž́əl šò·βə̂t́š́əm nale·š‿at mö·ŋɢeš puruma·š ròžəškəžo kajà.

kerè·məm rüzaltà·. kuβà· kǜ·šət́š́ joδe·š: ”tu·l šà·βə̂šəm nalna·t?” mane·š. salta·k ”oi̯, mondè·nam”, mane·š. salta·k mö·ŋɢeš kaⁱe·n tulsà·βə̂šə̂m kondà·. βarà· kuβà· kere·m‿δen saltà·kə̂m mö·ŋɢeš šu·pšəₒn lukte·š. salta·k kuβà·le(t́š́ joδe·š: ”mò·lan təla·t tì·δe tul sà·βə̂š küle·š?” mane·š. kuβà· o·k‿kalaśe. ”tì·dəm kalaśa·š o·k‿lì”, mane·š. salta·k oĺà·: ”jesli o·t‿kalaśe γən, to mə̂i̯ tə̂·jə̂m pušta·m”, mane·š. šà·škəžəm nale·n kuβa·n βù·jə̂m rua·l šuà·.

βarà· salta·k kaⁱe·n kaⁱe·n i·k kuγuža·m ì·ləme ola·š mie·n lekte·š. ik traktì·rəš mala·š purà·. ᵊška·nže posnà· kò·mnatə̂m nale·š i tu·što ila·š tüŋale·š. kà·žne γè·t́š́əm ᵈjüe·š i γuĺajà· šu·ko pà·lə̂məm əštà·. βot tì·δe pa·lᵊmᵊže šà·mət́š́ kot́š́ t́š́əlà· okśa·səm ᵈjün pətarà·. dà·že tama·k nala·š oksà·že kò·δə̂n ò·γəₒl. βot ik kè·(t́š́ən tamà·kə̂m pütᵘre·n‿at pəžəktà·šəže tu·l‿uke. βarà· ušè·žəže βò·zən: ”βet tu·l sàβə̂še·m ù·lo”. βarà· küše·n γət́š́ lu·ktəₒn ik kana saβà·. təmanme·š salta·k o·ń(d́ž́ə̂k esiliinan koiran alta ja menee seuraavaan huoneeseen.

Siellä on entistä isompi hirveä koira. Sen silmät ovat myllynrattaan kokoiset. Sotilas levittää eukon esiliinan lattialle. Koira hyppää samassa istumaan liinan päälle. Sotilas avaa arkun [ja] katsoo, se on täynnä kultarahoja. Sotilas ravistaa hopearahat pois, kerää kultarahat. Repun täytyttyä sulloo niitä taskuihinsa, poveensa, lakkiinsa. Sitten hän ottaa koiran alta eukon esiliinan ja menee takaisin sisääntuloaukon luo.

[Sotilas] ravistaa nuoraa. Eukko kysyy ylhäältä: ”Otitko tulusraudan?” sanoo. Sotilas: ”Voi, unohdin”, sanoo. Sotilas menee takaisin [ja] hakee tulusraudan. Sitten eukko vetää sotilaan köydellä ulos. Sotilas kysyy eukolta: ”Miksi tarvitset tätä tulusrautaa?” sanoo. Eukko ei kerro. ”Ei sitä voi kertoa”, sanoo. Sotilas sanoo: ”Jos et kerro, niin minä tapan sinut”, sanoo. Ottaa sapelin ja lyö eukon pään poikki.

Sitten sotilas kulkee, kulkee, lähtee erään tsaarin kotikaupunkiin. Menee nukkumaan erääseen kievariin. Ottaa itselleen erillisen huoneen ja alkaa asua siellä. Juo joka päivä ja kuljeskelee. Saa paljon tuttavia. Juuri näiden tuttavien vuoksi tulee juoneeksi kaiken, edes tupakan ostamiseen ei jäänyt rahaa. Niinpä eräänä päivänä sätkän kiertämiseksi ja sytyttämiseksi ei ole tulta. Silloin hänen mieleensä juolahti: ”Minullahan on tulusrauta.” Otettuaan sen taskustaan iskee kerran. Samassa sotilaan eteen tulee kuparirahojen koira. ”Mitä tarvitset?” koira kysyy. Sotilaan mieleen tuli ”Ahaa, tämän vuoksi siis eukko ei kertonut. Tästä tulusraudastahan voi elää”, sanoo. Hän sanoo sitten koiralle: ”Tarvitsen rahaa.” Koira

βürγè·ńe-okśà-pì tole·š. ”mo· küle·š?” mà·nən joδe·š pi̯. saltà·kən ušè·šəže βò·zən ”aha, βot mo·lan kuβà· kalaśe·n ò·γə̯o̯l. ti·δe tul sà·β̂š ten ila·š lie·š”, mane·š βarà· pì·lan kalaśà· ”oksà· küle·š”, mane·š. pì möŋɕe·š kuδa·l koltà·. pì təmanme·š i·k meša·k okśa·m numa·l kondà·. βara· salta·k βe·s ka·na saβà·. βarà· šii̯ okśa·n pì·že tole·š. tu·ɒlan aδa·k kalaśà·: ”okśà· küle·š”, mane·š. tə pì aδa·k i·k meša·k šii̯ okśa·m kondà·. salta·k ku·mə̯o̯šo γana saβà·. βara· šört́nö-okśa·n pi̯i̯ kuδa·l tole·š. ”mò· küle·š”, mane·š. salta·k ”okśà· küle·š”, mane·š. pi̯i̯ təmanme·š mö·ŋɕeš kuδa·l koltà·, i·k meša·k šö·rt́nö okśa·m kondà·.

salta·k aδa·k at ᵈjüe·š, pa·lme šà·mət̋šəm aδa·k poγe·n da. βot i·k kas ten kutᵊren ši·ń(d̋žəməštlà i·k pa·lməže oĺà·: ”βot kuγuža·n peš t̋ša·ple üδü·ržö ù·lo”, mane·š. ”kuγužà· tì·δe üδù̯·rəm ᵊškè·t̋šəm šeŋɕa·l pȍ·rtəštö ašnà·. ńiγù·š ᵊškè·t̋šəm o·k‿luk”, mane·š. saltak tì·δe üδù̯·rəm ù·žmə̯o̯žo šu·n. joltà·šəšt ka·i̯me möŋɕö tul sà·βəšəžəm perà·. pi̯i̯ kuδa·l tole·š. ”mò· küle·š?” mane·š. salta·k oĺà·: ”βot kuγuža·n üδü·r u·lo”, mane·š. ”tì·δe üδù̯·rəm mâi̯ peš u·žnem”, mane·š. ”o·k lì li tù·δə̯o̯m mâla·n uža·š.” pi̯i̯ oĺà: ”tì·δe pašà· peš trù·dno”, man·eš. ”no tuγè· γəna·t mâi̯ tə̂la·t ᵊšte·m”, mane·š. pi̯i̯ kuγužà· üδü·r δek kuδa·l koltà. üδù̯·rəm mà·ləšəm numa·l kondà·. salta·k on(d̋že·n oń(d̋že·n, ”peš tì·δe üδürəm joralte·n”. βara è·rᵊkən γənà· ma·lᵊše ü·δürəm šupšà·lən. tì·δe üδù̯·rəm pi̯i̯ aδa·k möŋɕe·š naŋɕaje·n.

üδü·r è·r δen kəńè·lən‿at a(t̋ša·št aβa·štlan oĺà·: ”mâi̯ tà·(t̋še ò·mâm ùžᵊnam”, mane·š. ”pì δen kuδà·ləštənam. βarà· salta·k mâ·jəm šupšà·lən”, mane·š. at̋ša·št‿ten aβa·št peš t̋šot lù̯·δə̯o̯t. üδù̯·rə̯o̯m iźì·š γò·δə̯o̯m muža·ŋ βà·te juoksee takaisin. Samassa se tuo säkillisen rahaa. Sitten sotilas iskee toisen kerran. Silloin saapuu hopearahojen koira. Sille sotilas sanoo taas: ”Tarvitsen rahaa”, sanoo. Tämä koira tuo taas säkillisen hopearahoja. Sotilas iskee kolmannen kerran. Silloin kultarahojen koira juoksee paikalle. ”Mitä tarvitset”, kysyy. Sotilas: ”Tarvitsen rahaa”, sanoo. Koira siinä samassa juoksee takaisin, tuo säkillisen kultarahoja.

Sotilas taaskin ryyppää, keräsi taas tuttavansa, ja kas eräänä iltana heidän istuessaan turisemassa eräs tuttu kertoo: ”Onpa tsaarilla hyvin kaunis tytär”, sanoo. ”Tsaari pitää tätä tyttöä yksin viereisessä talossa, ei päästä tätä yksin ulos”, sanoo. Sotilaan alkoi tehdä mieli nähdä tätä tyttöä. Kavereidensa lähdettyä hän iskee tulusraudalla. Koira tulee juosten. ”Mitä tarvitset”, kysyy. Sotilas kertoo: ”Tsaarillahan on tytär”, sanoo. ”Haluaisin kovasti nähdä sen tytön”, sanoo. ”Eikö minun olisi mahdollista nähdä hänet?” Koira sanoo: ”Tämä tehtävä on hyvin vaikea”, sanoo. ”Mutta kaikesta huolimatta teen sen hyväksesi”, sanoo. Koira juoksee tsaarintyttären luo, tuo tytön nukkuvana mukanaan. Sotilas katsoi, katsoi ja rakastui kovasti tyttöön. Sitten hän varovasti suuteli nukkuvaa tyttöä. Koira vei tämän tytön takaisin kotiin.

Herättyään aamulla tytär kertoo isälleen ja äidilleen: ”Minä näin tänään unen”, sanoo. ”Juoksin koiran mukana. Sitten sotilas suuteli minua”, sanoo. Hänen isänsä ja äitinsä pelästyvät kovasti. Tyttären ollessa pieni ennustajaeukko oli sanonut, että ”sinä menet naimisiin tavallisen sotilaan kanssa”. Sen vuoksi isä ei tätä tytärtä ollut päästänyt mihinkään.

kalaśe·n, što ”tə̂i̯ prosto·i̯ salta·klan marla·n kai̯e·t”, mà·nən. sandè·ne a(ʧ̑à·že ńiγu·š o·k‿luk u·lmaš tì·ðe üðü·rəm.

βes ᵈjü·tlan kuγužà· üðù·rən ńaŋɕà·žəm orola·š šəndà·. saltà·kən aða·k ù·žməₒžo šu·n. pìm kəʧ̑kərà·lən üðù·rəm kondə̂ktà·. ńaŋɕa pìn üðù·rən naŋɕa·i̯məm ù·žəₒn pì po(ʧ̑e·š kajà·. βarà· saltà·kən pö·rtəm pale·n tù·ðo kapka·š por‿ðen kre·stəm ᵊštà. pii̯ üðù·rəm mö·ŋɕeš naŋɕa·i̯məžlàn tì·ðe kre·stəm ù·žəₒn. üðù·rəm naŋɕaʲe·n pəštà·‿ʲat kažne kapka·š kre·stəm ᵊšte·n pətarà·.

e·r‿ðen kuγužà· kəńè·lət at ńaŋɕà· oĺà·: ”üðü·r ku·ško košte·š, mə̂i̯ pale·m”, mane·š. tù·ðəₒm tà·(ʧ̑e jù·ðəₒm ik kuγu pii̯ naŋɕaje·n ola·š i·k traktì·rəš purte·n. mə̂i̯ kapkà·ʲəšože kre·stəm əštè·nam. ai̯ða·ʧa tù·ðəₒm ku(ʧ̑a·š kai̯ᵊnà·. kuγužà· salta·k šà·mə(ʧ̑əm nale·š at ńaŋɕa·n po(ʧ̑e·š kaja·t. ńaŋɕà· kapkà·šte krè·stəm uže·š: ”βot tì·ðe”, mane·š. kuγužà·n βà·te βes kapkà·šte uže·š ”tù·ðo ò·γə̂l tì·ðe”, mane·š. βara· saʲən oń(ʤ̑a·t‿at kažne kapkà·šte kre·ste ù·lo. βara· mö·ŋɕeš kù·ðəškəšt kaja·t.

kuγuža·n βà·te ʧ̑ojà· ulma·š. üðù·rən mala·š βo·(ʧ̑mə̂ž mö·ŋɕö iźì· po·rśə̂n mešà·kəm uryà·. tì·ðe mešà·keš βir-šürà·šəm pəštà. βarà· üðù·rən tuγù·rəₒškəₒžo urγe·n šəndà·. tì·ðe mešà·keš iži· rò·žəm ᵊšte·n šüra·š joγa·šlan, kuna·m pii̯ naŋɕajà·‿γən, tì·ðe šüra·š jò·γᵊmo ðen kə(ʧ̑a·l mua·šlan. jù·ðəm aða·k pii̯ tò·ləₒn üðᵘrəm numa·l naŋɕaʲe·n. pii̯ tì·ðe γanà· kuγuža·n βà·tən ʧ̑ojà·ləkšəm pale·n kerðe·n ò·γəₒl. er ðene kuγužà· saltà·kəm nà·lən. šüra·š ko·rno ðen mie̯·n tì·ðe saltà·kəm ku(ʧ̑a·t. ťurma·š petᵊre·n šənda·t. erlà·šən kuγužà· sù·tə̂m ᵊšte·n. tì·ðe saltà·kəm ʧ̑əlà· kà·lə̂k o·nʤ̑əlan kaznitla·š.

Seuraavaksi yöksi tsaari asettaa tyttären lastenhoitajan vahtimaan. Sotilas haluaa taas nähdä tyttöä. Huudettuaan koiraa [panee tämän] kantamaan tytön [luokseen]. Lastenhoitaja näki koiran vievän tytön, seuraa koiraa [ja] saatuaan selville sotilaan talon merkitsee liidulla sen porttiin ristin. Viedessään tyttöä takaisin koira näki tämän ristin. Vie tytön [pois] ja piirtää jokaiseen porttiin ristin.

Aamulla tsaari[pari] herää, ja lastenhoitaja sanoo: ”Tiedän, missä tyttö käy”, sanoo. ”Tänä yönä eräs suuri koira vei hänet kaupunkiin erääseen kievariin. Minä piirsin ristin hänen porttiinsa. Mennään ottamaan hänet kiinni.” Tsaari ottaa sotilaansa mukaan ja kulkevat lastenhoitajan perässä. Lastenhoitaja näkee portissa ristin: ”Kas tämä”, sanoo. Tsaarin vaimo näkee toisessa portissa [merkin], ”ei se se ole”, sanoo. Katsovat silloin hyvin [ympärilleen], ja jokaisessa portissa on risti. Sitten palaavat takaisin kotiinsa.

Tsaarin vaimo oli ovela. Tyttären mentyä nukkumaan hän ompelee pienen silkkisen pussin. Tähän pussiin hän panee hirssin siemeniä. Sitten hän neuloo [pussin] kiinni tyttären paitaan. Tähän pussiin hän teki pienen reiän siementen varisemista varten, kun koira vie [tytön], tätä siemenvanaa seuraten on mahdollista etsiä [ja] löytää [hänet]. Yöllä koira taas tuli [ja] vei tyttären. Koira ei tällä kertaa voinut tuntea vaimon viekkautta. Aamulla tsaari otti sotilaan kiinni. Siemenvanaa seuraamalla nappaavat sotilaan. Sulkevat hänet tyrmään. Seuraavana päivänä tsaari antoi tuomion: ”Tämä sotilas on kaiken kansan edessä mestattava.”

βot saltak kazamà·təšte šiń(d́ž̌à·. lat́š̌ tù·δə$_o$n oknà· o·ń(d́ž̌ə̂lanže iźì· ərβè·źe pašma·kšəm kuδa·š kolte·n kurγù·žməžlà. saltà·k ᵊrβè·zəlet́š̌ joδe·š: kuš təγè· kurγuža·t? saδa·k məle·(t́š̌em posnà· pašà· ńima·t o·k‿lì.", mane·š. "βot mə̂i təla·t okśa·m pue·m. tə̂i mə̂jə̂n ì·ləme βè·rəštem tul sà·βə̂šə̂m ko·ndo." ərβè·ze okśa·m nale·š‿at tulsà·βə̂šə̂m konde·n puà·. salta·k tulsà·βə̂šəžəm möŋɢè·šəže koδe·n ulma·š.

βara· saltà·kə̂m kaznitla·š lu·ktə̂n naŋɢaja·t. salta·k sù·t o·ń(d́žə̂k mìe̯·n kuγužà· let́š̌ joδe·š: "kuγužà·", mane·š, "χot kò·lmə$_o$le(t́š̌em o·ń(d́ž̌ət́š̌ ik trupkà· tamà·kəm šupša·š srò·kə$_o$m pù", mane·š. kuγužà tama·k šupša·š βrema·m pue·n. salta·k trupka·m lu·ktə̂n tamà·kəm opte·n. βarà· tul sà·βəšəžəm ku·m‿γana pere·n koltà·. təmanme·š ku·m pìγe kuδa·l tò·lə̂$_o$t. t́š̌əlà· salta·k šà·mət́š̌əm, t́š̌əlà· su·dšà·mət́š̌əm pù·rᵊ^{o}n pətara·t. sa·mə̂i̯ kuγu pì·že kuγuža·m kü·škö nötà·lən šue·n koltà·. təγè· salta·k kuγuža·n üδǜrəm marla·n nale·š. ᵊškè· kuγužà· lie·š.

i·k arńà· γò·δə̂$_o$m süà·nəm jün ù·lə̂$_o$t. pì šà·mət́š̌ kuγužà· δen jəγərè· šiń(d́ž̌e·n ù·lə̂$_o$t. ik βere·š ko·(t́š̌kə̂n ᵈjün ù·lə̂$_o$t. mə̂i̯ at süà·nəštəže li·nam, araka·m ᵈjü·nam, arakà· šuma·š loγà·lən ò·γə$_o$l, oŋla·š βo·kten joγe·n. joma·k umba·k, məi te·mbak.

Niin sotilas istuu tyrmässä. Juuri hänen ikkunansa edessä pikkupoika pudotti kenkänsä juostessaan. Sotilas kysyy pojalta: "Mihin noin juokset? Samantekevää, ilman minua ei hommasta tule mitään", sanoo. "Kas annan sinulle rahaa. Mene asuntooni ja tuo tulusrauta." Poika ottaa rahan ja tuo tulusraudan. Sotilas oli jättänyt tulusraudan kotiin.

Sitten sotilas haetaan teloitettavaksi. Ennen tuomiota sotilas kysyy tsaarilta: "Tsaari", sanoo, "anna minulle ennen kuolemaani edes hetki yhden piipullisen polttamiseen", sanoo. Tsaari antoi aikaa tupakan polttamiseen. Sotilas veti esiin piipun ja tupakan. Sitten hän lyö tulusraudalla kolme kertaa. Siinä samassa kolme koiraa juoksee [paikalle]. Ne purevat [kuoliaaksi] kaikki sotilaat, kaikki tuomarit. Kaikkein isoin koira heittää tsaarin korkealle. Niin sotilas ottaa kuninkaantyttären vaimokseen, hänestä itsestään tulee tsaari.

Viikon ajan ovat juoneet häitä. Koirat ovat seisseet tsaarin vieressä. Samassa paikassa ovat syöneet juoneet. Minäkin olin heidän häissään, viinaa join, viina ei osunut suuhun, leukaa pitkin valui. Satu tuonne, minä tänne.

9. o·š ββ̀·Íö

i·k tulu·k ərβè·ze jal ðen ka·i̯šəžla ke·pšələm mun. tì·ðe ke·pšələn kəltà· kərəma·š naŋcaje·n. kəltà· kərə·še šà·məʧ̋ jò·ðəₒt: ”mon mu·nat ərβè·ze?”, mà·nə̂ₒt. ”kè·pšələm muna·m”, mane·š ərβè·ze. kəltà· kərəšešà·məʧ̋ oĺà·t: ”ai̯ðà· šəða·ŋ pə·rʧ̋e ðen βastaltenà·”, mà·nət. ərβè·ze kè·pšəl ðen šəða·ŋ pə·r(ʧ̋əm βaštaltà·. βarà· ko·rno ðen oškə̂le·š. ᵊške sè·mənže murà·:

”kè·pšəl pue·n, šəða·ŋ nà·Íən”, mane·š.

kajà·, kajà·, kas lie·š. i·k jà·lə̂š šükšü· kuβà· ðek mala·š purà·. kuβà·leʧ̋ joðe·š: ”kuβa·i̯, šəða·ŋ pə·r(ʧ̋əm ku·š pəšte·m?” mane·š. ”ʧ̋əβe-βita·š pə·šte”, mane·š. ərβè·ze šəða·ŋ pə·r(ʧ̋əm ʧ̋əβeβita·š pəštà·. er ðen male·n kəńele·š, kaja·š tarβanà·. šəða·ŋ pə·r(ʧ̋əm oń(ʤ̋à·, šəða·ŋ pə·r(ʧ̋e u·ke. ”kuβa·i̯, šəða·ŋ pər(ʧ̋è·məm ʧ̋əβe·t ko·ʧ̋kə̂n”, mane·š. kuβà·: ”ʧ̋ə·βəm nal”, mane·š ərβè·ze ʧ̋ə·βəm nà·lə̂n ko·rno ðen oškə̂le·š. aða·k ᵊškè· sè·mənže murà·:

”kè·pšəl pue·n, šəða·ŋ nà·lən,
šəða·ŋ pue·n, ʧ̋ə·βəm nà·lən.”

kajà̀·, kajà·, kas lie·š. aða·k i·k jà·ləš kuβà· ðek mala·š purà·. ”kuβa·i̯, ʧ̋ə·βəm kuš petᵊra·š?” mane·š. kuβà: ”lù·ðo βita·š pe·tᵊre!” mane·š. ərβè·ze ʧ̋ə·βəm lù·ðo βita·š petərà·. βarà· mala·š bò·zə̂t. ərβè·ze er ðen male·n kəńele·š‿at ʧ̋ə·βəžəm oń(ʤ̋à·. ʧ̋ə·βəžəm lù·ðo šà·mə(ʧ̋ ʧ̋šüŋce·n pu·štə̂ₒn ù·lɔt. ərβè·ze kuβà·lan oĺà·: ”kuβa·i̯, luðe·t šà·mə(ʧ̋ ʧ̋əβè·məm ʧ̋šüŋce·n pu·štə̂n ù·lɔt”, mane·š. kuβà· oĺà·: ”no i·k luðè·məm nal!” mane·š. ərβè·ze lù·ðəm nà·lᵊn ko·rno ðen kajà·. ᵊške šè·mənže murà·:

9. Valkea tamma

Eräs orpo poika löysi kylällä kulkiessaan nuoran. Hän vei tämän nuoran lyhteiden puimapaikalle. Lyhteiden puijat kysyvät: ”Mitä olet löytänyt, poika?” sanovat. ”Löysin nuoran”, sanoo poika. Lyhteiden puijat sanovat: ”Vaihdetaanpa se vehnänjyvään”, sanovat. Poika vaihtaa nuoran vehnänjyvään. Astelee sitten tietä pitkin. Laulaa omalla tavallaan:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti”, sanoo.

Kulkee, kulkee, koittaa ilta. Hän menee nukkumaan erääseen kylään vanhuudenheikon eukon luo. Kysyy eukolta: ”Eukkoseni, mihin panen vehnänjyvän?” ”Pane se kanalaan”, sanoo. Poika panee vehnänjyvän kanalaan. Nukuttuaan nousee aamulla, alkaa tehdä lähtöä, etsii vehnänjyvää, [mutta] vehnänjyvää ei ole. ”Eukkoseni, kanasi on syönyt vehnänjyväni”, sanoo. Eukko: ”Ota kana!” sanoo. Poika otti kanan [ja] astelee tietä pitkin. Laulaa taas omalla tavallaan:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti.”

Kulkee, kulkee, koittaa ilta. Menee taas nukkumaan erääseen kylään eukon luo. ”Eukkoseni, minne suljen kanan?” kysyy. Eukko: ”Sulje se ankkatarhaan!” sanoo. Poika sulkee kanan [tarhaan], menevät sitten nukkumaan. Nukuttuaan poika nousee aamulla ja etsii kanaansa. Ankat ovat nokkineet kanan kuoliaaksi. Poika sanoo eukolle: ” Eukkoseni, ankkasi ovat nokkineet kanani kuoliaaksi”, sanoo. Eukko sanoo: ”No, ota yksi ankoistani!” sanoo. Poika otti ankan [ja] astelee tietä pitkin, laulaa omalla tavallaan:

”kepšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ťš̆ə·βəm nà·lən,
ťš̆ə·βe pue·n, lù·δo nà·lən.”[10]

kaje·n, kaje·n, kas lie·š. aδa·k i·k jà·lâš mala·š purà·. ”kuβa·i̯ lù·δəₒm ku·š petᵊra·š?” mane·š. kuβà· oĺà·: ”ko·mbo βita·š pe·tᵊre”, mane·š. ərβè·ze lù·δâm ko·mbo βita·š pe·tᵊrà. e·r δen kəńele·š‿at lù·δâzâm oń(ďžà·. lù·δâžâm ko·mbo ťš̆üŋɕe·n pu·štən. ərβè·ze kuβà·lan oĺà·: ”kuβa·i̯, luδè·məm kombe·t ťš̆üŋɕe·n pu·štən”, mane·š. kuβà·: ”ko·mbâₒm nal!” mane·š. ərβè·ze ko·mbâₒm nale·š‿at kajà·. aδa·k ᵊškè· sè·mənže muraltà·:

”kepšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ťš̆ə·βəm nà·lən,
ťš̆ə·βe pue·n, lù·δo nà·lən.
lù·δâₒm pue·n, ko·mbâₒm nà·lân.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n, kas lie·š. aδa·k ik jà·lâš mala·š purà·. ”kuβa·i̯ ko·mbâₒm kuš petᵊra·š”, mane·š. kuβà·: ”taγà· βita·š petᵊre!” mane·š. ərβè·ze ko·mbâₒm taγà·. βita·š petᵊrà·‿jat mala·š βoze·š. er δen male·n kəńele·š‿at ko·mbâₒžəm oń(ďžà·. ko·mbâₒžâm taγà·. tükale·n pu·štâₒn. ərβè·źe kuβà·lan oĺà·: ”kuβa·i̯, kombè·məm taγà·ⁱet tükale·n pu·štân”, mane·š. kuβà·: ”taγa·m nal”, mane·š. ərβè·ze taγa·m büδalte·n kajà·. aδa·k ᵊškè· sè·mənže murà·:

”kepšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ťš̆ə·βəm nà·lən,
ťš̆ə·βe pue·n, lù·δo nà·lən,
lù·δâₒm pue·n, ko·mbâₒm nà·lân,
ko·mbâₒm pue·n, taγa·m nà·lâm.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n kas lie·š. aδa·k ik jà·ləš kuβà· δek mala·š purà·. ”kuβa·i̯, taγa·m kuš petᵊra·š?” mane·š. kuβà·: ”ü·škəž βita·š pe·tᵊre!” mane·š. ərβè·źe

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti.”

Kulkee, kulkee, koittaa ilta. Menee taas nukkumaan erääseen kylään. ”Eukkoseni, minne voin sulkea ankkani?” sanoo. Eukko sanoo: ”Sulje se hanhitarhaan”, sanoo. Poika sulkee ankan hanhitarhaan. Hän nousee aamulla ja etsii ankkaansa. Hanhi on nokkinut hänen ankkansa kuoliaaksi. Poika sanoo eukolle: ”Eukkoseni, hanhesi on nokkinut ankkani kuoliaaksi”, sanoo. Eukko: ”Ota hanheni”, sanoo. Poika ottaa hanhen ja lähtee. Laulaa taas omalla tavallaan:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti.”

Kulki, kulki, koittaa ilta. Menee taas erääseen kylään nukkumaan. ”Eukkoseni, minne [voin] sulkea hanhen?” sanoo. Eukko: ”sulje se pässikarsinaan!” sanoo. Poika sulkee hanhen pässikarsinaan ja menee nukkumaan. Hän nousee aamulla ja etsii hanheaan. Pässi on puskenut sen kuoliaaksi. Poika sanoo eukolle: ”Eukkoseni, pässisi on puskenut hanheni kuoliaaksi”, sanoo. Eukko: ”Ota pässi”, sanoo. Poika lähtee pässiä taluttaen, laulaa taas omalla tavallaan:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otin.”

Kulki, kulki, koittaa ilta. Menee taas erääseen kylään eukon luo nukkumaan. ”Eukkoseni, minne sulkea pässi?” sanoo. Eukko: ”Sulje [se] härkätalliin”, sanoo. Poika sulkee pässin härkätalliin ja menee nukkumaan. Nousee aamulla

10. Itkosen huomautus: kaikissa pitäisi olla akkusatiivi, esim. *ťš̆ə·βəm, lù·δəₒm*. Oletamme, että syynä nominatiivin käyttöön voi olla runomitta.

taγa·m ü·škəž βita·š petᵊrà·‿jat mala·š βoze·š. er δen male·n kəńele·š‿at taγà·žəm ońᵢd́ž̌à·. taγà·žəm ü·škəž örγe·n pu·štə̂ₒn. ərβè·źe kuβà·lan oĺà·: ”kuβa·i̯, taγajè·məm üškəže·t örγe·n pu·štə̂ₒn”, mane·š. kuβà· oĺà·: ”ü·škəžəm nal!” mane·š ərβè·źe ü·škəžəm βüδalte·n kajà·. aδa·k ko·rnəₒšte ᵊškè· sè·mənže muraltà·:

”kepšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, t́š̌ə·βəm nà·lən,
t́š̌ə·βe pue·n, lù·δo nà·lən.
lù·δə̂ₒm pue·n, ko·mbə̂ₒm nà·lə̂n,
ko·mbə̂ₒm pue·n, taγa·m nà·lə̂n,
taγa·m pue·n, ü·škəž nà·lən.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n, aδa·k‿a·t kas lie·š. βarà· i·k jà·lə̂š mala·š purà· ”kuβa·i̯, ü·škəžəm kuš petᵊra·š?” mane·š. kuβà· oĺà·: ”oš βù̀·ĺö βita·š pe·tᵊre!” mane·š ərβè·źe ü·škəžəžəm o·š βü·ĺö βita·š petᵊrà·‿ʲat mala·š βò·zəš. er δen kəńè·lən ü·škəžəžəm ońᵢd́ž̌à·. ü·škəžəžəm o·š βù̀·ĺö t́š̌uma·l pu·štə̂n. ərβè·ze kuβà· δek purà· da oĺà·: ”kuβa·i̯”, mane·š, ”oš βüĺe·t üškəžè·məm t́š̌uma·l pu·štə̂n”, mane·š. kuβà· oĺà·: ”no tuγè· γən, oš βüĺe·məm kəᵢt́š̌ke·n ka·ⁱe!” mane·š. ərβè·źe kuβa·n oš βù̀·ĺəžəm oraβa·š kəᵢt́š̌kà·‿jat le·ktən kajà·: kaⁱe·n, kaⁱe·n t́š̌oδrà·ške mie·n šue·š. ᵊškè· sè·mənže oraβà·šte muralte·n kajà·:

”ke·pšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, t́š̌ə·βəm nà·lən,
t́š̌ə·βəm pue·n, lù·δəₒm nà·lən,
lù·δə̂ₒm pue·n, ko·mbəₒm nà·lə̂n,
ko·mbə̂ₒm pue·n, taγa·m nà·lə̂n,
taγa·m pue·n, ü·škəš nà·lə̂n,
ü·škəž pue·n, oš βù̀·ĺəm nà·lə̂n.”

o·š βù̀·ĺəm ”nō”, mà·nən poktà·. oš βü·ĺəžəm βò·štə̂r δen lupša·l koltà·. kaⁱe·n, kaⁱe·n, ù·rɔm βaš lie·š. ùr joδe·š: ”mo peš sora·lᵉ mù·rə̂ₒm mure·t”, mane·š. ”aδa·k i·k‿kana mura·lte!” mane·š. ərβè·ze u·rlan oĺà·: ”tol, pelè·nem šiᵢt́š̌!” mane·š.

ja etsii pässiään. Härkä on puskenut hänen pässinsä kuoliaaksi. Poika sanoo eukolle: ”Eukkoseni, härkäsi on puskenut pässini kuoliaaksi”, sanoo. Eukko sanoo: ”Ota härkä!” Poika lähtee härkää taluttaen. Laulaa taas matkalla omalla tavallaan:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti.”

Kulki, kulki, ja koittaa ilta. Menee taas erääseen kylään nukkumaan: ”Eukkoseni, minne sulkea härkä?” sanoo. Eukko sanoo: ”Sulje [se] valkean tamman talliin!” sanoo. Poika sulkee härkänsä valkean tamman talliin ja menee nukkumaan. Noustuaan aamulla etsii härkäänsä. Valkea tamma on potkaissut hänen härkänsä kuoliaaksi. Poika menee eukon luo ja sanoo: ”Eukkoseni”, sanoo, ”valkea tammasi on potkaissut härkäni kuoliaaksi”, sanoo. Eukko sanoo: ”No, jos niin on, valjasta valkea tammani [ja] lähde [sillä]”, sanoo. Poika valjastaa eukon valkean tamman rattaiden eteen ja lähtee. Kulki, kulki, saapui metsään. Lauloi omalla tavallaan rattailla ajaen:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti,
härän antoi, valkean tamman otti.”

Ajaa hoputtaen valkeaa tammaa ”noo”. Iskee valkeaa tammaansa piiskalla. Kulki, kulki, orava tulee vastaan. Orava kysyy: ”Miten kaunista laulua laulatkaan”, sanoo. ”Laulapa vielä kerran!” sanoo. Poika sanoo oravalle: ”Tule,

ur oraβà·š töršte·n šiń(ʤ̌e·š. ərβè·źe aδa·k muraltà·:

”ke·pšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ʦ̌šə·βəm nà·lən,
ʦ̌šə·βəm pue·n, lù·δəₒm nà·lən,
lù·δə̂ₒm pue·n, ko·mbəₒm nà·lən,
ko·mbə̂ₒm pue·n, taγa·m nà·lən,
taγa·m pue·n, ü·škəš nà·lən
ü·škəž pue·n, oš βǜ·Ίəm nà·lən.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n, mərà·ŋəm βaš lit. məra·ŋ ərβè·zəlan oΊà·: ”oi̯ ərβeze·, mure·t peš sorà·lᵉ!” mane·š. ”aδa·k iǩ kana mura·lte”, mane·š. ”tol, pelè·nem ši(ʦ̌š”, mane·š. məra·ŋ oraβa·š töršte·n šiń(ʤ̌e·š. ərβè·ze aδa·k mura·ltà:

”ke·pšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ʦ̌šə·βəm nà·lən,
ʦ̌šə·βəm pue·n, lù·δəₒm nà·lən,
lù·δə̂ₒm pue·n, ko·mbəₒm nà·lən,
ko·mbə̂ₒm pue·n, taγa·m nà·lən,
taγa·m pue·n, ü·škəš nà·lən
ü·škəž pue·n, oš βǜ·Ίəm nà·lən.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n, rüβǜ·žəₒm βaš lit. rüβü·ž ərβè·zəlan oΊà·: ”oi̯ šoΊəₒ·m mure·t peš sorà·le. aδa·k iǩ‿ka·na mura·lte!” mane·š. ərβè·ze: ”pelè·nem šiʦ̌š”, mane·š. rüβü·ž oraβa·š töršte·n šiń(ʤ̌eš. ərβè·ze aδak muraltà·:

”ke·pšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ʦ̌šə·βəm nà·lən,
ʦ̌šə·βəm pue·n, lù·δəₒm nà·lən,
lù·δə̂ₒm pue·n, ko·mbəₒm nà·lən,
ko·mbə̂ₒm pue·n, taγa·m nà·lən,
taγa·m pue·n, ü·škəš nà·lən
ü·škəž pue·n, oš βǜ·Ίəm nà·lən.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n, pì·rəm βaš lit. pì·re ərβè·zəlan oΊà·: ”oi̯ erγə·m, mure·t peš sorà·le. aδa·k iǩ ka·na mura·lte!” mane·š. ərβè·ze ”pelè·nem ši(ʦ̌š!”, mane·š. pì·re oraβa·š töršte·n šiń(ʤ̌e·š. ərβè·ze aδa·k muraltà·:

istu viereeni!” sanoo. Orava hypähtää istumaan rattaille. Poika alkaa taas laulaa:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti,
härän antoi, valkean tamman otti.”

Kulki, kulki, jänis tulee vastaan [oik. tulevat jänistä vastaan]. Jänis sanoo pojalle: ”Oi, poika, laulusi on hyvin kaunis!” sanoo. ”Laula vielä kerran”, sanoo. ”Tule, istu viereeni”, [poika] sanoo. Jänis hypähtää istumaan rattaille. Poika alkaa taas laulaa:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti,
härän antoi, valkean tamman otti.”

Kulki, kulki, kettu tulee vastaan. Kettu sanoo pojalle: ”Oi, veliseni, laulusi on hyvin kaunis. Laulapa vielä kerran!” sanoo. Poika: ”Istu viereeni”, sanoo. Kettu hyppää istumaan rattaille. Poika alkaa jälleen laulaa:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti,
härän antoi, valkean tamman otti.”

Kulki, kulki, susi tulee vastaan. Susi sanoo pojalle: ”Oi, poikani, laulusi on hyvin kaunis. Laulapa vielä kerran!” sanoo. Poika: ”Istu viereeni”, sanoo. Susi hyppää rattaille istumaan. Poika laulaa taas:

”ke·pšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ťš̆ə·βəm nà·lən,
ťš̆ə·βəm pue·n, lù·δəₒm nà·lən,
lù·δâₒm pue·n, ko·mbəₒm nà·lən,
ko·mbâₒm pue·n, taγa·m nà·lən,
taγa·m pue·n, ü·škəš nà·lən
ü·škəž pue·n, oš βǜ·Íəm nà·lən.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n maska·m βaš lit. maskà· ərβè·zəlan oĺà·: ”oi̯ unuka·m, mure·t peš sorà·le. aδa·k iǩ‿ka·na mura·lte!” mane·š. ərβè·ze ma·skalan oĺà·: ”tol, mömna·n δen ik βere·š šiťš̆!” mane·š. maskà· oraβa·š kuźe·n šiń(ďž̆e·š. ərβè·ze aδa·k muraltà·:

”ke·pšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, ťš̆ə·βəm nà·lən,
ťš̆ə·βəm pue·n, lù·δəₒm nà·lən,
lù·δâₒm pue·n, ko·mbəₒm nà·lən,
ko·mbâₒm pue·n, taγa·m nà·lən,
taγa·m pue·n, ü·škəš nà·lən
ü·škəž pue·n, oš βǜ·Íəm nà·lən.”

kaⁱe·n, kaⁱe·n ərβè·zən oraβà· tortà·že kü·rlün kajà·. ərβè·ze ù·rⱷm tortà· rua·š koltà·. ur tortà· rua·š kajà·. tortà· olme·š pǜ·γəĺməm numal kondà·. ərβè·ze šəδeške·n koltà·: ”ei̯ ur, rà·źe tì·δe tortà·”, mane·š. ”tì·δe pǜ·γəĺmə” mane·š. βara· mərà·ŋəm koltà·. məra·ŋ tortà·. olme·š šopke· ukšəm šu·pšâₒn kondà·. ərβè·ze: ”ei̯ məra·ŋ, tâi o·t mošte”, mane·š. ”tì·δe rà·źe tortà·, šopke· u·kš”, mane·š. ərβè·ze rüβǜ·žən koltà·. rüβüž tortà· olme·š məra·ŋ jò·lâm numa·l kondà·. ərβè·ze: ”no pì·re, tâi ka·ⁱe!” mane·š. pì·re ťš̆oδra·š kuδal kolta. tortà· olme·š šò·rə̂k jò·lâₒm numa·l kondà·, ərβè·ze oĺà·: ”nu ᵊndè· maskà· koₗťš̆a·i̯ kaⁱe!”, mane·š. ”tâi̯ ala torta·m konde·t”, mane·š. maskà· kajà·. torta olma·sˇ tiťš̆ma·š kò·žâₒm nu·mal kondà·. ərβè·že: ”ei̯ okma·k šà·məťš̆, ńi mama·t oδà· pa·le, mâi ᵊškè· kaje·m”, mane·š.

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti,
härän antoi, valkean tamman otti.”

Kulki, kulki, karhu tulee vastaan. Karhu sanoo pojalle: ”Oi, lapsukaiseni, laulusi on hyvin kaunis. Laulapa vielä kerran!” sanoo. Poika sanoo karhulle: ”Tule, istu meidän kanssamme samaan paikkaan.” Karhu kiipeää istumaan rattaille. Poika laulaa taas:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti,
härän antoi, valkean tamman otti.”

Kulki, kulki, pojan rattaiden aisa menee poikki. Poika lähettää oravan veistämään [oik. hakkaamaan] aisan. Orava lähtee aisaa veistämään. Aisan asemesta se tuo mukanaan kävyn. Poika vihastuu: ”Hei, orava, onko tämä muka aisa”, sanoo. ”Tämä on käpy”, sanoo. Sitten hän lähettää jäniksen [matkaan]. Jänis raahaa aisan asemesta [pojalle] haavanoksan. Poika: ”Hei, jänis, sinä et osaa”, sanoo. ”Onko tämä muka aisa, [tämä on] haavanoksa”, sanoo. Poika lähettää ketun [matkaan]. Kettu kantaa aisan asemesta mukanaan jäniksen käpälän. Poika: ”No, susi, mene sinä!” sanoo. Susi juoksee metsään. Aisan asemesta se kantaa mukanaan lampaan jalan. Poika sanoo: ”No, karhuvaariseni, mene nyt sinä”, sanoo. ”Ehkä sinä tuot aisan”, sanoo. Karhu menee, aisan asemesta se tuo mukanaan kokonaisen kuusen. Poika: ”Voi, typerykset, te ette tiedä

ərβè·ze toβà·rəm nale·š‿at tortà· rua·š kajà·. ərβè·ze ka·i̯mə̂ž šeŋɢa·k ur, məra·ŋ, rüβü·ž, pì·re, maskà· o·š βǜ·ĺəm ku(t́š̆e·n ko·(t́š̆kə̂n šua·t. koβà·štəž δen t́š̆ù·t́š̆ə̂lə̂m əšte·n šoγalta·t. ᵊškè·že t́š̆oδra·š kuδa·l kolta·t. ərβè·ze torta·m rue̯·n kondà·. oń(d́ž̆à· ùr, məra·ŋ, rüβü·ž, pì·re, maska ù·ke ù·lə̂ₒt. ərβè·ze torta·m ᵊšte·n oš βǜ·ĺö t́š̆ù·(t́š̆ə̂ₒlə̂ₒm kə(t́š̆kà·. βarà· oraβa·š kuźe·n šiń(d́ž̆e·n oš βǜ·ĺəžəm lupša·l koltà·. oš βǜ·ĺəže sümürle·n kajà·. ərβè·že šorte·š šorte·š‿at

mö·ŋɢəžö kajà·. ka·i̯məž γò·δə̂m ko·rnə̂što muraltà·:

”ke·pšəl pue·n, šəδa·ŋ nà·lən,
šəδa·ŋ pue·n, t́š̆ə·βəm nà·lən,
t́š̆ə·βəm pue·n, lù·δəₒm nà·lən,
lù·δə̂ₒm pue·n, ko·mbəₒm nà·lə̂n,
ko·mbə̂ₒm pue·n, taγa·m nà·lə̂n,
taγa·m pue·n, ü·škəš nà·lə̂n,
ü·škəž pue·n, oš βǜ·ĺəm nà·lə̂n,
oš βǜ·ĺö küslörö·k”, mane·š.
joma·k umba·k, mə̂i̯ temba·k.

mitään, minä itse menen”, sanoo. Poika ottaa kirveen ja lähtee veistämään aisaa.

Pojan lähdettyä orava, jänis, kettu, susi, karhu ottavat valkean tamman kiinni [ja] syövät sen. Sen taljasta ne muotoilevat täytetyn eläimen. Itse ne juoksevat metsään. Poika tuo veistämänsä aisan. Katsoo, oravaa, jänistä, kettua, sutta, karhua ei näy. Poika panee valkean tamman tekemäänsä aisaan. Sitten hän rattaille noustuaan iskee valkeaa tammaansa vitsalla [ja] hänen valkea tammansa lyyhistyy [kasaan]. Poika itkee, itkee ja kävelee kotiin, kävellessään tiellä alkaa laulaa:

”Nuoran antoi, vehnänjyvän otti,
vehnänjyvän antoi, kanan otti,
kanan antoi, ankan otti,
ankan antoi, hanhen otti,
hanhen antoi, pässin otti,
pässin antoi, härän otti,
härän antoi, valkean tamman otti,
valkea tamma küslörök[2]”, sanoo.
Satu tuonne, minä tänne.

10. kum iźa·k šoĺà·k

o·žno ile·n ù·lɔt kum iźa·k šoĺà·k. nù·no kumutə̂na·t oχo·tnik əĺe·βe. βot i·k̆‿kana t́š̆oδrà·šte ko·štmə̂štla ko·rnə̂ₒm jomdare·n ù·lɔt. kò·štə̂n, kò·štə̂n ᵈjüt lin. nù·nə̂ₒn müškǜ·rəšt šuže·n. ko(t́š̆ka·š šolta·š, tul ᵊšta·šlan pit́š̆ka·št ù·ke. nu·nlet́š̆ mü·ndür ò·γə̂ₒl i·k šo·ŋɢo kuγuźà· ile·n. βara kuγù· iźa·že tì·δe kuγuźà· δek pi(t́š̆kà· joδa·š kaⁱe·n. kuγuźà· δek miⁱà· δa pi(t́š̆ka·m joδe·š. kuγuźà· tu·ɒlan oĺà·: ”tə̂i βate·tlan inane·t?”, mane·š. kuγu iźà·žᵊ oĺà·: ”mə̂i βà·təlan ik pər(t́š̆a·t o·m‿inane”, mane·š. ”t́š̆em βà·təlan inana·š γən, lu·(t́š̆o jò·lᵊštəₒm pì·lan inana·š. tù·δo lut́š̆əra·k”, mane·š. kuγuźà· oĺà·: ”no tuγè· γən pi(t́š̆kà· ù·ke”, mane·š.

10. Kolme veljestä

Elivätpä muinoin kolme veljestä. Kaikki kolme olivat metsästäjiä. Niinpä kerran metsässä kulkiessaan eksyivät tieltä. Kulkivat, kulkivat, koitti yö. Nälkä kurni heidän vatsassaan. Heillä ei ollut tulitikkuja ruoan keittämiseksi. Lähellä heitä asui eräs vanha ukko. Silloin vanhin veli meni tämän ukon luo pyytämään tikkuja. Menee ukon luo ja pyytää tulitikkuja. Ukko sanoo hänelle: ”Luotatko vaimoosi?” sanoo. Isoveli vastaa: ”Minä en vaimoon luota hitustakaan”, sanoo. ”Ennemmin kuin luottaa vaimoon, on parempi luottaa kahlittuun koiraan. Se

2. Pilasana, joka ei merkitse mitään.

kuγù· iźa·že pi(t́š́ka·let́š́ pośnà· mö·ŋɢeš saγurne·n kajà·.

kuγù· iźà·že šò·ĺəš‿tek mi^{i}à· δa oĺà·: ”nu ^{ə}ndè· tè ka^{i}eδa·, ala tə̂la·nda puà· mə̂là·nem šə̂·š‿pù”, mane·š. βara· kəδala·š iźa·že kajà·. kuγuźà· δek mi^{j}à· δa oĺà·: ”kuγuźà·i̯, pi·(t́š́kam pù·”, mane·š. kuγuźà· oĺà·: ”tə̂i βate·tlan inane·t?” mane·š. kəδala·š iźà·ž^{e} oĺà·: ”t́š́em βà·təlan inana·š γən, lu·(t́š́o jò·l$^{ə̂}$štə̂m pì·lan inana·š. tì·δe lut́š́əra·k lie·š”, mane·š. kuγuźà· aδa·k pi(t́š́ka·m o·k‿pù·.

kəδala·š iźà·že kajà· δa iźì· šò·ĺə̂žəm koltà·. ”^{ə}nde· təi̯ ka·^{i}e”, mane·š. ”ala· təla·net puà·”, mane·š. βarà· iźì· šò·ĺə̂št kajà·. kuγuźà·‿δek mi^{j}à· δa oĺà·: ”kuγuźa·i̯, pi·(t́š́kam pù·”, mane·š. kuγuźà· oĺà·: ”βate·tlan inane·t?” mane·š. šò·ĺə̂žo oĺà·: ”inane·m”, mane·š. kuγuźa təmanme·š tù·δə̂m kaźa·m ^{ə}ste·n šoγaltà·. (tì·δe kuγuźà· bolše·βnik kuγuźà· ulma·š.) kuγuźà· oĺà·: ”no ras βate·tlan inane·t γən, ai̯δà· ka^{i}enà·”, mane·š.

kuγuźà· kaźa·m βüδe·n kajà·. ka^{i}e·n ka^{i}e·n, βà·təž ì·ləm jà·ləš mie·n šut. kuγuźà· βara· βà·təžlet́š́ mala·š pura·š joδe·š. βà·təž oĺà·: ”mə̂i̯ mala·š o·m‿pu·rto, ^{ə}škè·tən βè·le ula·m”, mane·š. ”kuγuźà· t́š́oδra·š kaje·n”, mane·š. kuγuźà· oĺà·: ”ai̯δa mə̂la·m stari·klan kuγu·n βer o·k‿kül”, mane·š. ”kumaka· ümbạ·k kuźe·n βoźa·m δa male·m”, mane·š. βara βà·te kuγuźa·m mala·š purtà·. kuγuźà· kè·səžəm ko·i̯ko jò·lə̂š jòlə̂štà·. βara kumak ümba·k kuźe·n βò·źən male·n koltà·.

šù·k‿at o·k‿lì, βà·təž δek jora·ltə̂m pö·ržə$_{o}$žö tole·š. βà·te pö·ržə$_{o}$žö to·lm$^{ə̂}$ mö·ŋɢö t́š́à·^{i}əm šoltà·, ko(t́š́ka·š poγà·, araka·m lukte·š. βara ko·t́š́kət ^{d}jüt‿ta mala·š βò·źət. (kè·se ere· kütà·, mo umbà·kəže lie·š mà·nən šonà·. ^{ə}škè·že

on parempi”, sanoo. Ukko sanoo: ”No jos niin on, ei [löydy] tulitikkuja”, sanoo. Isoveli kääntyy takaisin ilman tikkuja.

Isoveli palaa pikkuveljiensä luo ja sanoo: ”No, menkää nyt te, ehkä hän teille antaa. Minulle ei antanut”, sanoo. Silloin keskimmäinen veli lähtee. Menee ukon luo ja sanoo: ”Ukkoseni, anna tulitikkuja”, sanoo. Ukko sanoo: ”Luotatko vaimoosi?” sanoo. Keskimmäinen veli sanoo: ”Minä en vaimoon luota hitustakaan”, sanoo. ”Ennemmin kuin luottaa vaimoon, on parempi luottaa kahlittuun koiraan. Se on parempi”, sanoo. Ukko ei taaskaan anna tikkuja.

Keskimmäinen veli menee ja lähettää pikkuveljensä matkaan: ”Mene nyt sinä”, sanoo. ”Ehkä hän sinulle antaa”, sanoo. Sitten heidän pikkuveljensä menee. Menee ukon luo ja sanoo: ”Ukkoseni, anna tulitikkuja”, sanoo. Ukko sanoo: ”Luotatko vaimoosi?” sanoo. Pikkuveli sanoo: ”Luotan”, sanoo. Siinä samassa ukko muuttaa hänet vuohipukiksi (tämä ukko oli noita). Ukko sanoo: ”No jos kerran luotat vaimoosi, niin mennään”, sanoo.

Ukko kulkee pukkia taluttaen. Kulkee, kulkee, saapuvat vaimon kotikylään. Ukko pyytää silloin vaimolta yösijaa. Vaimo sanoo: ”En päästä [tänne] nukkumaan, olen vain yksin”, sanoo. ”Ukkoni lähti metsälle”, sanoo. Ukko sanoo: ”Enpä minä vanha mies paljon tilaa tarvitse”, sanoo. ”Kiipeän uuninpankolle ja nukun”, sanoo. Silloin vaimo päästää ukon sisään nukkumaan. Ukko sitoo vuohipukkinsa sängyn jalkaan [kiinni]. Kiipeää sitten uuninpankolle [ja] nukahtaa.

Ei kestä kauan, [kun] vaimon luo tulee hänen rakastajansa. Rakastajan tultua vaimo keittää teetä, kantaa

peš šəδeške·n.) kè·se šolγe·n šolγe·n, turke·n ò·γə$_{o}$l. peš t́š̆ot maγra·š tüŋạ·lən. ”mą̄, mą̄”, mane·š. jo·lžo δene ko·i̯kə$_{o}$m uδ^{u}rà· βà·təže oĺà· pö·ržəžlan: ”mom tì·δe i^{i}à· kè·se tolašà·?” mane·š. ”ala šù·δə$_{o}$m kot́š̆nè·že?” mane·š. βara šù·δə$_{o}$m konde·n puạ̀·. kè·se šù·δə̂$_{o}$m òγe·š kot́š̆. eše· t́š̆otra·k βele maγra·š tüŋale·š. ”mą̄, mą̄”, mane·š. βà·te: ”mo i^{i}̯a·m tolašà·!” mane·š. ”ala ^{d}jù̈·məžö šue·š”, mane·š. βara· loka·neš mušku·š βù̈·δəm konde·n puà·. kè·se mušku·š βù̈·δəm o·k‿^{d}jù̈. ere· tuγa·k maγrà·, jol δen uδrà·. βà·təštlan mala·š e·rkəm o·k‿pù. kuna·m βà·təž δen pö·ržə$_{o}$žö ^{ə}šta·š (kuja·š) tüŋà·lən ù·l⊐t, kè·se eše· t́š̆ot šəδe·ške·n, ńima·m ^{ə}štəšà·šəžəm o·k pa·le. ik mo·γə̂rə̂š törštà·, βes mo·γə̂rə̂š törštà·, ko·i̯kə̂š koɢ‿jolà· kuźe·n oń(d́ž̆à·, t́š̆əlà· šù·δə$_{o}$m ö·rδəž uδ^{u}re·n pətare·n, mušku·š lokà·nəm pört pokša·k tüke·n šue·n. βara βà·təže ^{ə}šte·n pətà·r^{ə}məšt mö·ŋɢö kè·səm t́š̆ume·n t́š̆ume·n kumaka· šeŋɢa·k pet^{ə}re·n šəndà·. təγè·lan male·n kolta·t.

er δen kuγuźà· kəńele·š‿at kè·səžəm βüδalte·n kajà·. t́š̆oδrà·š mie·n šut‿at kè·səm mö·ŋɢeš jè·ŋ^{ə}m ^{ə}štà·. βara joδe·š: ”no ^{ə}nde· βate·tlan inane·t?” mane·š. šò·ĺə̂st oĺà·: ”ńi γuna·m üδrama·šlan βo·ĺšo o·m‿inane”, mane·š. βara· kuγuźà· pit́š̆ka·m pue·n koltà·. šò·ĺə̂št iźa·štə̂m kə(t́š̆a·l mue·š at ko·(t́š̆kən ^{d}jün mö·ŋɢəškəšt kaja·t.

βara šò·ĺəšt βà·təž δek kajà·. mie·n purà· δa βà·təžlet́š̆ joδe·š: ”no βà·te mə^{j}ə̂n ko·šmem šeŋɢa·k tən‿δeke·t kȍ tò·lə̂n?” mane·š. βà·təže oĺà·: ”ńi‿γö tò·lə̂n ò·γə̂l”, mane·š. ”ala· moγa·i̯ stari·k kaźà· δen ten‿γè·t́š̆e mala·š pure·n ə·ĺə”, mane·š. marè·že oĺà·: ”eše· kȍ?” mane·š. βà·təž oĺà·: ”bolšo toβata·t ńi‿γö u·ke”, mane·š. marè·že ”otale·t”, mane·š. ”təjən jora·ltəm pö·ržə̂t́š̆ ə·ĺə”, mane·š. ”təi [pöytään] syötävää, ottaa esiin viinaa. Sitten syövät, juovat ja menevät nukkumaan. (Pukki vahtii koko ajan, ajattelee, mitä [tästä] mahtaakaan vielä tulla. Itse suuttui kovasti.) Pukki seisoi, seisoi, ei kyennyt hillitsemään [itseään]. Alkoi kovasti määkiä. ”Mää, mää”, sanoo. Raapii jaloillaan vuodetta. Hänen vaimonsa sanoo rakastajalleen: ”Mitä tämä pukkipirulainen mekastaa?” sanoo. ”Ehkä se haluaisi syödä heinää?” sanoo. Tuo sitten heinää. Pukki ei syö heinää. Se alkaa vain vielä kovemmin määkiä. ”Mää mää”, huutaa. Vaimo: ”Mitä pirua meluaa!” sanoo. ”Ehkä sen on jano”, sanoo. Tuo sitten ämpärissä likavettä. Pukki ei juo likavettä. Se määkii edelleen samalla tavoin, raapii jaloillaan. Ei anna vaimolle rauhaa nukkua. Kun hänen vaimonsa ja rakastaja ovat alkaneet toimeen (naimaan), pukki suuttui vielä enemmän, ei tiedä mitä tehdä. Hyppää yhdeltä puolelta, hyppää toiselta puolelta, yrittää kahdella jalalla kiiveten katsoa sänkyyn, raapi kaiken heinän sivuun, puski likavesisangon pirtin keskelle. Naimisen jälkeen vaimo sitten potkien telkeää pukin uunin taakse, niin menevät nukkumaan.

Aamulla ukko nousee ja lähtee pukkiaan taluttaen. He saapuvat metsään ja hän muuttaa pukin takaisin ihmiseksi. Kysyy sitten: ”No, vieläkö luotat vaimoosi?” sanoo. Pikkuveli sanoo: ”En koskaan enää luota naiseen”, sanoo. Silloin ukko antaa tulitikut. Pikkuveli etsii [ja] löytää veljensä, ja syötyään juotuaan he palaavat kotiinsa.

Sitten pikkuveli lähtee vaimonsa luo. Astuu pirttiin ja kysyy vaimoltaan: ”No, vaimo, kuka tuli luoksesi meidän lähdettyämme?” sanoo. Hänen vaimonsa vastaa: ”Ei ketään tullut”, sanoo. ”Eilen

pö·ržə(t́š́lan araka·m jüktena·t, ko(t́š́ka·š pukšena·t, a mə̂là·nem ko·t́š́kə̂š olme·š šù·δə̂m puena·t, arakà· olme·š mušku·š βǜ·δəm šəndena·t, a tüša·k olme·š kumaka· šeŋɢa·k t́š́ume·n t́š́ume·n petᵊrena·t.” βà·təž oĺà·: ”tə̂i kuše·t́š́ tì·δəm pale·t?” mane·š. marè·že oĺà·: ”βot sà·moi̯ tì·δe kè·səže mə̂i ə·ĺəm”, mane·š. βara βà·təžəm ü·pγət́š́še ku(t́š́e·n peš t́š́ot kəre·n. təle·t́š́ βarà· βà·təžlan inà·nəməm t́š́arne·n. ”t́š́em üδrama·šlan inana·š γən, lu·t́š́o jò·lᵊštə̂m pi·lan inana·š”, mane·š. joma·k umba·k, mə̂i temba·k.

jokin ukko tuli vuohensa kanssa nukkumaan”, sanoo. Hänen miehensä sanoo: ”Entä kuka vielä?” sanoo. Hänen vaimonsa sanoo: ”Hänen lisäkseen ei todellakaan ketään”, sanoo. Hänen miehensä ”valehtelet”, sanoo. ”Sinulla oli rakastaja”, sanoo. ”Sinä juotit hänelle viinaa, annoit ruokaa, mutta minulle annoit ruoan asemesta heinää, viinan asemesta likavettä ja patjan asemesta potkien telkesit minut uunin taakse.” Hänen vaimonsa sanoo: ”Mistä sinä tämän tiedät?” sanoo. Hänen miehensä sanoo: ”Katsos minä olin juuri se pukki”, sanoo. Sitten hän tarttui vaimoaan tukasta ja pieksi tämän pahasti. Tämän jälkeen hän lakkasi luottamasta vaimoonsa. ”Ennemmin kuin luottaa naiseen, on parempi luottaa kahlittuun koiraan”, sanoo. Satu tuonne, minä tänne.

11. to·što βà·tən üδü·r

o·žno βà·te δen marè·že ile·n u·l⊐t. ile·n, ile·n, mare·n βà·təže kole·n kolte·n. tù·δəₒn iźi· üδü·ržö kò·δə̂n, lua·t kok ią·š. mari·i̯ ile·n, ile·n, βeš βà·təm nala·š tumaⁱen. βara· iźβà·təm nà·lən. izβà·tən tò·žo üδü·ržö ulma·š. iźβà·te to·što βà·tən üδǜ·rəm o·ɢ‿jöra·ltᵉ‿ulma·š. ere· nè·le paša·m ᵊštəktà·. ere· βursà· ulma·š.

βot ik̆‿kanà· to·što βà·tən üδü·r koδole·t́š́ ümba·lne kuń(d́ž́ala·m šüδᵘre·n ši·ń(d́ž́əmə̂žlà šüδü·ržö koδᵒlè·t́š́əš βò·źən kaⁱe·n. βara· izβà·te δek mie·n, kalaśà·: ”šüδᵘre·m koδᵒlè·(t́š́əš mie·n βò·źən”, mane·š. iźβà·te üδǜ·rəm βurse·n kəre·n: ”kuźè· šüδǜ·rəm purte·n koltè·nat, tuγa·k luk!” mane·š. üδü·r šo·rtən šo·rtən koδᵒle·t́š́ ümba·k kajà·. koδᵒlè·(t́š́əš oń(d́ž́à·, šüδü·r ok‿koi̯. ońd́ž́ə̂mə̂žla koδᵒlè·(t́š́əš pure·n kajà·.

11. Entisen vaimon tytär

Elivätpä ennen vaimo ja miehensä. Elivät, elivät, miehen vaimo kuoli. Häneltä jäi pieni tytär, kaksitoistavuotias. Mies eleli, eleli, pohti uuden vaimon ottamista. Sitten otti toisen vaimon. Toisella vaimollakin oli tytär. Toinen vaimo ei pitänyt entisen vaimon tyttärestä. Hän teettää tällä aina raskasta työtä. Moitti aina [tyttöä].

No kerran entisen vaimon tyttären istuessa kaivolla kehräämässä lankaa hänen värttinänsä putosi kaivoon. Silloin hän meni äitipuolen luo, sanoo: ”Värttinäni putosi kaivoon”, sanoo. Äitipuoli moittien löi tyttöä: ”Miten päästit värttinän putoamaan, hae se heti!” sanoo. Tyttö menee itkien, itkien kaivolle. Hän kurkistaa kaivoon, värttinää ei näy. Katsoessaan putoaa kaivoon.

koδᵒleťš juma·lne təγaja·k tör mᵃla·nde lie·š, požà·le təle(ťša·t ťša·ple βeš tüńà·. ò·lâk, šù·δo, pelè·δəš, sàt šà·məťš peš šù·ko u·l⊐t. βot to·što βà·tən üδü·r i·k ko·rnəm mue·š‿at ko·rno δen oškᵊle·š. kaʲe·n kaʲe·n, ko·rno βokte·n olma· pù šolγà·. olmà·že peš šù·ko ù·lo. olma· pù oĺà·: ”oį̂ šüžą̂re·m, olmà·məm rüźa·n, nù·no daβnò· pospię̂·n ù·l⊐t.”, mane·š. ”tò· moγə̂re·mlan pe·š nè·le”, mane·š. üδü·r olma· pum rüźaltà·. olmà· joγe·n kaja·t, üδü·r tì·δe olmà· šà·mə(ťšəm olmà· pù juma·k ťšumure·n optà. ᵊškè·že aδa·k ko·rno δen oškᵊle·š.

kaje·n kaje·n, kumakà· δek mie·n šue·š. kumakà· üδᵘrla·n oĺà·: ”oį̂ šüžą̂re·m, kindè·məm kumakà· γəťš luk!” mane·š. ”nù·nº daβnò· kǔ·n ù·l⊐t, tò koγa·rγat”, mane·š. üδür kumakà·γəťš ki·ndəm lukteδe·n kumakà· o·ń(dž̌ə̂k opte·n koδà·. ᵊškè·že aδak umba·k oškᵊle·š. kaʲe·n kaʲe·n, i·k iźì· pö·rtəš mię̂·n šue·š. tì·δe pört oknà·γəťš peš šu·(ťško kuβà· oń(dž̌e·n kiʲà· ulma·š. kuβà· oĺà·: ”ku·š unuka·m təγè· kaʲe·t?” mane·š. üδᵘr oĺà·: ”šüδù·rəm kə(ťša·l kaʲe·m”, mane·š. kuβa· oĺà·: ”to·l mən δè·kem üδü·rləₒkeš!” no üδü·r kuβà· δek purà·. kuβà· oĺà·: ”βot tə·jən təγa·į̂ pašà·”, mane·š. ”pǒ·rtəm üšta·š, mo(ťša·š mə̂·jəm purta·š i tüšakè·məm kəra·š štò·βuį̂ pun‿ɒü·rγüžö. mə̂į̂ lum kuβà· ula·m”, mane·š. ”kuna·m məjən tüša·k̆ kəťš pun‿ɒürγà· γən, tuna·m lum tole·š”, mane·š.

no üδü·r kuβa·m mo(ťša·š purtà·, pǒ·rtəm üšte·š, tüša·kšəm po(ťškà· i mala·š leβe·t pəštà· təγè· šù·ko šaγa·l ile·n, üδǔ·rən kù·δ⊐ško ka·į̂mâže šu·n. no kuβà· üδǔ·rəm kù·δ⊐škəₒžo ko·ltâₒmleťš o·ń(dž̌əₒťš sö·rťńö βüt ten jüγəₒstəltà·. tì·δe üδü·r ťšəlà· šörťńö‿γai lin šoγale·š. βarà· kuβà· eše· šö·rťńö oksa·m šu·ko

Kaivon alla on samanlainen tasainen maa, ehkä tätäkin maailmaa kauniimpi toinen maa. Niitty, heinää, kukkasia, puutarhoja on hyvin paljon. Niin entisen vaimon tytär löytää yhden tien ja astelee tietä pitkin. Kulki, kulki, tien vieressä seisoo omenapuu. Siinä on erittäin paljon omenia. Omenapuu sanoo: ”Oi, sisareni, ravistapa omeniani, ne ovat jo kauan sitten kypsyneet”, sanoo. ”Ne näet painavat kylkeäni raskaasti”, sanoo. Tyttö ravistelee omenapuuta. Omenat putoavat valtoimenaan, tyttö kasaa nämä omenat omenapuun alle keoksi. Itse hän taas astelee tietä pitkin.

Kulki, kulki, tulee uunin luo. Uuni sanoo tytölle: ”Voi, sisareni, ota leipäni uunista!” sanoo. ”Ne ovat jo kauan olleet kypsiä, tai palavat”, sanoo. Tyttö ottaa leivät uunista [ja] jättää ne uunin eteen. Itse taas eteenpäin astelee. Kulki, kulki, tulee pienen pirtin [luo]. Tämän pirtin ikkunassa makaa aivan hirveä eukko katsellen. Eukko sanoo: ”Mihin, lapsukaiseni, noin kuljet?” sanoo. Tyttö sanoo: ”Kuljen etsimässä värttinääni”, sanoo. Eukko sanoo: ”Tule minun luokseni palvelustytöksi!” Niin tyttö käy sisään eukon luo. Eukko sanoo: ”Kas sinun on [tehtävä] tällaisia töitä”, sanoo, ”lakaista pirtti, viedä minut saunaan ja pudistaa patjaani, niin että höyhenet pölisevät. Minä olen lumieukko”, sanoo. ”Milloin minun patjastani pölisee höyheniä, silloin tulee lunta”, sanoo.

Niin tyttö vie eukon saunaan, lakaisee pirtin, pudistaa patjan ja peittelee [eukon] nukkumaan. Näin hän eli aikansa, [sitten] tytön alkoi tehdä mieli mennä kotiin. Mutta ennen kuin lähettää tytön kotiin eukko valelee hänet kultavedellä. Tämä tyttö tulee kokonaan kullan kaltaiseksi. Sitten eukko vielä antaa

puà· i šüδǜ·rəm puà·. ”βot təla·t sai̯ pašà· ᵊštəme·tlan”, mane·š. βarà· üδǜ·rəm möŋɢe·š kù·δ⊐škəₒžo lu·ktən koltà·.

üδü·r kù·δ⊐škə̂ₒžo kajà·. kù·δ⊐škəₒžo mie̯·n šue·š. tù·δəₒm iźβà·te δen üδü·ržö peš sa·ⁱən βaš lit. ”oi̯ ku·što təńa·r jò·məₒn koštᵊna·t?” mà·nət. üδü·r ku·što jò·məₒn ko·štmə̂ₒžə̂m, mom ᵊštə·məžəm kalaśkalà·. βara· iźβà·te ᵊškè· üδü·ržəmạt təγạ·i̯ t́š́a·pləm ᵊštə·məže šun. βara· iźβà·te üδü·ržəm koδolè·ˌt́š́əš kuńˌd́ž́alà· šüδᵘra·š koltà·. tì·δe üδü·r pašà· ᵊšta·š peš örkanà· ulma·š. iźì·šak šüδᵘrè·n‿at šüδü·ržəₒm naro·šno koδᵒlè·ˌt́š́əš šueₒ·n koltà·.

šüδü·r poˌt́š́e·š ᵊškeža·t pure·n kajà·. pure·n kai̯ mö·ŋɢö to·što βà·tən üδü·rla‿jak i·k ko·rnəₒm βerešte·š. tù·δo ko·rno δek kaⁱe·n, kaⁱe·n, olmà· pù δek mie̯·n šue·š. olmà· pù oĺà·: ”oi̯ šüžạre·m, olmà·məm rüźa·lte”, mane·š. üδᵘr‿oĺà·: ”mə·jən təγa·i̯ pašà· δene šolγəₒlta·š βŕema·m u·ke”, mane·š. i·k olma·m kü·rləₒn nale·š‿at ko·rno δen oškᵊle·š. kaⁱe·n, kaⁱe·n, kumakà· δek mie̯·n šue·š. kumakà· oĺà·: ”oi̯ šüžạre·m, ki·nde šà·məˌt́š́əm luktè·δe!” maneš. ”tò koγarγe·n pəta·t”, mane·š. üδü·r: ”ai̯δà· ᵊškè· luktè·δe!” mane·š. ”məʲən təγa·i̯ pašà· δen šolγ⊐lta·š βŕema·m u·ke”, mane·š. aδa·k umba·k oškᵊle·š. kaⁱe·n, kaⁱe·n, iźì· pö·rt‿tek mie̯·n šue·š. aδa·k pö·rt oknà·γəˌt́š́ šu·ˌt́š́ko kuβà· ońˌd́ž́e·n kiʲà· üδü·rleť́š́ joδe·š: ”mom unuka·m košteδe·t?” mane·š. üδü·r ”tak košteδe·m”, mane·š. kuβà· oĺà·: ”a·la mən δè·kem üδü·rləₒklan pure·t?” mane·š. üδü·r kuβà· δek purà·. kuβà· mom ᵊštəšà·šəm kalaśkalà·. izβà·təm üδü·r iktà· kum kè·ˌt́š́əm roβota·iᵊn‿at βara örkana·š tüŋà·lən. ńi pȍ·rtəm o·k̆‿üšt, ńi moˌt́š́a·š o·k̀‿olto, ńi kuβà·lan tüšà·kəm o·k‿po·ˌt́š́ko. kuβà· śərà· δa iźβà·tən

[tytölle] paljon kultarahoja ja värttinänkin antaa. ”Kas tässä sinulle hyvästä työnteosta”, sanoo. Sitten hän lähettää tytön takaisin kotiin.

Tyttö kulkee kotiinsa. Hän saapuu kotiinsa. Äitipuoli ja hänen tyttärensä ottavat hänet hyvin vastaan. ”Voi, missä niin kauan kadoksissa kuljit?” sanovat. Tyttö kertoilee, missä on kulkenut [ja] mitä tehnyt. Silloin äitipuoli alkaa toivoa omalle tyttärelleenkin tällaista hyvää tehtävän. Sitten äitipuoli lähettää tyttärensä kaivolle värttinällä kehräämään. Tällä tytöllä ei ollut mitään halua tehdä työtä. Vähän aikaa kehrättyään hän heittää värttinän tahallaan kaivoon.

Hän menee värttinän perässä itse kaivoon. Päästyään sinne äitipuolen tytärkin tulee yhdelle tielle. Hän kulki, kulki tietä pitkin, tulee omenapuun luo. Omenapuu sanoo: ”Voi, sisareni, ravista omenani [puusta]”, sanoo. Tytär vastaa: ”Minulla ei ole aikaa pysähtyä tuollaisen työn vuoksi”, sanoo. Repäisee yhden omenan mukaansa ja astuu tietä myöten. Kulki, kulki, saapuu uunin luo. Uuni sanoo: ”Voi, sisareni, ota leivät pois!” sanoo, ”muuten palavat”, sanoo. Tytär: ”Ota ne vain itse”, sanoo. ”Minulla ei ole aikaa pysähtyä tuollaisen työn takia”, sanoo. Astelee taas eteenpäin. Kulki, kulki, saapuu pienen pirtin luo. Taas pirtin ikkunassa makaa hirveä eukko katsellen. Hän kysyy tyttäreltä: ”Mitä, lapsukaiseni, kuljeskelet?” sanoo. Tytär: ”Kuljeskelen vain”, sanoo. Eukko sanoo: ”Ehkä tulet luokseni palvelustytöksi?” sanoo. Tytär menee eukon luo. Eukko kertoo, mitä on tehtävä. Äitipuolen tytär työskenteli noin kolme päivää ja alkoi sitten laiskotella. Ei lakaise pirttiä, ei lämmitä saunaa, ei pudista eukon patjaa. Eukko suuttuu ja lähettää äitipuolen

üδǜ·rəm möŋɢe·š pokte·n koltà· ”mə̂la·m təγa·i̯ jò·γo‿üδü·r o·k‿kül”, mane·š. βarà· tè·γət βǜ·δəm üδü·r ümba·k opta·l koltà·. üδü·r t́š́əlà· šim karà· γai̯ lie·š. təγè· aβa·ž δek mö·ŋɢö pörtᵊle·š. jomak umba·k, ᵊškè· temba·k.

12. persi·t́š́ki šò·βə̂n

i·k pò·pə̂n jəβa·n lümą·n ta·rzəže ulma·š. i·k̆‿kanà· jəβà·nən male·n ki·i̯məžla piśà·že jara·š le·ktən βò·zən. pò·pə̂n iźì· üδü·ržö jəβà·nə̂m piśà·žəm ù·žə̂ₒn βara· jəβa·nlet́š́ joδe·š: ”jəβa·n, mo tì·δe tə·jən təγa·i̯ üžγa·r?” mane·š. jəβa·n oĺà·: ”tì·δe üžγa·r ò·γə̂l, persi·t́š́ki šò·βə̂ₒn.”, mane·š. üδü·r oĺà·: ”mom tù·δə̂ₒn ten ᵊštà·t?” mane·š. jəβa·n oĺà·: ”βot βo·(t́š́ ko·mδə̂ₒk!” mane·š, ”mə̂i̯ tə̂·jə̂m tì·δe šò·βə̂ₒn den muška·m”, mane·š. no jəβa·n pò·pə̂n iźì· üδü·ržəm mu·škəₒn puà·. üδü·rlan peš saⁱe·n tù·(t́š́ən, aka·štlan kaⁱà· δa kalaśà·: ”nömna·n jəβà·nən peš sai̯ šò·βəₒnžᵒ ù·lo”, mane·š. ”mə·jəm tà·(t́š́e tù·δo šò·βə̂ₒn den mu·ško”, mane·š. βarà· kəδala·š akà·že kajà· jəβa·n δek. ”jəβa·n moγa·i̯ šoβə̂ne·t ù·lo?” mane·š. ”məi̯·m‿at mu·š jan”, mane·š. jəβa·n kə̂δala·š akà·žəma·t muške·š. βara· kuγù· akà·že mią̀·. jəβa·n kuγù· akàžəma·t muške·š.

βot təγè· pò·pə̂n kum üδürγè· jəβa·n muška·š tüŋà·lən. šù·ko šaγa·l ila·t, üδür šà·mət́š́ən müškü·r oβara·š tüŋà·lən. jəβa·n oń(d́ž́à·, oń(d́ž́à· δa ”tì·δe sai̯ pašà· ò·γə̂l”, mà·nən tumajà·. ”təše·t́š́ kurγuža·š küle·š”, šonà·. βot ik̆‿kanà· po·plan oĺà·: ”məi̯ mö·ŋɢö kaⁱe·m”, mane·š. ”bo·lšo o·m‿roβota·i̯”, mane·š. po·plet́š́ pašà· tà·rəm nale·š‿at mö·ŋɢəžö le·ktən kajà·.

üδüršà·mət́š́ jəβà·nən ka·i̯məm ù·žə̂t‿at jəβa·n po(t́š́e·š ku·rγužə̂t. jəβà·nən pokte·n šu·t‿at šò·βə̂nə̂m

tyttären takaisin kotiinsa. ”Minä en tuollaista laiskaa tyttöä tarvitse”, sanoo. Sitten hän kaataa tervavettä tyttären päälle. Tytär tulee aivan mustan naamion kaltaiseksi. Niin hän palaa äitinsä luo. Satu tuonne, minä tänne.

12. Persialainen saippua

Eräällä papilla oli Jəβan-niminen renki. Kerran Jəβanin maatessa nukkumassa hänen siittimensä luiskahti ulos [housuista]. Papin pieni tytär näki Jəβanin siittimen. Silloin hän kysyi Jəβanilta: ”Jəβan, mikäs sinulla tuollainen työkalu on?” sanoo. Jəβan sanoo: ”Ei tämä ole työkalu, [vaan] persialainen saippua”, sanoo. Tyttö kysyy: ”Mitä sinä sillä teet?” sanoo. Jəβan sanoo: ”Menepä selällesi!” sanoo, ”minä pesen sinut tällä saippualla”, sanoo. Niin Jəβan pesee papin nuorimman tyttären. Tyttärestä se tuntuu oikein hyvältä, hän menee isosiskojensa luo ja sanoo: ”Meidän Jəβanilla on oikein hyvää saippuaa”, sanoo. ”Hän pesi minut tänään sillä saippualla”, sanoo. Silloin keskimmäinen tytär menee Jəβanin luo. ”Jəβan, millaista saippuaa sinulla on?” sanoo, ”pesepä minutkin”, sanoo. Jəβan pesee keskimmäisen sisarenkin. Sitten vanhin sisar menee [hänen luokseen]. Jəβan pesee vanhimman sisarenkin.

Näin Jəβan alkoi pestä papin kaikkia kolmea tytärtä. Elelevät jonkin aikaa, tytärten vatsat alkoivat turvota. Jəβan katsoo, katsoo ja ”tämä ei ole hyvä juttu”, sanoen tuumii. ”On paettava täältä”, ajattelee. Eräänä päivänä sanoo sitten papille: ”Minä lähden kotiin”, sanoo, ”enempää en työskentele”, sanoo. Hän saa papilta palkan ja lähtee kotiinsa.

jò·δə̂$_{o}$t. ”jəβa·n šòβə$_{o}$nè·δəm kò·δo mə̂la·nnà, jəβa·n šoβə$_{o}$nè·δəm kò·δo mə̂la·nnà!” jəβa·n šu·k‿at o·k‿tumaje, ko·rnə$_{o}$što kǜ paδrà·šəm nà·lən küšè·nəškəže pəštà·, βarà· eŋe·r śì·rəš kaje·n kǜ paδrà·šəžəm βǜ·δ^{ü}š šue·n koltà·. ”nà·δa kə(t́š́a·lda”, mane·š. ”muδà· γən, tenda·n lie·š”, mane·š. əškè·že ko·rno δen kajà·. pop üδüršà·məť́š βurγè·məštəm kuδà·šən βǜ·δə$_{o}$š šò·βə̂$_{o}$nə̂$_{o}$m kəť́šala·š pura·t.

pop üδǜ·rəštəm βu(t́š́e·n, βu(t́š́e·n, turke·n ò·γə̂$_{o}$l. kə(t́š́ala·š ka^{i}e·n. ka^{i}e·n, ka^{i}e·n, eŋe·r śì·rəš mie̯·n šue·š. oń(d́ž́à·, üδǜ·rəšt ala· mom peš t́š́ot kə(t́š́à·lət. pop üδǜ·rəštlan oĺà·: ”mom tə̂nà·r^{e} kə(t́š́aləδà·?” mane·š. üδ^{ü}rəšt oĺà·t: ”jəβa·n persi·t́š́ki šò·βə̂nə̂m βǜ·δ:⊐š šue·n koδe·n”, mà·nət. pop‿at jolà·šəžəm kuδaša·š‿at üδ^{ü}rə$_{o}$štlan kə(t́š́ala·š polša·š purà·. kə(t́š́à·lət, kə(t́š́à·lət, ńìma·t ò·γə̂t mù. ik üδü·ržö at́š́à·žəm piśà·žəm uže·š. ”tè·βe, tè·βe, ku·ško pì·žən ke(t́š́a·ltən”, mane·š. a(t́š́à·žən piśà·žəm rualte·n ku(t́š́à·. βara· βes üδ^{ü}rəšt‿at ku·rγuž tò·lə̂t. βara peš t́š́ot a(t́š́à·žəm piśà·žəm šupškeδa·š tüŋà·lət. ”məlà·nem δa məlà·nem”, mà·nən βaš βaš taβala·š tüŋà·lət. pop to·ko to·ko üδürəštlet́š́ uδlà· δa śì·rəške kurγuž lekte·š. βara ü·δürəštlan oĺà·: ”ei̯ tura·k šà·məť́š, $^{d́}$jəβa·n βet tenda·n otale·n βet”, mane·š. ”tì·δe persi·t́ski šò·βə$_{o}$n ò·γə̂$_{o}$l, a piśà·”, mane·š. βara· üδüršà·məť́š βü·tkəť́š le·ktən mö·ŋɢə$_{o}$škə$_{o}$št kaja·t. ^{ə}ndè·š tə·ləźəγəť́š kumù·tə̂n‿at aźa·m əštà·t.

βot təγè· pop ta·rze pop üδür šà·mə(t́š́əm peri·t́ski šò·βə̂$_{o}$n δen mu·škə̂n. təle·t́š́ βara i·že pop üδüršà·məť́š pìśa·m pala·š tüŋà·l^{ə}n ù·l⊐t. joma·k umba·k, mə̂i̯ temba·k.

Tyttäret näkevät Jəβanin lähdön ja juoksevat hänen peräänsä. Saavat Jəβanin kiinni ja pyytävät saippuaa. ”Jəβan, jätä saippuasi meille, Jəβan, jätä saippuasi meille!” Jəβan ei pitkään pohdi, hän poimi tieltä kiven ja panee sen taskuunsa. Meni sitten joen rannalle ja viskaa kiven veteen. ”No ottakaapa”, sanoo. ”Jos löydätte, saatte pitää”, sanoo. Itse lähtee kulkemaan tietä pitkin. Papin tyttäret riisuivat vaatteensa [ja] hyppäävät veteen etsimään saippuaa.

Pappi odotti, odotti tyttäriään, [kunnes] ei enää malttanut. Lähti etsimään. Kulki, kulki, saapuu joen rannalle. Katsoo, hänen tyttärensä etsivät oikein kovin jotakin. Pappi sanoo tyttärilleen: ”Mitä te noin kovin etsitte?” sanoo. Hänen tyttärensä sanovat: ”Jəβan heitti persialaisen saippuansa veteen”, sanovat. Pappikin riisuu housunsa ja hyppää tyttäriään auttaakseen [veteen]. Etsivät, etsivät, mitään eivät löydä. Yksi tyttäristä näkee isänsä siittimen. ”Katsokaa, katsokaa, mihin se on tarttunut”, sanoo. Hän sieppaa [käteensä] isänsä siittimen. Sitten muutkin tyttäret tulevat. Alkavat oikein kovin kiskoa isänsä siitintä. ”Minulle ja minulle”, sanoen alkavat riidellä keskenään. Pappi pääsee töin tuskin pakenemaan tyttäriltään ja juoksee rannalle. Sitten hän sanoo tyttärilleen: ”Voi [teitä] typeryksiä, Jəβanhan on pettänyt teitä”, sanoo. ”Ei tämä ole persialainen saippua, vaan siitin”, sanoo. Silloin tyttäret nousevat vedestä [ja] menevät kotiin. Yhdeksän kuukauden päästä kaikki kolme synnyttävät lapsen.

Kas näin papin renki pesi papin tyttäret persialaisella saippualla. Vasta tämän jälkeen papin tyttäret ovat alkaneet tuntea siittimen. Satu tuonne, minä tänne.

13. t́š̆ojà· urγù·źo

βot ik̆ kanà· urγù·źo ᵊškè· kəδè·žəštəže urγe·n šiń‹d́ž̆à·. urè·məšte ik üδrama·š mü·m užale·n košte·š ulma·š. urγù·źo mü·m užà·lə̂šə̂m uže·š‿at tȍ·kəₒžö kə‹t́š̆kəre·n purtà·. βara mü·m nale·š, stembà·ke ko‹t́š̆ka·š šiń‹d́ž̆e·š. ki·ndᵉ‿ò·səₒm šù·ləₒn mü·m šarà·. tì·δe mü·škö peš šù·ko orašəŋà· poγə̂ne·n ù·lɔt. urγù·źo śəre·n kuδaltà·, βəńe·r là·štəkəm nale·š‿at orašəŋašà·mət́š̆əm pere·n koltà·. ik̆‿kana pè·rᵊme den šə̂m orašəŋa·m pušte·š. ”ō moγa·i̯ gero·i̯ ula·m”, mà·nən šonà·. βarà· ko·‹t́š̆kə̂n teme·š‿at βes βəńerlà·štə̂kə̂m nà·lən maši·n‿den βukβà· šà·mət́š̆əm śirà· ”i·k̆ kana pè·rᵊme den šə̂mə̂·tə̂m pušta·m”, mà·nə̂n śire·n šəndà·. tì·δe βəńè·rəm ò·ŋə̂ₒškəₒžo pəžəktà·‿δa ko·rno den o·škᵊleš.

kaⁱe·n, kaⁱe·n, t́š̆oδrà·ške mie̯·n šue·š. t́š̆oδrà·šte kuγù· pà·tə̂r jè·ŋᵊm βaš lie·š. tì·δe pà·tə̂r jeŋ urγù·źə̂ₒm ò·ŋə̂što śì·rᵊməm uže·š: ”ik̆‿kana pè·rᵊme‿den šə̂mə̂·tə̂m pušta·m”, mà·nən šì·rᵊməm luδe·š‿at t́š̆ə̂lt öre·š. ”məi̯ moγa·i̯ pà·tə̂r ula·m”, mane·š, ”tì·δe eše· məle‹t́š̆ema·t pà·tə̂r le·ktən”, mane·š. i urγù·źlan oĺà·: ”no ai̯δà· moγa·i̯ tə·jən pàtə̂rləke·t, oń‹d́ž̆enà·”, mane·š. βarà· ik kue·m lə̂βə̂rtà· δa urγù·zᵊlan ku‹t́š̆uktà·: ”βot tì·δəm ku·‹t́š̆o!” mane·š, ”što·βui̯ ᵊnže βia·lt”, mane·š. urγù·źo kue-βù·jᵊm ku‹t́š̆à·. βara pà·tər kue·m mu‹t́š̆uštare·n koltà·. urγù·źo kue·m ku‹t́š̆e·n o·k‿seŋe, kue βui̯ γo‹t́š̆ pə̂ža·lt βoźe·š. pà·tər oĺà·: ”mò βara, ku‹t́š̆e·n šè·ŋəšət́š̆?”, mane·š. urγù·źo oĺà·: ”mò mə̂la·m tì·δe kuem ku‹t́š̆a·š. βot təi̯ mə·jən sè·mən kue βui γot́š̆ tö·rštö”, mane·š. ”tì·δe mò·‿ak”, mane·š.

13. Ovela räätäli

Räätäli istuu kerran huoneessaan ompelemassa. Kadulla kulki eräs nainen myymässä hunajaa. Räätäli näkee hunajanmyyjän ja huutaa hänet luokseen. Sitten hän ostaa hunajaa, istuutuu sitten syömään pöydän ääreen. Hän levittää leipäviipaleelle juoksevaa hunajaa. Tähän hunajaan oli kerääntynyt hyvin paljon kärpäsiä. Räätäli suutahtaa, ottaa pellavatilkun ja hutkii kärpäsiä. Kerran tappaa yhdellä iskulla seitsemän kärpästä. ”Oi, millainen sankari olenkaan”, hän ajattelee. Sitten hän syö [itsensä] kylläiseksi, ottaa toisen pellavakankaanpalan ja kirjoittaa [siihen] koneella kirjaimet: ”Yhdellä iskulla tapan seitsemän”, sanoen kirjoittaa. Tämän pellavakankaan hän kiinnittää rintaansa ja astelee tietä pitkin.

Kulki, kulki, saapuu metsään. Metsässä häntä tulee vastaan iso voimakas ihminen. Tämä voimakas ihminen näkee räätälin rinnassa kirjoituksen: ”Yhdellä iskulla tapan seitsemän”, lukee tämän kirjoituksen ja hämmästyy kerrassaan. ”Miten voimakas olenkaan”, sanoo, ”[mutta] tämä taitaa osoittautua minuakin vahvemmaksi”, sanoo. Ja sanoo räätälille: ”No näytä, millainen sinun voimasi on, katsotaan”, sanoo. Sitten hän taivuttaa yhden koivun ja vaatii räätäliä tarttumaan [siihen]: ”Ota tästä kiinni!” sanoo, ”niin ettei se oikene”, sanoo. Räätäli tarttuu koivunlatvaan. Sitten voimamies päästää irti koivusta. Räätäli ei pysty pitämään koivusta [kiinni], [vaan] putoaa koivun latvuksen läpi. Voimamies sanoo: ”No mitä, pystyitkö pitämään kiinni [koivusta]?” sanoo. Räätäli sanoo: ”Mitäpä minulle on tähän koivuun tarttuminen. Hyppää

βara pà·tər kuγù tù·mə̂ₒm βožγè· lukte·š‿at kalaśà·: ”βot tì·δəm numa·l naŋɢa·i̯!” mane·š. urγù·źᵒ‿oĺà·: ”tə̂i̯”, mane·š, ”puše·ŋɢəžəm naŋga·i̯e, a mə̂i̯ ukššà·məʗ́šəm ťšəlà· naŋɢaje·m”, mane·š. ”ukššà·mət́š puše·ŋɢəlet́š jò·sə̂rak naŋɢaja·š”, mane·š. pà·tər tù·mə̂m tù·puškəₒžo pəštà·‿δa pe·ŋəž pe·ŋəž numale·š. a urγù·źo tì·δe βremà·šte tumᵒu·kšəₒš küźe·n šińd́žəma·t šüške·n šüške·n βelᵉ kajà·. pà·tə̂r numa·l numa·l ťšə̂lt noⁱe·n, püža·lt pəte·n. βara tù·məₒm mla·ndᵊ ümba·k šue·n koltà· urγù·źo tuγa·i̯‿ak βeselà·, ńi noⁱe·n ò·γə̂ₒl, ńi püža·ltən ò·γə̂ₒl. töršta·ltà βè·le. ”no βot mə̂i̯ ťšəlà· ù·kšəₒm kondè·nam”, mane·š. ”tə̂i̯ puše·ŋɢəm konde·n seŋè·n o·t‿ul”, mane·š.

βara pà·tə̂r urγù·źəm tȍ·kəₒžö naŋɢajà·. pà·tər jeŋ koʗ́ška·š poγà·. tù·δo i·k̆‿kana koʗ́šma·šte ťšè·lə̂i̯ šò·rə̂kə̂m koʗ́ške·š ulma·š, ťšè·lə̂i̯ βeδrà· araka·m jüe·š ulma·š. βara ko·ʗ́škə̂n ᵈjün, mala·š βò·źət. pà·tə̂r urγù·źə̂ₒm ᵊškè·. ko·i̯kə̂škə̂žo pəštà·. urγù·źə̂lan tì·δe ko·i̯ko pe·š kuγù· ulma·š. urγù·źo ko·i̯kə̂što male·n ò·γə̂l. ko·i̯ko βu·i̯što ò·γumba·k kuźe·n βò·źə̂n male·n. pà·tə̂r tì·δe urγù·źə̂ₒm pušnè·že ulma·š. toβà·rəm nà·lən jarà·. ko·i̯kə̂ₒm rua·l koltà·. βara ”pu·štənam”, šone·n mala·š βoźe·š. urγù·źo lüδè·š‿at tü·šet́š jəβa·št le·ktən kurγuže·š. ťšoδrà·šte iźì· ò·lə̂k ťšara·m mue·š‿at mala·š βoźe·š. βara peš ťšot male·n koltà·.

er‿δè·ne kuγuža·n saltà·kə̂št kò·štmə̂štla urγù·źə̂ₒm male·n ki·i̯šəm mut. ò·ŋə̂što śì·rᵊməm lù·δəₒt: ”ik̆ kana pè·rᵊme δen šə̂mə̂·tə̂m pušta·m.” βara salta·kšà·mət́š kuγužà· δek kaja·t‿ak kalaśa·t: ”ťšoδrà·šte i·k jeŋ male·n kiⁱà·, ò·ŋə̂štə̂ₒžo təγa·i̯ śìrᵊma·š: ’i·k kana pè·rᵊme δen šəmə·təm pušta·m’ mà·nən śì·rᵊme”, mà·nə̂t, kuγužà· saltà·kəštlan sinä minun laillani koivunlatvan läpi”, sanoo. ”Mitäs tuo nyt on”, sanoo.

Silloin voimamies vetää ison tammen juurineen irti ja sanoo: ”Otapa ja kanna tämä!” sanoo. Räätäli sanoo: ”Sinä”, sanoo, ”vie puu, ja minä tuon koko oksaston”, sanoo. ”Oksastot ovat puuta vaikeampia kuljettaa”, sanoo. Voimamies heittää tammen selkäänsä ja kantaa sitä huohottaen. Räätäli on puolestaan samaan aikaan kiivennyt istumaan tammen oksalle ja etenee vain vihellellen. Voimamies on kantaessaan perin juurin uupunut [ja] hiessä. Sitten hän heittää tammen maahan. Räätäli on entisellä lailla iloinen, ei ole väsynyt, ei ole hionnut, hypähtää vain [alas]. ”No minähän sentään toin koko oksaston”, sanoo. ”Sinä et ole voinut kantaa [koko] puuta”, sanoo.

Sitten voimamies vie räätälin kotiinsa. Voimamies kerää ruokia [eteensä]. Hän on yhdellä kertaa syönyt kokonaisen lampaan [ja] juonut kokonaisen ämpärillisen viinaa. Sitten syötyään juotuaan menevät nukkumaan. Voimamies panee räätälin [nukkumaan] omaan sänkyynsä. Räätälille tämä sänky oli liian iso. Räätäli ei nukkunut sängyssä, hän kiipesi sängyn päässä olevalle hyllylle nukkumaan. Voimamies halusi tappaa tämän räätälin. Hän otti kirveen [ja] iskee sen tyhjään sänkyyn. Sitten hän menee nukkumaan ajatellen ”tapoinpa [hänet]”. Räätäli pelkää ja lähtee varkain juoksemaan täältä pakoon. Löytää metsästä pienen niittyaukion ja rupeaa nukkumaan. Nukkuu sangen sikeästi.

Aamulla tsaarin sotilaat löytävät kulkiessaan räätälin nukkumasta. Lukevat kirjoituksen hänen rinnassaan: ”Yhdellä lyönnillä tapan seitsemän.”

kalaśà·: ”tù·ðo jè·ŋəm mən‿ðè·kem kondə́ź̀à·!” mane·š. saltà·kəšt möŋɕe·š kaja·t‿at urɣù·ź̀ə̂ₒm kuˌť̻še·n konda·t.

kuɣuža·n təle·ť̻š̻̌ pośnà· ešè· šə̂m pà·tə̂r jè·ŋəšt ulma·š. tì·ðe šə̂m pà·tə̂r jeŋšà·məť̻š̻̌ iźì· urɣù·ź̀ə̂ₒm joralte·n òɣə̂le·p. ”moɣa·i̯ tì·ðe iźì· tara·kan βe·le, iǩ kana pè·rᵊme ðen šə̂m jè·ŋəm pušte·š”, mà·nə̂t i kuɣužà· leť̻š̻̌ kaja·š tarβana·t. ”mè təlè·ˌť̻šet kai̯enà·”, mà·nə̂t. ”təjən βes pà·tə̂r ù·lo”, mà·nət, ”kù·ðo ᵊškè·tən šə̂m je·ŋlan otβeť̻š̻̌aje·n kerde·š”, mà·nə̂t. ”kogdà· tù·ðo iǩ‿kana pè·rᵊme ðen šə̂mə̂·tə̂m pušte·š ɣən i sə̂m je·ŋlan otβeť̻š̻̌a·jen kerðe·š”, mà·nə̂t, ”me təlà·ne·t onà· kül”, mà·nə̂t. kuɣužà·lan ᵊškè· βoɣatì·rəšt əžà·lən tù·ˌť̻šə̂ₒn ko·ltəₒməₒžo šù·n ò·ɣə̂ₒl. βara· tì·ðe urɣù·źə̂m ᵊškè· ðe·kše üžüktà· i kalaśà·: ”βot mə·jən ť̻š̻̌oðrà·šte tǔ·kö nera·n ü·škəžəm ələ·kšəńek kuˌť̻še·n ko·ndo!” mane·š. ”je·sli kuˌť̻še·n konde·t‿ɣən, to mə̂i̯ təla·t pel imeńè·məm pue·m, üðürè·məm ma·rlan pue·m. je·sli kuˌť̻še·n o·t‿kondo šüè·ðəm rua·l šue·m.”

urɣù·źo šonà· šonà·‿jat ť̻š̻̌oðrà·š kajà·. ť̻š̻̌oðra·š mie̯·n, tǔ·kö nera·n ü·škəžəm šəðeštara·š tüŋale·š. ü·škəž šəðeške·n, urɣù·ź̀ə̂ₒm ner‿ðenže tǔkᵊnè·že. urɣù·źo kuɣù· puše·ŋɕe βokte·n jəme·n šoɣale·š. kuna·m ü·škəž kuða·l mie̯·n tüke·n koltà·, urɣù·źo tì·ðe βremà·šte ö·rðəₒš törštà·. ü·škəž ne·rže ðene puše·ŋɕəš pì·žən šoɣale·š. ńi ka·k tù·kᵊžəm lu·ktə̂ₒn ò·‿kert, peš ť̻š̻̌ot pì·žən. urɣù·źo tì·ðe βremà·šte ü·škəž šü·škö kerè·məm jòlə̂ šte·n, tǔ·kᵊžəm pü·ť̻š̻̌kəₒn kuɣužà·‿ðek βüðe·n kajà·. kuɣužà· ðek namia̯·. ”no βot ko·ndə̂ₒšə̂m”, mane·š.

kuɣuža·n üðü·ržəₒm pù·məₒžo o·k‿šù. βarà· aða·k urɣù·źə̂ₒlan oĺà·: ”βot mə·jən ť̻š̻̌oðrà·šte ʲji·kii̯ söśnà· ù·lo”, mane·š. ”tù·ðo məla·m peš šù·ko zjà·nəm Sitten sotilaat menevät tsaarin luo kertomaan: ”Metsässä makaa yksi ihminen, hänen rinnassaan on tällainen kirjoitus: ’Yhdellä lyönnillä tapan seitsemän’ -kirjoitus”, sanovat. Tsaari sanoo sotilailleen: ”Tuokaa tuo ihminen minun luokseni!” sanoo. Sotilaat menevät takaisin, ottavat räätälin kiinni ja tuovat mukanaan.

Tsaarilla oli hänen lisäkseen vielä seitsemän voimamiestä. Nämä seitsemän voimakasta miestä eivät pitäneet pienestä räätälistä. ”Millainen pikku torakka vain [onkin], yhdellä iskulla [muka] seitsemän ihmistä tappaa”, sanovat ja aikovat lähteä tsaarin luota. ”Me lähdemme luotasi”, sanovat. ”Sinulla on toinen voimamies”, sanovat, ”joka voi yksin vastata seitsemää voimamiestä”, sanovat. ”Kun hän yhdellä iskulla tappaa seitsemän ja voi vastata seitsemää”, sanovat, ”me emme ole sinulle tarpeen”, sanovat. Tsaarin kävi sääliksi voimamiehiään. Hän ei halunnut päästää heitä. Sitten hän kutsututti luokseen tämän räätälin ja sanoo: ”Otapa kiinni metsässäni oleva sarviturpainen sonni [ja] tuo elävänä luokseni”, sanoo. ”Jos pyydystät sen minulle, niin annan sinulle puolet omaisuudestani ja tyttäreni vaimoksi. Jos et pyydystä sitä, katkaisen kaulasi.”

Räätäli tuumii, tuumii ja lähtee metsään. Metsään mennessään hän alkaa ärsyttää sarviturpaista sonnia. Sonni ärsyyntyi, haluaa puskea räätäliä turvallaan. Räätäli kyyristyy suuren puun viereen. Kun sonni juoksee puskien [kohti], räätäli samalla loikkaa sivuun. Sonni juuttuu sarvestaan puuhun. Se ei mitenkään kykene vetämään sarveaan irti, on tarttunut sangen kovasti. Silloin räätäli sitoi sonnin kaulaan köyden, sahasi sen sarven irti [ja] menee [sonnia] taluttaen

ᵊštà·. tù·ðəₒm oʹbezà·ʹtelne kuₜʃ̑ša·š küle·š”, mane·š. βarà· kuγužà· uryù·źə̂ₒlan ᵊškè· salta·kšəm puà·. uryù·źo salta·k šà·məš‿ten kajà· ʧ̑oðrà·š mie̯·n šu·n. uryù·źo salta·k šà·məₜʃ̑əm pele·nže o·k‿nal. ᵊškè·tən kajà·. ʧ̑oðrà·šte šu·k‿at ò·‿košt, tì·ðe söśna·m βaš lie·š. tì·ðe söśnà· peš šə·ðe ulma·š. təmanme·š uryù·źə̂ₒm poktə̂la·š tüŋale·š. uryù·źo kuryušta·l, kuryušta·l ʧ̑oðrà· pokša·lne iźì· klà·təm uže·š. tì·ðe klà·təm pò·ₜʃ̑ən pure·n kajà·. söśnà· tù·ðəₒn poₜʃ̑e·š klà·təš kuða·l purà·. uryù·źo kü·šnö iźì· okna·m uže·š. tì·ðe oknà·γəʧ̑ βes moγə̂ₒrə̂škə̂ₒlà· le·ktən kurže·š. klat jər saγurne·n klà·t omasa·m petᵊre·n šəndà·. βara· salta·k šà·məʧ̑ tek kajà·: ”no söśna·m klà·təš petərè·nam”, mane·š. salta·k šà·məʧ̑ tò·lə̂ₒt, klat oknà·γəʧ̑ oń ʤ̑a·t, βe·rnak klà·təšte söśnà· kuðàləšte·š. βara· kuγužà· ðek kaʲe·n kalaśa·t: ”söśna·m klà·təš petᵊre·n koðe·n”, mà·nət. kuγužà· i·mnəm kəₜʃ̑kà·‿ða söśna· oń ₜʃ̑ʤ̑a·š kajà·. ʧ̑oðra·š mie̯·n šue·š, klà·təš oń ₜʃ̑ʤ̑à·. tu·što βerna·k söśnà· ù·lo.

kuγužà· uryù·źə̂ₒlan aða·k kalaśà·: ”βot tì·ðe ʧ̑oðrà·šte peš pà·tər ko·k boγati·r ù·l⊐t”, mane·š. nú·no mə·jən kàlᵊke·mlan peš šù·ko zjà·nəm ᵊšta·t”, mane·š. nù·nəₒm kuźè·‿γən‿a·t pušta·š küle·š”, mane·š. ”kuna·m nì·ne boγati·r šà·məₜʃ̑əm pušta·t γən, tuna·m βara· pel imè·ńəm i üðü·rəm nala·t”, mane·š. βara· uryù·źə̂ₒlan kuγužà· salta·k šà·məₜʃ̑əm puà·. uryù·źo tì·ðe boγati·r šà·məš‿tek kajà·. uryù·źo salta·k šà·məₜʃ̑lan oĺà·: ”te təša·k ko·tta”, mane·š. ”məi̯ ᵊškè·tən törlalte·m”, mane·š. uryù·źo kajà·. boγati·r šà·məʧ̑ i·k kuγu tu·mo juma·lne male·n kiʲa·t. uryù·źo kù kumaĺà· šà·məₜʃ̑əm poγà·‿jat nù·nə̂ₒn male·n kì·me tura·š tù·mo ukše·š kuźe·n šiń ₜʃ̑ʤ̑e·š. tì·ðe kùm i·k boγatì·rən ò·ŋə̂ₒškə̂ₒžo šue̯·n koltà·. tsaarin luo. Vie sen tsaarin luo. ”No niin, toin [sonnin]”, sanoo.

Tsaarin ei tee mieli antaa tytärtään [vaimoksi]. Niinpä hän sanoo taas räätälille: ”Kas minun metsässäni on villi karju”, sanoo, ”se aiheuttaa minulle oikein paljon vahinkoa, se pitää ehdottomasti pyydystää”, sanoo. Sitten tsaari antaa sotilaalle mukaan omia sotilaitaan. Sotilas lähtee [matkaan] sotilaiden kanssa. He saapuvat metsään. Räätäli ei ota sotilaita mukaansa. Menee yksin. Ei ole kauaa kulkenut metsässä, kun se karju tulee vastaan. Se karju oli hyvin äkäinen. Alkaa siinä samassa ajaa räätäliä takaa. Juoksennellessaan näkee metsän keskellä pienen aitan. Avattuaan oven menee sisään. Karju juoksee hänen perässään sisään aittaan. Räätäli näkee ylhäällä pienen ikkunan, hän hyppää tästä ikkunasta [ulos ja] juoksee aitan toiselle puolelle. Kipittää aitan ympäri [ja] salpaa sen oven. Sitten hän menee sotilaiden luo: ”No niin, telkesin karjun aittaan”, sanoo. Sotilaat tulevat, katsovat aitan ikkunasta, todellakin karju juoksentelee aitassa. Sitten he menevät tsaarin luo kertomaan: ”Hän telkesi karjun aittaan”, sanovat. Tsaari valjastaa hevosen ja menee katsomaan karjua. Hän tulee metsään, katsoo aittaan. Siellä karju todellakin on.

Tsaari sanoo taas räätälille: ”Tässä metsässäpä on kaksi hyvin vahvaa urhoa”, sanoo. ”He tekevät minun kansalleni hyvin paljon vahinkoa”, sanoo. ”Heidät pitää jollain tavoin tappaa”, sanoo. ”Kun tapat nämä urhot, silloin saat puolet omaisuudestani ja tyttäreni [vaimoksesi]”, sanoo. Sitten tsaari antaa räätälille sotilaita. Räätäli lähtee näiden urhojen luo. Räätäli sanoo sotilaille: ”Jääkää te tähän”, sanoo. ”Minä

tì·δe boγati·r šiže·š‿at βes boγatì·ržəm kə(t̆š̆kərà·: ”mo·m tə̂i̯ perkale·t?” mane·š. βè·səž‿oĺà·: ”mo tə·jən uše·t kaje·š mò·?” mane·š. ”məi̯ malè·məš”, mane·š. təγè· kutre·n aδa·k male·n kolta·t. urγù·ź‿aδa·k kò·kmə̂ₒše boγatì·rən ò·ŋə̂ₒškə̂ₒžo kù̀ kumaĺa·m kuδaltà·. tù·δo šižè·š‿at joltà·šəžəm peš t̆š̆ot pere·n koltà·. ”mò təi̯ mala·š èrᵊkəm o·t‿pù, kəre·t?” mane·š. təγè· ü(t̆š̆aše·n ü(t̆š̆aše·n ku(t̆š̆eδala·š pì·žət. peš t̆š̆ot ku(t̆š̆eδà·lə̂t. li·šne tu·lšo puše·ŋɢəm t̆š̆əlà· jȍ·rəktəl βaš βaš puše·ŋɢe δen lupša·t. urγù·źo tu·mo u·kšə̂ₒšto t̆š̆ətəre·n šiń(d̆ž̆à·. ”kuźè· γən‿at mə·jən ši·ńd̆ž̆ə̂me tù·mə̂ₒm ə·nže kürle·p”, βè·le mà·nə̂n šonà·. təγè· boγati·r šà·mət̆š̆ ku(t̆š̆eδa·l ku(t̆š̆eδa·l, t̆š̆ə̂lt βürą·ŋ pəte·n ù·lɔt. βara· i·ktəžəm βè·səžəm pušmè·ške kut̆š̆eδà·lə̂n ù·lɔt. təγè· koktə̂na·t kole·n ù·lɔt. urγù·źo tu·mo ukšγət̆š̆ βolà·‿jat salta·k šà·məš‿tek kajà·. ”no βot, koγəₒńe·k törla·ltəšəm, ai̯δà·t́je oń(d̆ž̆a·š”, mane·š. salta·k šà·mət̆š̆ kaja·t, oń(d̆ž̆a·t, βerna·k boγati·r šà·mət̆š̆ kole·n kiʲa·t. nù·nə̂ₒn ᵈʲər t̆š̆əlà· mᵊla·nde purγe·t pətà·rᵊme, puše·ŋɢe šà·mət̆š̆ βožγè· luktè·δəmə ù·lɔt. salta·k šà·mət̆š̆ tì·δe ìźì· urγù·źə̂ₒlan t̆š̆ə̂lt ȍ·rəₒt. ”mò‿təγa·i̯ ìźì· βè·lᵉ‿δa pe·š pà·tə̂r”, mà·nə̂n šona·t. βara· kuγužà·‿δek kaʲe·n kalaśa·t, što ”kok boγatirγè· pu·štən”, mà·nə̂t.

no kuγužà·lan tumaja·š šù·ko šəš βere·št. pel imè·ńəm pue·n i ü·δüržö ma·rlan pue·n. ik‿arńà· γò·δə̂ₒm śüʲà·nəm ᵈʲün ù·lɔt. śüʲa·n jȕ·m‿mö·ŋɢö urγù·źo ᵊškè· orji·ŋže‿δen ilà·. i·k̆‿kanà mà·lᵊməž‿γò·δəₒm urγù·źo ò·mə̂ₒž‿δe·n kutᵘre·n: ”ku·što mə·jən a·ršən toja·m?” mane·š. βà·təže tì·δəm kole·š. e·r‿δen kəńè·lən üδü·r a(t̆š̆a·ž‿δek kurγu·ž koltà· ”mə·jən mariⁱe·m prosto·i̯ urγù·źo”, mane·š.

hoidan itse [tämän]”, sanoo. Räätäli lähtee. Urhot nukkuvat erään suuren tammen alla. Räätäli kerää pikkukiviä ja kiipeää istumaan heidän makuupaikkaansa vastapäätä [olevan] tammen oksalle. Nämä kivet hän heittää toisen urhon rinnan päälle. Tämän urho tuntee ja huutaa toiselle urholle: ”Mitä sinä heittelet?” sanoo. Toinen vastaa: ”Oletko menettänyt järkesi?” sanoo. ”Minähän nukun”, sanoo. Näin puhellen jatkavat taas nukkumista. Räätäli heittelee taas toisen urhon rinnalle pikkukiviä. Tämä tuntee sen ja oikein kovin lyö toveriaan. ”Miksi et anna rauhaa nukkua, hakkaat?” sanoo. Mätkittyään näin toisiaan ryhtyvät tappelemaan. Tappelevat oikein kovin. He kaatavat kaikki lähellä olevat puut ja lyövät toinen toisiaan puilla. Räätäli istuu tammen oksalla täristen. ”Kunhan eivät vain katkaisisi tammea, jolla istun”, hän vain virkkaa ajatuksissaan. Niin urhot tappelevat, tappelevat, kunnes yltä päältä verisinä nääntyivät. Ovat sitten taistelleet toinen toisensa kuolemaan asti. Näin molemmat ovat kuolleet. Räätäli laskeutuu tammen oksalta ja menee sotilaiden luo: ”No niin, tapoin molemmat, menkääpä katsomaan”, sanoo. Sotilaat menevät, katsovat, todellakin urhot makaavat kuolleina. Heidän ympärillään koko maa on myllätty nurin, puut on kiskottu juurineen ylös. Sotilaat ihmettelevät kovin tätä pientä räätäliä: ”Miten on vain noin pieni ja hirveän vahva”, ajattelevat. Menevät sitten tsaarin luo ja kertovat, että ”tappoi molemmat urhot”, sanovat.

Tsaarin ei tarvinnut paljoa miettiä. Hän antoi puolet omaisuudestaan ja tyttärensä vaimoksi [räätälille]. Häitä juotiin viikon ajan. Hääjuhlan jälkeen räätäli elää nuoren vaimonsa kanssa.

”tà·ʻt́š̆e ò·mə̂ž‿δen kutᵘre·n što ku·što mə·jən a·ršə̂n toja·m? mà·nən oĺe·n”, mane·š. ”məi̯ tù·δəₒn δen o·m‿ì·le”, mane·š. kuγužà· oĺà· üδü·ržᵊlan: ”no jorà·, tà·ʻt́š̆e ka·je”, mane·š ”kuna·m mala·š βoźəδà·‿γən, təi̯ omasa·m i·t pe·tᵊre”, mane·š. ”məi̯ ᵊškè· saltà·kem šà·məʻt́š̆əm kolte·m, nù·no ma·lᵊmə̂žə̂ γò·δəₒm jəβə·št pura·t‿at tù·δəₒm numa·l lu·ktə̂n pù·štət”, mane·š.

kuγuža·n üδü·r mö·ŋɢəₒž‿kajà·. kas lie·š. ko·ʻt́š̆kə̂t ᵈ́jüt‿at mala·š βò·źə̂ₒt. kuγuža·n üδür o·k‿ma·le. urγù·źo tì·δəm šì·žən. ”mò δək‿a·t sai̯ ò·γ́ə̂ₒl”, mà·nə̂n šonà·. βara· mà·lᵊšəlà kò·ʲən kiʲà·. kuγuža·n üδü·r male·n kolte·n mà·nən šonè·n‿at ᵈjə·βəšt kəńè·lən, omasa·m poʻt́š̆e·š. omasa·m po·ʻt́š̆ən aδa·k mare·ž βokte·n mala·š βoźe·š. šu·k‿at o·k‿lì, salta·k šà·mət́š̆ tò·lə̂t. urγù·źo töršte·n kəńele·š‿at ”ku·što mə·jən a·ršən toja·m, ku·što mə·jən a·ršən toja·m, ik‿kana pè·rᵊme δen srà·ze šə̂mə̂·tə̂m pušta·m”, mane·š. salta·k šà·mə̂t́š̆ tì·δəm kò·lən lǜ·δən mö·ŋɢeš ku·rγužə̂ₒt. təle·ʻt́š̆ βara· urγù·źo ńi γö‿le·t́š̆ lüttè· βà·təž den ilà·. joma·k umba·k, məi̯ temba·k.

Kerran nukkuessaan räätäli puhui unissaan: ”Missä on arssinakeppini?” sanoo. Hänen vaimonsa kuulee tämän. Aamulla noustuaan tytär juoksee isänsä luo: ”Minun mieheni on yksinkertainen räätäli”, sanoo. ”Tänään hän puhui unissaan, että ’missä on minun arssinakeppini?’ kysyen”, sanoo. ”En rupea hänen kanssaan elämään”, sanoo. Tsaari sanoo tyttärelleen: ”No hyvä, mene tänään [kotiisi]”, sanoo, ”kun menette nukkumaan, älä lukitse ovea”, sanoo. ”Minä lähetän omat sotilaani; he tulevat salaa sisään hänen nukkuessaan ja vievät hänet pois [ja] tappavat”, sanoo.

Tsaarin tytär menee kotiinsa. Tulee ilta. Syövät, juovat ja menevät nukkumaan. Tsaarin tytär ei nuku, räätäli huomaa tämän. ”Nyt ei kaikki taida olla hyvin”, ajattelee. Sitten hän makaa kuin nukkuvana. Tsaarin tytär luuli, [että miehensä] on nukahtanut, ja nousten salaa avaa oven. Avattuaan oven palaa miehensä viereen nukkumaan. Ei kestä kauaa [kun] sotilaat tulevat. Räätäli hyppää pystyyn ja ”missä on arssinakeppini, missä on arssinakeppini, yhdellä iskulla tapan heti kaikki seitsemän”, huutaa. Tämän kuullessaan sotilaat pelästyvät ja juoksevat takaisin. Tämän jälkeen räätäli elää ketään pelkäämättä vaimonsa kanssa. Satu tuonne, minä tänne.

14. kuźè· ᵈjəβa·n otale·n ᵈ́jeŋɢà·žəm

o·žno i·k jà·ləšte ile·n ulmaš ik mare·. tù·δəₒn ə·ĺə kok e·rγəže. βara· kuγù· e·rγəžlan mare· üδǜ·rəm nale·n pue·n. šù·ko šaγa·l ile·n, e·rγəžəm pośnà· lu·ktə̂ₒn. pö·rtəm ᵊškè· ᵈβori·nže pele·n šənde·n pue·n. tù·δəₒn ešè· iźì· e·rγəže lü·mžö ᵈ́jəβa·n ulma·š. ᵈjəβa·n ku·škə̂ₒn šun. tù·δə̂ₒn piśà·že tarβane·š tüŋà·lən.

14. Miten ᴰ̇jəβan petkutti kälyään

Kerran yhdessä kylässä asui eräs mari, hänellä oli kaksi poikaa. Sitten mies valitsi vanhemmalle pojalleen vaimon. Jonkin ajan elettyään hän päästi poikansa [kotoa]. Hän antoi rakentaa pojalleen talon oman maatilansa viereen. Hänellä oli vielä nuorempi poika nimeltään ᴰ̇jəβan. ᴰ̇jəβan varttui.

ᵈjəβa·n iźa·ž δen ik kòδole·ťškəťš̌ βü·δəm ᵈjüt ulma·š. ᵈjəβa·n ka·žne γè·ᵢťš̌ən ᵈjeŋɢà·žən βü·tlan βò·lᵊmâₒžâₒm kütà· ulma·š. kak ᵈjeŋɢà·že βü·tlan βolà·, ᵈjəβa·n‿at βü·tlan βolà·. βara· ere· ᵈjeŋɢa·žleťš̌ joδe·š ulma·š: ”ᵈjeŋɢa·i̯ iǩ‿ka·na pù δa pù!” mane·š ulma·š. ťš̌ə̂lt ᵈjeŋɢà·žəm jəγəštare·n pətare·n. ᵈjeŋɢà·že ᵈjəβà·nəm βara· otala·š tumaje·n. ”no jorà·, tà·ᵢťš̌e tö̀·kəₒnà mì!” mane·š. ”iźa·t olà·ške kajà·”, mane·š, ”məi̯ ᵊškè·t βe·l lìa·m”, mane·š. ”βara· iǩ‿ka·na pue·m”, mane·š.

kas lie·š, ᵈjəβa·n ᵈjeŋɢa·ž δek kajà·, mią·, ᵈjeŋɢa·ž δen iźà·že ťš̌aⁱəm ᵈjün šińᵢdž̌a·t. iźà·že joδe·š: ”mò küle·š ᵈjəβa·n?” mane·š. ᵈjəβa·n šù·k‿at o·k‿tumaje, kalaśà·: ”məi̯ aᵢťš̌a·m δen sporitlè·nam”, mane·š. ”aᵢťš̌a·m oĺà·: ’iźà·tən pört la·t‿ku·m ᵈjerγea·n,’ a məi̯ mana·m: ’la·tnə̂l ᵈjerγea·n’, βot məi̯ luδa·š tolə̂na·m.” iżaž δen lù·δəₒt, βe·rnak pört la·tnə̂l jerγea·n. iźa·ž oĺà·: ”təi̯ praf ula·t”, mane·š. ”pörte·m la·tnə̂l jerγea·n”, mane·š. ”mì‿jat aᵢťš̌a·tlan kala·śe, što iźà·mən pört la·tnə̂l jerγea·n, man”. ᵈjəβa·n tö̀·kəₒžö kajà·. ”ak šai̯ta·n, ᵈjeŋɢa·m otà·ləš βet”, mà·nâₒn šonà·.

er δe·n ᵈjeŋɢà·že aδa·k bü·tlan βolà·, ᵈjəβa·n ak βolà·. βara· ᵈjeŋɢà·žlan oĺà·: ”tə̂i̯ mə̂·jə̂m otà·ləšəťš̌”, mane·š. ᵈjeŋɢaže oĺà·: ”no tà·ᵢťš̌e mì!” mane·š. ”məi̯ kas te·n šò·rə̂klan pua·š lekta·m”, mane·š. ”βara šò·rə̂k βitaje·š pue·m”, mane·š. ᵈjəβa·n oĺà·: ”təi̯ otale·t”, mane·š. ᵈjeŋɢà·že oĺà·: ”toβata·t o·m‿otà·le”, mane·š, ”βe·rnak pue·m”, mane·š. kas lie·š, ᵈjeŋɢà·že iźà·žəm šò·rə̂klan pua·š koltà·, ᵊškè·že pörte·š koδe·š. ᵈjəβa·n šò·rə̂k βità·š kuryu·ž mią·. šò·rə̂k βità·šte ᵈjeŋɢà·že olme·š iźà·že sò·rə̂klan pueδe·n šolγà·. ᵈjəβà·nəm uže·š‿at joδe·š: ”mò küle·š ᵈjəβa·n?” mane·š. ᵈjəβa·n aδa·k Hänen siittimensä alkoi liikehtiä. ᴰjəβan ja isoveljensä joivat vettä samasta kaivosta. ᴰjəβanilla oli tapana joka päivä seurata kälynsä käyntiä kaivolla. Kun hänen kälynsä menee hakemaan vettä, ᴰjəβankin menee vettä hakemaan. Sitten hän alkoi aina pyytää kälyltään: ”Kälyseni, anna, anna [minulle] kerran!” tapasi sanoa. Hän alkoi aivan kyllästyttää kälyään. Niinpä käly ajatteli petkuttaa ᴰjəβania. ”No olkoon, tule tänään meille!” sanoo, ”isoveljesi lähtee kaupunkiin”, sanoo. ”Minä olen vain yksin”, sanoo. ”Silloin annan kerran”, sanoo.

Tulee ilta, ᴰjəβan menee kälynsä luo, käy sisään, hänen kälynsä ja veljensä istuvat juomassa teetä. Isoveli kysyy: ”Mitä tarvitset, ᴰjəβan?” sanoo. ᴰjəβan ei pitkään mieti, [vaan] sanoo: ”Minä riitelin isäni kanssa”, sanoo. ”Isäni sanoo: ’Isoveljesi pirtissä on kolmetoista hirsikertaa’, mutta minä sanon: ’Neljätoista hirsikertaa’, niinpä tulin laskemaan ne.” He laskevat veljensä kanssa, todellakin pirtissä on neljätoista hirsikertaa. Hänen isoveljensä sanoo: ”Sinä olet oikeassa”, sanoo, ”pirtissäni on neljätoista hirsikertaa”, sanoo. ”Mene ja kerro isällesi, että ’isoveljeni pirtissä on neljätoista hirsikertaa’, sano.” ᴰjəβan menee kotiinsa. ”Voi hitto, kälynihän petti minua”, hän ajattelee.

Aamulla hänen kälynsä menee taas vettä hakemaan, niin menee ᴰjəβankin. Silloin hän sanoo kälylleen: ”Sinä petkutit minua”, sanoo. Hänen kälynsä sanoo: ”No tule tänään!” sanoo. ”Minä menen illalla antamaan lampaille [heinää]”, sanoo. ”Lampolassa sitten annan [sinulle]”, sanoo. ᴰjəβan sanoo: ”Sinä petkutat”, sanoo. Hänen kälynsä vastaa: ”En todellakaan petä”, sanoo,

šùk‿o·k‿tumaje, iźa·žlan kalaśà·: ”mə̀i̯ a(t̑̆a·m ðen è·re ü(t̑̆ašenà·”, mane·š. a(t̑̆a·m oĺà·: ”iźà·tən t̑̆šəlà· oš‿šò·rə̂k”, mane·š, a mə̀i̯ oĺe·m: ’t̑̆šəlà· šì·m‿ù·l⊐t, mana·m’, a(t̑̆a·m ólà·: ”ò·šo u·l⊐t”, mane·š. ”no βot mə̀i̯ oń(d̑̆ža·š tol⁵na·m”, mane·š. iźà·ž‿ólà·: ”βe·rnak mə̀jə̂n šò·rə̂k t̑̆šəlà· šim‿u·l⊐t”, mane·š. ”tə̀i̯ ᵈjəβa·n praf ula·t”, mane·š.

ᵈjəβa·n aða·k kù·ðəškə̂ₒžo kajà·. ”aðaka·t ᵈjeŋɢa·m otà·ləš βet”, mà·nən šonà·. er ðen βü·tlan βola·t‿at aða·k ᵈjeŋɢa·žlan oĺà·: ”tə̀i̯ mə̂·jə̀m aða·k otalena·t”, mane·š. ᵈjeŋɢà·že oĺà·: ”no ᵈjəβa·n, tà·(t̑̆še təγè· ᵊštenà·”, mane·š. ”tà·(t̑̆še obézà·t̑elne pue·m”, mane·š. ”mə̀i̯ iźat ten ko·ktə̂n mala·š βoźənà·γən, tə̀i̯ tuna·m mì tə̀·kə̂nà, mə̀i̯ omaśa·m o·m‿tü·klö”, mane·š. ”a mala·š βoźa·m tùrəₒškö, iźà·təm pərðə·š βokte·n pəšte·m. iża·t roβotà· γət̑̆š noʲe·n tole·š‿at βaške·n male·n koltà·. tə̀i̯ tì·ðən šeŋɢa·t̑̆š mə̂·jə̀m šeŋɢà·t̑̆šən əšte·n (ku·jən) kaje·t.” ᵈjəβa·n: ”tə̀i̯ aða·k otale·t”, mane·š. ᵈjeŋɢà·že oĺà·: ”toβà·t‿o·m‿otale”, mane·š ”iża·t peš t̑̆šot malà·, ńìma·m o·k‿šiž”, mane·š.

kas lie·š, ᵈjəβa·n o·k male, iźà·žən pö·rtəₒštö tu·l jö·rᵊməm kütà·. šù·k at o·k lì, iźà·žən pö·rtəₒštö tul jörà·. ᵈjeŋɢà·že ᵊškè·že pərðə·š βokte·n βoźe·š, iźà·žəm tù·rəₒš pəštà·. ᵈjəβa·n t̑̆šià·‿ða le·ktən kajà·. iźa·ž‿ðek miʲà·, è·rᵊkəm γənà· omaśa·m po(t̑̆še·n purà·. βara· mà·lə̂m βè·rəšte ᵈjəβə·št nialtkala·š tüŋale·š. nialtkal⁵mə̂žla iźà·žən mośnà·žəm rualte·n ku(t̑̆šà·. iźà·že töršte·n kəńele·š: ”mom tolaše·t, uše·t kaje·n mò·?” mane·š. ᵈjəβa·n šù·k‿at o·k tumaje, oĺà·: ”at́a·m ðen dura·k lia·t, tù·ðo mən dè·nem e·re üt̑̆šašà·. ’iźà·ðən kilà· mo·śna’ mane·š, a mə̀i̯: ’kilà·‿ò·γə̂ₒl’, mana·m”, mane·š. ”βot oń(d̑̆ža·š tol⁵na·m”, mane·š. iźa·ž‿oĺà·: ”tə̀i̯ praf ula·t”, mane·š. ”oikeasti annan [sinulle]”, sanoo. Tulee ilta, käly lähettää isoveljen antamaan [lampaille] heiniä, itse jää pirttiin. ᴰjəβan juoksee lampolaan. Lampolassa seisoo hänen kälynsä asemesta hänen isoveljensä levittämässä lampaille [heiniä]. Hän näkee ᴰjəβanin ja kysyy: ”Mitä tarvitset, ᴰjəβan?” kysyy. ᴰjəβan ei taaskaan pitkään tuumi, sanoo isoveljelleen: ”Me aina isän kanssa kiistelemme”, sanoo. ”Isäni sanoo: ’Sinun isoveljelläsi on vain valkoisia lampaita’, sanoo, ja minä sanon ’ne ovat kaikki mustia’, sanon; isäni sanoo: ’valkoisia ovat’, sanoo. No minä tulin katsomaan”, sanoo. Hänen isoveljensä sanoo: ”Minun lampaani ovat todellakin kaikki mustia”, sanoo. ”Sinä ᴰjəβan olet oikeassa”, sanoo.

ᴰjəβan palaa taas kotiinsa: ”Ja taaskin kälyni petti minua”, ajattelee. Menevät aamulla hakemaan vettä ja sanoo kälylleen: ”Sinä petit minua taas”, sanoo. Hänen kälynsä sanoo: ”No ᴰjəβan, tänään teemme näin”, sanoo, ”tänään varmasti annan”, sanoo. ”Kun menemme isoveljesi kanssa nukkumaan, tule silloin luoksemme, en lukitse ovea”, sanoo. ”Ja minä makaan [sängyn] reunalla, isoveljesi panen seinän puolelle. Isoveljesi tulee työstä väsyneenä ja nukahtaa nopeasti. Tulet sen jälkeen [ja] nait minua takaapäin.” ᴰjəβan: ”Sinä taas petkutat”, sanoo. Kälynsä sanoo: ”En varmasti petkuta”, sanoo. Isoveljesi nukkuu hyvin sikeästi, ei huomaa mitään”, sanoo.

Tulee ilta, ᴰjəβan ei nuku, hän vahtii valon palamista isoveljensä pirtissä. Ei mene kauaa, isoveljen pirtissä palaa tuli. Hänen kälynsä menee itse nukkumaan seinän viereen, isoveljen panee sängyn laidalle. ᴰjəβan pukeutuu ja lähtee. Hän

”mə·jən kilà· ò·γəl”, mane·š, ”tə̑i̯ molode·ts ula·t”, mane·š. ”ťšəlà· pale·t”, mane·š. ”mi‿at a(ťšatla·n kala·śe, što iźà·mən kilà· ò·γə̑l, moťa·k man”, mane·š.

ᵈjəβa·n le·ktən kajà·, kù·δə̑ₒškə̑ₒžo kajà· δa šonà·: ”šo·lγo soroβnò· otale·m”, mane·š. ile·n ile·n, ke·ŋəž šue·š. iǩ‿kanà· ᵈjəβà·nən ᵈjeŋɕà·že tuγu·r muška·š korè·məške kaʲe·n. ᵈjəβa·n tì·δəm ù·žə̑ₒn. jəra·ŋγəťš koφstà· βù·jᵊm ruale·š‿at mešà·kəš pəštà·‿δa korè·məš kajà·. ᵈjeŋɕà·že mu·škə̑ₒn pətare·n‿δa kù·δə̑ₒškə̑ₒžo tole·š. a korè·məš ko·šmo ko·rno uržà· pasù· γəťš ulma·š. ᵈjəβa·n ᵈjeŋɕà·ž to·lmə̑ₒm ù·žə̑ₒn‿at βaštarè·šəže mià·. ᵈjeŋɕà·žəm βaš lie·š. ᵈjeŋɕà·že joδe·š: ”ᵈjəβa·n, ku·š mì·šəťš”, mane·š. ᵈjəβa·n ”pažà·rəš mìena·m”, mane·š. ᵈjeŋɕà·že joδe·š: ”mešàkəšte·t mò?” mane·š. ”βoťi·ŋɕəm nalᵊnam”, mane·š. ”üδü·r nalmàšeše·m.” ᵈjeŋɕà·že oĺà·: ”tì·δəm mə̑lane·m pù!” mane·š. ”tə̑i̯ üδü·r nalmè·šket βè·səm nala·t”, mane·š. ᵈjəβa·n ”o·m‿pù”, mane·š. ”təi erè· mə·jəm otalena·t”, mane·š. ”iǩ‿kana pue·t γən pue·m”, mane·š. ᵈjeŋɕà·žlan βoťiŋɕe peš küle·š ulma·š. ”no jorà·, pue·m ukè· γən”, mane·š.

βarà· uržà· kokla·š pure·n βò·źə̑t. mešà·kəm ᵈjeŋɕà·že βu̯i̯ jumà·kəže pəštà·. ᵈjəβa·n ᵊšta·š tüŋale·š. ka·žne šura·ltəmlan koφštà· βu̯i̯ ᵈjeŋɕa·ž βu̯i̯ juma·lne ”kə(ťšə·r kə(ťšə·r”, šoktà·. ᵈjeŋɕà·že oĺà·: ”o̯i̯ βoťí·ŋɕəže ťša·ple βi·tne”, mane·š. ”ka·žne šuraltəme·tlan ’kəťšə·r kəťšə·r’ šoktà·”, mane·š. ᵈjəβa·n oĺà·: ”mə̑i̯ sà·mo̯i̯ ťša·pləm χromoββ̂·i̯ə̂m nalᵊna·m βet”, mane·š. no təγè· kutᵘre·n ᵊšte·n pətara·t. ᵈjəβa·n tə̑·kəₒžö kajà·, ᵈjeŋɕà·že tò·žo tə̑·kəₒžö kajà·. ᵈjeŋɕà·že tə̑·kᵊₒžö mie·n, mešà·kəšte βotíŋɕəm oń(dž̌à·. mešà·kəšte βoťi·ŋɕe olme·š koφštà· βu̯i̯ kiʲà· ”ak šə̑i̯ta·n ᵈjəβa·n, menee isoveljensä luo, avaa vain oven hitaasti. Sitten hän alkaa varkain hivellä makuupaikkaa. Hivellessään hän tarttuu isoveljensä muniin. Isoveli hyppää ylös: ”Mitä yrität, oletko menettänyt järkesi?” sanoo. ᴰjəβan ei pitkään pohdi, sanoo: ”Isäni kanssa tulee hulluksi, hän kiistelee koko ajan kanssani. ’Isoveljelläsi on pitkät riippuvat munat’, sanoo, ja minä: ’Eivät ole riippuvat’, sanon. Niinpä tulin katsomaan”, sanoo. Hänen isoveljensä sanoo: ”Olet oikeassa”, sanoo, ”minun eivät riipu”, sanoo. ”Sinä olet kelpo poika”, sanoo, ”tiedät kaiken”, sanoo. ”Mene ja kerro isällesi, että ’isoveljeni munat eivät riipu, ovat pienet, sano’”, sanoo.

ᴰjəβan lähtee, menee kotiinsa ja ajattelee: ”Odota, kaikesta huolimatta petkutan [sinua]”, sanoo.

Eleli, eleli, tulee kevät. ᴰjəβanin käly meni joelle pesemään paitoja. ᴰjəβan näki tämän. Hän leikkaa vihannestarhasta kaalinpään ja panee säkkiin ja menee joelle. Hänen kälynsä on saanut [kaiken] pestyksi ja on tulossa kotiin [päin]. Mutta joelle vievä tie kulki ruispellon poikki. ᴰjəβan näki kälynsä tulevan ja menee häntä vastaan. Hän kohtaa kälynsä. Käly kysyy: ”ᴰjəβan, missä kävit?” sanoo. ᴰjəβan: ”Kävin markkinoilla”, sanoo. Hänen kälynsä kysyy: ”Mitä sinulla on säkissäsi?” sanoo. ”Ostin kengät”, sanoo, ”mennäkseni naimisiin”. Kälynsä sanoo: ”Anna ne minulle!” sanoo. ”Siihen mennessä, kun menet naimisiin, ostat toiset”, sanoo. ᴰjəβan: ”En anna”, sanoo. ”Sinä olet aina petkuttanut minua”, sanoo. ”Jos annat [minulle] kerran, saat ne”, sanoo. Käly tarvitsi kovasti kenkiä. ”No, olkoon, annan sitten”, sanoo.

peš sà·i̯ən βet otà·ləš βet”, mane·š. βot təγè· jəβa·n ᵈjeŋɢà·žəm otale·n. joma·k umba·k, mə̂i̯ temba·k.

Sitten he menevät makaamaan rukiiden keskelle. Säkin käly panee päänsä alle. ᴰjəβan ryhtyy toimeen. Jokaisella työnnöllä kaalinpää kälyn pään alla sanoo ”nirsk nirsk”. Käly sanoo: ”Oi, kengät ovat varmaan kauniit”, sanoo, ”jokaisella työnnöllä sanovat ’nirsk nirsk’”, sanoo. ᴰjəβan sanoo: ”Minähän ostin kauneimmat krominahkaiset”, sanoo. Näin puhellen saavat puuhansa päätökseen. ᴰjəβan lähtee kotiinsa, kälynsäkin menee kotiinsa. Kulkiessaan käly katsoo kenkiä säkissä: säkissä on kenkien asemesta kaalinpää. ”Voi pirun ᴰjəβan, saipa hyvin petkutetuksi [minua]”, sanoo. Kas näin ᴰjəβan petkutti kälyään. Satu tuonne, minä tänne.

15. jəβa·n tsarè·βitśˇ

o·žno ik kuγuža·n erγa·š aźa·št šò·ˌtśˇə̂ₒn. tu·tlan lù·məₒm pue·n ù·l⊐t jəβà·nəm. tì·ðe aźà· menu·t jəðà· šaγa·t jəðà· kù·škə̂ₒn. kum i̯a·š lin mö·ŋɢəₒžö kok puta·n kì·rəm mè·ˌtśˇe sè·mən kəškəlte·š ulma·š. ile·n ile·n, jəβa·n peš tśˇa·ple krasì·βi̯i̯ ka·ˌtśˇe mare lín. i peš βia·n ulma·š. jəβa·n βara tumaʲe·n tśˇəlà· kuγuža·n o·ńˌdžˇə̂ₒšə̂ₒm ko·štə̂ₒn saγurna·š. aˌtśˇa·žlan əštəkte·n kolβi·tśˇ puta·n mè·ˌtśˇəm.

ik‿ana ko·štmə̂ₒžla i·k kuγuža·n ì·ləm ola·š mi̯e̯·n le·ktən. ola· tù·rəₒš ik šükšü· kuβa‿ðek mala·š pure·n. e·r ðen male·n kəńele·n‿at kole·š: olà·šte peš tśˇot tśˇà·ŋˢm kəra·t. kuβà· ðek pure·n‿ða joðe·š: ”mò·lan, kuβa·i̯ tśˇà·ŋˢm kəra·t?” mane·š. kuβà· kalaśà·: ”oi̯ erγə·m, tì·ðe kum βuja·n kə·ške kuγuža·n üðürəm koˌtśˇka·šlan jò·ðə̂ₒn. βot tà·ˌtśˇe tì·ðe üðù·rəm kə·ške ðek naŋɢaja·t.” jəβa·n oĺà·: ”məi̯‿ʲa·t ońˌdžˇa·š kaje·n”, mane·š, ”kuźè· kə·ške üðù·rəm koˌtśˇke·š”, mane·š.

15. Jəβan tsaarinpoika

Muinoin eräälle tsaarille syntyi poikalapsi. Antoivat hänelle nimeksi Jəβan. Tämä lapsi kasvoi joka minuutti, joka sekunti. Kolmevuotiaaksi tultuaan heitteli kolmen puudan punnusta kuin palloa. Eleli, eleli, Jəβanista tuli oikein komea kaunis nuori mies. Ja hän oli hyvin vahva. Sitten Jəβan ajatteli käydä läpi koko tsaarin valtakunnan. Isällään hän teetätti kaksikymmentäviisipuutaisen pallon.

Kerran kulkiessaan hän saapui erään tsaarin kotikaupunkiin. Hän meni nukkumaan kaupungin laidalle erään vanhan eukon luo. Hän nousi aamulla nukuttuaan ja kuulee: kaupungissa soitetaan kovasti kelloja. Menee sisään eukon luo ja kysyy: ”Eukkoseni, miksi kelloja soitetaan?” sanoo. Eukko kertoo: ”Voi poikaseni, tämä kolmipäinen lohikäärme on pyytänyt saada syödäkseen tsaarin tyttären. Juuri tänään vievät

kuβà· jəβa·nlan oĺà·: ”oi̯ erγə·m, luₗtʃ̌ᵒ i·t‿kaʲe!” mane·š. ”təjəma·t koₗtʃ̌ke·š”, mane·š.

jəβa·n kuβa·m kò·lə̂ₒštə̂ₒn ò·γə̂ₒl. kə·ške koťʃ̌ma·š βè·rəš kaje·n. eŋe·r śè·rəš miʲa ða küβạ·r juma·k šə·lən šiń(ʤ̌e·š. šù·k‿at o·k‿lì, üðù·rəₒm poβoskà· ðen konda·t. kùₗtʃ̌ə̂ₒr üðü·rəm kolte·n koðà· ða ᵊškè·že mö·ŋɢeš kuðale·š. ìźi·š umbakra·k kajà· ða puše·ŋɢe βù·jᵊš küźe·n šiń(ʤ̌e·š, kuźè· üðü·rəm kə·ške koₗtʃ̌ke·š šone·n küta·šlan. üðü·r ᵊškè·tən šo·rtə̂ₒn šiń(ʤ̌à·. jəβa·n üðü·r ðek lekte·š. ”mom šorta·t üðü·r?” mane·š. üðü·r jəβa·nlan oĺà·: ”mom‿o·m šo·rt? posĺe·dni̯i̯ šaγà·təm ìle·m”, mane·š. ”sei̯tʃ̌a·s kə·ške lekte·š, mə·jəm koťʃ̌ke·š.” jəβa·n oĺà·: ”i·t‿oi̯γə̂ₒro, məi̯ utarem a·la”, mane·š. üðü·r mane·š: ”ei̯ jəβa·n tsarè·βiťʃ̌, lùₗtʃ̌so təše·tš kà·je! to təjəma·t koₗtʃ̌ke·š, tù·ðo peš šù·ko üðü·r šà·məťʃ̌əm ko·ₗtʃ̌kə̂ₒn. ńi‿yö·at utare·n ke·rðən òγə̂ₒle·p.” jəβa·n oĺà·: ”no ńiₗtʃ̌eβò·, mò·žet ešè· loγarè·šəže šiń(ʤ̌e·š”, mane·š. šù·k‿at o·k‿lì, eŋe·r βüt šola·š tüŋale·š. təše·tʃ̌ ku·m βuja·n kəške lekte·š. ”ō, məi̯ kuγužà·leťʃ̌ i·ktəm βe·le jò·ðə̂ₒna·m, tù·ðo ko·ktə̂t kolte·n”, mane·š. jəβa·n oĺà·: ”mošt iktəža·t loγarè·šet šiń(ʤ̌e·š”, mane·š.

təγè· kuₗtʃ̌eðala·š pì·žət. ᵈjəβa·n kol‿βiťʃ̌‿puta·n mè·ₗtʃ̌əž ðen kə·ške βù·jə̀m pere·n koltà·. kə·škən kok βui̯žo kürl βoźe·š. βara βe·s kana lupša·l koltà·, βara ku·mə̂ₒšo βui̯žo kürl βoźe·š. jᵊβa·n kə·ške βù·jᵊm poγà·‿jat eŋer‿śì·rəšte kuγù· kù· juma·k pəzərte·n pəštà·. a kə·ške jə·lməm küšè·nəškəže püₗtʃ̌keðe·n optà·, a kə·ške kà·pə̀m eŋè·rəš mö·ŋɢeš kuðaltà·. βara üðürlan oĺà·: ”no βot, ᵊnde· ata·t tek kaje·n kerða·t”, mane·š.

üðü·r aₗtʃ̌až ðek kajà·. a kùₗtʃ̌ə̂ₒr tì·ðe paša·m ťʃ̌əlà· puše·ŋɢəγətʃ̌ küte·n. tämän tytön lohikäärmeen luo.” Jəβan sanoo: ”Minäkin lähden katsomaan”, sanoo, ”miten käärme syö tytön”, sanoo. Eukko sanoo Jəβanille: ”Voi poikaseni, parempi ettet mene”, sanoo, ”syö vielä sinutkin”, sanoo.

Jəβan ei totellut eukkoa. Meni käärmeen syömäpaikalle. Menee joen rantaan ja käy istumaan piiloon sillan alle. Ei kulu kauaa, [kun] tuovat tyttären vaunuilla. Ajuri jättää tytön ja juoksee itse takaisin. Menee vähän etäämmälle ja kiipeää istumaan puun latvaan nähdäkseen miten lohikäärme syö tytön. Tytär istuu yksinään itkemässä. Jəβan menee tytön luo. ”Miksi, tyttö, itket?” sanoo. Tytär vastaa Jəβanille: ”Miten en itkisi? Elän viimeistä hetkeäni”, sanoo. ”Nyt käärme tulee [ja] syö minut.” Jəβan sanoo: ”Älä sure, ehkä minä pelastan [sinut]”, sanoo. Tyttö sanoo: ”Voi Jəβan tsaarinpoika, lähde ennemmin täältä! Tai muuten se syö sinutkin. Se on syönyt hirveän paljon tyttöjä. Ei kukaan ole pystynyt [siltä] pelastumaan.” Jəβan sanoo: ”No eipä mitä, ehkä vielä kurkkuunsa tarttuu”, sanoo. Ei kulu kauaa, [kun] joen vesi alkaa kuohua. Sieltä nousee kolmipäinen lohikäärme. ”Oh, minä pyysin tsaarilta vain yhtä, [mutta] hän lähettikin kaksi”, sanoo. Jəβan sanoo: ”Ehkä yksikin tarttuu kurkkuusi”, sanoo.

Niin alkavat taistella. Jəβan iskee kaksikymmentäviisipuutaisella pallollaan käärmeen päätä. Lohikäärmeen kaksi päätä repeytyvät irti. Sitten lyö toisen kerran, silloin kolmas[kin] pää irtoaa. Jəβan kerää käärmeen päät ja survoo ne joen rannalla suuren kiven alle. Mutta käärmeen kielet hän leikkaa irti [ja] panee taskuunsa, ja käärmeen ruumiin hän heittää takaisin jokeen.

βara üδür‿δe·k βolà·‿δa kalaśà·: ”tə̑i̯ aťa·tlan ò·Ĺo, što mə̑i̯ tə̑·jə̑m utarè·nam man”, mane·š. ”je·sli təγè· o·t‿ò·Ĺo γən, mə̑i̯ tə̑·jə̑m pušta·m.” üδü·r šorte·š, šorte·š‿at ᵊškè· imeno·i̯ šerγà·šəžəm ku·(ťš̋ə̑o̯rlan puà·. ku·(ťš̋ə̑o̯r üδù·rəm šəndà·‿δa mö·ŋɕəo̯žö naŋɕajà·. üδür mö·ŋɕəo̯žö mi̯ʲə̑·‿jat a(ťš̋a·žlan kalaśà·: ”mə̑·jə̑m kù·(ťšə̑o̯r utà·rəš”, mane·š. kuγužà· peš üβürte·n. ”no jörà·, utare·n γən utare·n”, mane·š. ”mə̑i̯ tə̑·jə̑m tu·ɒlan marla·n pue·m”, mane·š.

jəβa·n erlà·šən male·n kəńele·š‿at aδa·k ťš̋a·ŋ‿kə·rəməm kole·š. ᵊnde· ťš̋à·ŋᵊm βeśela·n kəra·t. kuβà· δek purà·‿δa oĺà·: ”kuβa·i̯, tà·(ťš̋e mo peš ťš̋à·ŋə̑m βesela·n kəra·t?”, mane·š. kuβà· oĺà·: ”tì·δe?” mane·š. ”teŋɕè·(ťš̋e kuγuža·n üδù·rəm ala moγa·i kù·(ťš̋ə̑o̯r kə·škᵊleťš̋ utare·n, βot tà·(ťš̋e kuγužà· tì·δe ku·(ťš̋ə̑o̯rlan üδü·ržə̑o̯m marla·n puà·.” jəβa·n oĺà·: ”śüjə̣·n oń(ďž̋a·š mə̑i̯‿ʲat kajᵊšaš”, mane·š. jəβa·n śüə̣·nəš le·ktən kajà·, śüə̣·nəš mi̯ʲà·‿δa omaśà· tù·rə̑o̯š šiń(ďž̋e·š.

kuγuža·n üδü·r səra·m jü·ktəl ko·šmə̑o̯žla jᵊβà·nəm uže·š i βarà· a(ťš̋a·žlan oĺà·: ”mə̑·jə̑m kù·(ťš̋ə̑o̯r ò·γ́ə̑o̯l utare·n, βot tì·δe jeŋ utare·n”, mane·š. ”kù·(ťš̋ə̑o̯r mə̑·jə̑m lùδə̑o̯kte·n šerγà·šəm nà·lᵎn. ’ᵈje·sli a(ťš̋a·tlan, mə̑i̯ utarè·nam o·t man γən, mə̑i̯ tə̑·jə̑m pušta·m’ mà·nən”, mane·š. βara· kuγužà· jəβa·nlan oĺà·: ”moγa·i̯ tə·jəm pala·ltə̑šet ù·lo?” mane·š. jəβa·n küše·nžə γəťš̋ kə·ške jə·lme sà·mə(ťš̋əm lu·ktə̑o̯n pəštà·. kù·(ťš̋ə̑o̯r oĺà·: ”mò·žet iktà· γu·što muna·t tì·δe kə·ške jə·ləməm, βot ᵊnde· tə·ške oń(ďž̋ə̑o̯kta·š kondè·nat”, mane·š. ”məi̯”, mane·š, ”kə·ške βù·jᵊm ťš̋əlà· kù juma·k pəzərtè·na·m, a kə·ške kà·pə̑m eŋè·rəš kuδaltena·m”, mane·š. a jəβa·n oĺà·: Sitten hän sanoo tytölle: ”No niin, nyt voit mennä isäsi luo”, sanoo.

Tytär lähtee kulkemaan isänsä luo, mutta ajuri on nähnyt kaikki tapahtumat puusta käsin. Silloin hän laskeutuu tytön luo ja sanoo: ”Sano isällesi, että minä pelastin sinut”, sanoo, ”jos et niin sano, minä tapan sinut.” Tyttö itkee, itkee ja antaa nimikoidun sormuksen ajurille. Ajuri istuttaa tytön [vaunuihin] ja vie kotiin. Tytär menee kotiin ja kertoo isälleen: ”Ajuri pelasti minut”, sanoo. Tsaari ilahtuu kovasti. ”No, olkoon, kun pelasti, niin pelasti”, sanoo, ”minä annan sinut hänelle vaimoksi”, sanoo.

Seuraavana päivänä Jəβan herää nukuttuaan ja kuulee taas kellojen lyövän. Nyt kellot lyövät iloisesti. Hän menee eukon luo ja sanoo: ”Eukkoseni, miksi kellot tänään lyövät kovin iloisesti?” sanoo. Eukko sanoo: ”Tämäkö?” sanoo. Eilen joku ajuri pelasti tsaarin tyttären lohikäärmeeltä, niinpä tsaari tänään naittaa tyttärensä ajurille.” Jəβan sanoo: ”Minunkin pitää mennä häitä katsomaan”, sanoo. Jəβan lähtee häihin, menee häihin ja istuutuu ovensuuhun.

Tsaarin tytär näkee Jəβanin kulkiessaan tarjoilemassa olutta ja sanoo sitten isälleen: ”Ei minua ajuri pelastanut, vaan tämä mies pelasti”, sanoo. ”Ajuri pelotteli minua [ja] otti sormukseni: ’Jos et sano isällesi, että minä sinut pelastin, tapan sinut’”, sanoo. Silloin tsaari sanoo Jəβanille: ”Millainen tunnusmerkki sinulla on?” kysyy. Jəβan ottaa taskustaan esille käärmeen kielet. Ajuri sanoo: ”Ehkä olet jostain löytänyt nämä käärmeen kielet [ja] nyt tuonut ne näytille”, sanoo. ”Minä”, sanoo, ”painoin käärmeen päät kaikki kiven alle, ja käärmeen ruumiin heitin jokeen”, sanoo.

”ai̯δà· o·ń(d́ž́ə̂ₒkto, kuš tə̂i̯ kə·ške βù·jᵊm pəštè·nat.”

βarà· t́š́əla·n kaja·t eŋer‿śì·rəš kuγù· kǜ·‿δek. kuγù· kǜ·‿δek mie̯·n šut. ᵈjəβa·n ku·(t́š́ə̂ₒrlan kalaśà·: ”nò, o·ń(d́ž́ə̂ₒkto mə̂la·nnà kə·ške βujè·δəm, kuš tə̂i̯ pəštèna·t!” kù·(tš́ə̂ₒr kuγù· kǜ‿δek miʲà·. kü·m nötalnè·že, no tarβaltena·t òk kert. ᵈjəβa·n oĺà·: ”ei̯ patə̂·r, tarβaltena·t o·t‿kert”, mane·š. ”ešè· təla·t üδür utara·š!” ᵈjəβa·n kǜ· δek miʲą̀· δa pe·l kit̆‿ten ku(t́š́e·n kü·m nöta·l šoγaltà·. βara kə·ške βù·jᵊm lu·ktə̂n puà·. ”βot”, mane·š. βara kuγužà· ᵈjəβa·nlan oĺà·: ”je·sli tə̂i̯ utarena·t γən, üδǜ·rəm təlane·t pue·m. a tì·δe kù·(t́š́ə̂ₒrəₒm mom mošte·t, tù·δə̂ₒm ᵊ·šte!” jᵊβa·n kù·(t́š́ə̂ₒrə̂ₒm ku(t́š́à·‿δa tì·δe kǜ· juma·k pəzərte·n koδà·.

ᵊškè· kaja·t śüʲą·n ᵊšta·š i·k‿arńà· γò·δə̂ₒm śüʲą̀·nəm ᵈjüt, mə̂i̯‿at śüʲą̀·nəštəže ə·ĺəm, araka·m ᵈjü·nam, arakà·že šuma·š loγà· lən ò·γə̂ₒl, oŋla·š βokte·n joγe·n. joma·k umba·k, mə̂i̯ temba·k.

Mutta Jəβan sanoo: ”Näytäpä, minne panit käärmeen pään.”

Lähtevät sitten kaikki joen rantaan suuren kiven luo. Saapuvat ison kiven luo. Ḋjəβan sanoo ajurille: ”No, näytäpä meille käärmeen pääsi, mihin ne pistit!” Ajuri menee ison kiven luo, haluaisi nostaa kiven, muttei saa sitä liikahtamaankaan. Ḋjəβan sanoo: ”Hei sankari, et kykene [sitä] edes liikuttamaan”, sanoo. ”[Ja] sinä muka vielä pelastaisit tytön!” Ḋjəβan menee kiven luo ja nostaa kiven yhdellä kädellä, ottaa sitten esiin käärmeen päät ja ojentaa ne ”kas tässä”, sanoo. Silloin tsaari sanoo Ḋjəβanille: ”Kun kerran sinä pelastit, annan tyttäreni sinulle. Mutta tälle ajurille tee mitä tahdot!” Ḋjəβan tarttuu ajuriin ja survoo hänet kiven alle.

Itse menevät juhlimaan häitä. Yhden viikon ajan juhlivat (”juovat”) häitä. Minäkin olin häissä, viinaa join, viina ei osunut suuhun, leukaa pitkin valui. Satu tuonne, minä tänne.

16. la·t ko·k postapa·n βa·kš

o·žno i·k mare·n ə·ĺə e·rγəž δen üδü·ržö. šù·k‿at o·k‿lì, at́a·št ten aβa·št kole·n kolta·t. iźa·ž δen šüžą·rže ìla·š kò·δə̂t. ìźà·že košte·š ulma·š pi(t́š́a·l δen. tù·δo peš tà·le oχo·tńik ulma·š. ìźà·že kò·štə̂ₒn t́š́oδrà·ške, šüžą·rže mö·ŋɢəₒštö ile·n. nù·nə̂ₒn pö·rtəₒšt t́š́oδrà· pokše·lne ulma·š. βot ik βremà·šte izà·že kaʲe·n pi(t́š́a·l δen košta·š. tù·δə̂ₒn šüžą·rže peš krasì·βii̯ ulma·š. izà·že šüža·ržəm peš joralte·n, peš t́š́amanà· ulma·š.

βot tì·δe šüžą·rže δek t́š́oδrà· iⁱa koštaš tünè·mən. təγè· šù·ko šaγa·l ìla·t, t́š́oδrà· iⁱà· šüžą·ržᵊlan oĺà·: ”tì·δe izà·δəm pušta·š küle·š”, mane·š. ”mè

16. Kahdentoista jauhinkiven mylly

Muinoin eräällä miehellä oli poika ja tytär. Eipä aikaakaan, [kun] heidän isänsä ja äitinsä kuolevat. Isoveli ja hänen sisarensa jäävät [kaksin] elämään. Isoveli kulki metsällä [oik. kiväärin kanssa]. Hän oli väkevä metsästäjä. Isoveli kulki metsällä, hänen sisarensa asui kotona. Heidän pirttinsä sijaitsi metsän keskellä. No kerran isoveli oli lähtenyt kulkemaan kiväärin kanssa. Hänen pikkusiskonsa oli sangen kaunis. Isoveli rakasti kovasti sisartaan, huolehti kovasti [hänestä].

Tämän sisaren luonapa alkoi käydä metsäpiru. Elävät näin jonkin aikaa,

βara· ko·ktə̂n ila·š tüŋa·lnà”, mane·š. tì·δe iⁱà· iza·ž ka·ime šeŋɢa·k üδü·r δen ìlà· ulma·š. üδü·r oĺà·: ”kuzè· pušta·š?” mane·š. ìⁱà· ü·δürlan oĺà·: ”tə̂i o·k̆‿kert lì”. mane·š. ”iza·tleťš̆ βara jət što tù·δo ko·ndə̂žo βara·kš šö̀·rəₒm ’βara· tərle·m’ mà·nə̂n oĺo. tù·δo βara·kš šö̀·rəₒm ńì γušta·t o·k‿mù. ťš̆oδrà·šte kò·štə̂ₒn kò·štə̂ₒn ko·rnə̂ₒm jomdarà· i ťš̆oδrà· pokšè·lan jò·mə̂ₒn kolà·”

izà·že ťš̆oδrà·leťš̆ ko·štə̂ₒn tole·š‿at šüžą·ržəm ò·‿k̀ert lì·šəm üže·š. βara· peš oi̯γə̂ₒra·š tüŋąle·š. ik ke·ʻťš̆e ìla·t, βes ke·ʻťš̆e ìla·t, šüžą·rže tuγa·k ò·‿k̀ert kiʲą̀·. βara šüžą·rže izą·žlan oĺà·: ”βot mə̂i kolə̂ₒna·m, što ’βara·kš (kai·k) šö·r‿dene tə̂rla·š lie·š, mà·nə̂t’, kai̯ ťš̆oδrà·ške, βarà·kšəm kuʻťš̆e·n šö·ržəₒm ko·ndo! βara tə̂rle·m”, mane·š.

izą·že kajà·. šù·k‿at ò‿kaiᵉ, βara·kš ťš̆oŋɢešte·n tole·š. izà·že lü·mžö ulma·š jəβa·n. jəβa·n piʻťš̆à·lən βikte·n lüą·š tüŋąle·š. βara·kš kəʻťš̆kərà·: ”oi̯ jəβa·n, i·t‿lǜ mə̂·jə̂m! mò küle·š, tù·δə̂ₒm pue·m”, mane·š. jəβa·n lǜ·məₒm ťš̆arnà·. βara· tù·δə̂ₒn dè·ke βara·kš βolà· ”nò jəβa·n, mò·‿küle·š?” mane·š. ”mə̂la·n šöre·t küle·š”, mane·š. ”mə̂·jə̂n šüžąre·m ò·‿k̀ert lìn”, mane·š. ”ala· tə̂·jə̂n šöre·t‿ten tə̂rlà·.” βara· βara·kš jəβa·nlan puà· šö·ržə̂ₒm, ešè· i·k‿ì·γəžəm puà·. jəβa·n mö·ŋɢəₒžö kajà·. šüžą·ržᵊlan βara·kš šö̀·rəₒm puà·. šüžą·rže tì·δe šö̀·rəₒm jüe·š. ᵈjəβa·n βara·kš ì·γəlan ťš̆e·rləkəm ᵊšte·n ťš̆e·rləkəš petᵊrà·. erlà·šən aδa·k ťš̆oδra·š košta·š kajà·.

üδür‿δek iⁱà· tole·š i joδe·š: ”mò· kò·ndə̂ₒš mò?” mane·š. šüžą·rže oĺà·: ”konde·n”, mane·š. ”šö̀·rəₒm ò·γə̂ₒl, ešè· βara·kš ì·γəm konde·n”, mane·š. ”no ᵊndè· mə̂ra·ŋ šö·rlan ko·lto”, mane·š. ᵈ́jəβa·n ťš̆oδrà·γəťš̆ tole·š, šüžą·ržəleťš̆ joδe·š: metsäpiru sanoo sisarelle: ”Tämä sinun veljesi pitää tappaa”, sanoo. ”Sen jälkeen me alamme elää kahden”, sanoo. Tämä metsäpiru oli elänyt tytön kanssa [aina] veljen lähdettyä. Tyttö sano: ”Miten tappaa [hänet]?” sanoo. Metsäpiru sanoo tytölle: ”Teeskentele sairasta [oik. tule sairaaksi]”, sanoo. ”Pyydä sen jälkeen veljeltäsi, että tämä toisi haukan maitoa [ja] sano ’sitten paranen’. Hän ei mistään löydä haukan maitoa. Samotessaan metsässä hän eksyy tieltä ja menehtyy metsän keskelle.”

Isoveli tulee kuljettuaan metsästä ja näkee sisarensa tulleen sairaaksi. Silloin hän alkaa kovasti surra. Elävät päivän, elävät toisen, hänen sisarensa makaa samalla lailla sairaana. Sitten sisar sanoo veljelleen: ”Olen kyllä kuullut, että haukan (linnun) maidon avulla on mahdollista parantua, sanovat. Mene metsään, pyydystä haukka [ja] tuo sen maitoa! Sitten paranen”, sanoo.

Hänen veljensä lähtee. Eipä kulu aikaakaan, [kun] haukka lentää [lähelle]. Isoveljen nimi oli Jəβan. Jəβan ojentaa kiväärin [ja] alkaa ampua. Haukka parkaisee: ”Voi Jəβan, älä ammu minua! Mitä tarvitset, sen annan sinulle”, sanoo. Jəβan lakkaa ampumasta. Silloin haukka laskeutuu hänen luokseen. ”No Jəβan, mitä tarvitset?” sanoo. ”Tarvitsen maitoasi”, sanoo, ”sisareni on sairastunut”, sanoo, ”ehkä hän paranee maitosi avulla.” Silloin haukka antaa Jəβanille maitoaan, antaa vielä yhden poikasistaankin. Jəβan palaa kotiinsa. antaa sisarelleen haukanmaidon. Sisar juo maidon. ᴰjəβan tekee haukanpojalle häkin [ja] sulkee sen häkkiin. Seuraavana päivänä hän lähtee taas metsään kulkemaan.

Metsäpiru tulee tytön luo ja kysyy: ”Toiko hän mitä?” sanoo. Sisar sanoo:

”mò‿βara izi·š târlâšâ·ć̣š mò·?” mane·š. šüžạ·ržᵉ oĺà·: ”iźi·š luₗć̣ṣ̌âₒra·k lìn”, mane·š. ”βot mâra·ŋ šö̈·rəm konde·t‿γən ešè· luₗć̣ṣ̌ᵒ alà· lie·š”, mane·š. təγè· ᵈjəβà·nəm šüžạ·rže ć̣ṣ̌oðra iⁱà· tunu·ktâₒm poₗć̣ṣ̌e·š ć̣ṣ̌ələ̀· ć̣ṣ̌oðrà· kai·k šà·məₗć̣ṣ̌ən šö·rlạn koltâₒle·š. ᵈjəβạn ere· kondà· i ka·žne ć̣ṣ̌oðrà· kai·kleć̣ṣ̌ ì·γəštəm nale·š. ć̣ṣ̌oðrà· kai·k šà·məć̣ṣ̌ ere· i·k ì·γəγəć̣ṣ̌ pue·n ù·lⵎt. jəβà·nəm šù·ko zβè·rəšt, kaì·kəšt lìn, βarà·kše, məra·ŋ, pì·re, rüβü·ž, maskà·, ĺef, tì·γʳ, šüžạ·rže tuγa·k o·k‿târle. ᵈjəβa·n tì·ðe zβeršà·məć̣ṣ̌ən tunukte·n, pukše·n, ᵈjükte·n. zβeršà·məć̣ṣ̌ jəβà·nəm peš ć̣ṣ̌ot joralta·t ulma·š.

βarà· iⁱà· üðü·rlan oĺà·: ”no tù·dâₒm ńi γuša·k jomdara·š ò·k‿lì”, mane·š. ”βot ᵊnde· posĺednii̯ ras təγa·i̯ βè·rəš ko·lto, βot təle·ć̣ṣ̌ mü·ndür‿ò·γâₒl, ì·k βè·rᵊšte lat‿ko·k postapa·n βa·kš ù·lo”, mane·š. ”tì·ðe βa·kšγəć̣ṣ̌ βakš‿purà·kəm konda·š kala·se! βara· tù·ðo tuše·ć̣ṣ̌ le·ktən o·k‿seŋe.” tì·ðe βà·ksᵊšte iⁱà· šà·məć̣ṣ̌ ìla·t ulma·š. jəβà·nən tì·ðe βremà·lan zβè·rəšt ku·škâₒn šu·n‿u·lⵎt. tù·ðo zβer šà·məš‿ten pârĺà· ć̣ṣ̌oðra·š košta·š tüŋà·lən. zβer šà·məć̣ṣ̌ jəβa·nleć̣ṣ̌ ńìγù·š ok ojᵊle·p ulma·š. ku·š o·k‿kai̯, ere· zβeršà·məć̣ṣ̌əm pele·nže nale·š ulma·š. βara· šüžạ·rže oĺà·: ”no iza·i̯, tâi̯ mâla·m peš šù·ko paša·m ᵊstena·t, tuγè γəna·t mâjᵊn tazà·ləkem uðà·. βot tâi ešè· iǩ kana kaʲe·n o·ńₗd̑žo. mâi̯ ko·lâna·m, ik βerè· lat ko·k postapa·n βakš u·lo”, mane·š. ”tì·ðe βakš purà·kəm konde·n o·ńₗd̑žo. ala tù·ðâₒn dene târla·š lìe·š”, mane·š.

jəβa·n zβeršà·məₗć̣ṣ̌əm nale·š, kajà·. šù·ko šaγa·l kaje·n, tì·ðe βa·kš tek mie̯·n šue·š. βa·kš omasa·m pòₗć̣ṣ̌âₒn pura·t. βakš omasà· tüₗć̣ṣ̌âₒlt šəńₗd̑žə̀·š. jəβa·n βakš purà·kəm nà·lən lekta·š tüŋale·š. omasà· o·k‿poć̣ṣ̌âₒ·lt. βara jəβa·n šona·š ”Toi”, sanoo, ”ei pelkästään haukanmaitoa, vaan toi vielä haukanpoikasen”, sanoo. ”No lähetä nyt jäniksenmaitoa hakemaan”, sanoo. Ḍjəβan tulee metsästä, kysyy sisareltaan: ”Miten nyt, paranitko vähän?” sanoo. Hänen sisarensa vastaa: ”Paranin vähän”, sanoo. ”Mutta jos tuot jäniksenmaitoa, ehkä [olo] tulee vielä paremmaksi”, sanoo. Näin sisar lähettää metsäpirun neuvojen mukaan Ḍjəβanin kaikkien metsäneläinten maitoa hakemaan. Ḍjəβan tuo aina [maitoa] ja ottaa kaikilta metsäneläimiltä poikasen. Metsäneläimet ovat aina antaneet yhden poikasista. Ḍjəβanilla oli paljon petoja, eläimiä, haukka, jänis, susi, kettu, karhu, leijona, tiikeri, [mutta] hänen sisarensa ei vain parane. Ḍjəβan opetti, syötti, juotti näitä eläimiä. Eläimet pitivät kovasti Jəβanista.

Sitten metsäpiru sanoo tytölle: ”Eipä häntä saa eksymään minnekään”, sanoo. ”Lähetä nyt viimeistä kertaa hänet sellaiseen paikkaan, se ei ole kaukana täältä, [siellä] on kahdentoista jauhinkiven mylly”, sanoo. ”Käske tuoda tästä myllystä myllynpölyä! Sitten hän ei voi sieltä päästä lähtemään.” Tässä myllyssä eli piruja. Tähän mennessä Jəβanin eläimet olivat kasvaneet [aikuisiksi]. Hän alkoi kulkea metsässä yhdessä eläinten kanssa. Eläimet eivät eronneet Jəβanin [seurasta] mihinkään. Mihin hän sitten menikin, hän otti aina eläimet mukaansa. Sitten hänen sisarensa sanoo: ”No veliseni, olet tehnyt minun hyväkseni paljon töitä, mutta siitä huolimatta minun terveyteni on huono. Menepä vielä kerran katsomaan. Minä olen kuullut, [että] eräässä paikassa on kaksitoistajauhinkivinen mylly”, sanoo. ”Tuo sen myllyn tomua. Ehkä sen avulla voi parantua”, sanoo.

tüŋ̣le·š. ”tì·δe mò δə̂k‿at sa·jᵉ ò·γə̂ₒl”, mà·nə̂ₒn šonà·. ”šüẓ̌re·m naβe·rne mə̂·jə̂m tə·ške kola·šlan kolte·n.” βara·šone·n, šone·n, βara·kšəm oknà·γəʧ̌ lu·ktə̂ₒn koltà· ”mì”, mane·š. ”kà·je šüẓ̌re·m‿δek o·ńʲ(dž̌o, kȍ tu·što ù·lo ì mom ᵊšta·t.” βara·kše oknà· γəʧ̌ le·ktən kajà·. βara·kš ka·i̯ mö·ŋɢö ᵈʲjəβa·n zβeršà·məʧ̌šəžlan kalasà·: ”daβa·i̯, omasa·m šalalte·n lektənà·”, mane·š. zβeršà·məʧ̌ omasa·m šalalta·š tüŋà·lət. šù·k at o·k‿lì, omasa·m šalalte·n le·ktət. βara·kš ʧ̌šoŋɢešte·n mö·ŋɢeš tole·š. jəβa·nlan kalasà·: ”šüẓ̌re·t soɸse·m ò·‿kert ò·γə̂ₒl. tù·δo iʲà· δen rò·δə̂ₒm ku(ʧ̌še·n. kuna·m mə̂i̯ miena·m, nù·no ko·(ʧ̌škə̂ₒn ᵈʲjün šiń(dž̌a·t ə·Íə”, mane·š.

no jəβa·n βara· mö·ŋɢəₒžö miʲà·. šüẓ̌a·ržᵊlan βakš purà·kə̂m konde·n pue·n iʲà· šüẓ̌a·rzᵊleʧ̌ joδe·š: ”no ko·ndə̂š mò·?” mane·š. šüẓ̌a·ržᵉ‿olà·: ”konde·n”, mane·š. ”tù·δə̂ₒm ńi γušak‿a·t pušta·š o·k‿lì βi·tne”, mane·š. ”tə̂i̯ erlà· tu·tlan mo(ʧ̌ša·š o·ltə̂ₒkto! mə̂i̯ tù·δə̂ₒm βarà· mo(ʧ̌šà·ʲeš ko(ʧ̌ška·m”, mane·š.

üδür erlà·šən mo(ʧ̌ša·š olta·š kalasà·. jəβa·n mo(ʧ̌ša·š olta·š kajà·. mo(ʧ̌ša·m oltà·, šù·k‿at o·k‿lì, iʲà· jəβa·n δek tole·š. ”no jəβa·n, mə̂i̯ tə̂·jə̂m ko(ʧ̌ška·m”, mane·š. jəβa·n olà· ”šò·γo izi·š, kuzè· təγa·i̯ laβrà·nə̂ₒm ko(ʧ̌ška·t”, mane·š. ”βot mo(ʧ̌ša·š šue·š sà·i̯ən muškulta·m, βara koʧ̌ βè·le”, mane·š. jəβa·n mo(ʧ̌ša·š olte·n šuktà·. βara kuδaše·š, mo(ʧ̌ša·š pura·š tüŋ̣le·š. en perβea·k mu·šmə̂ₒleʧ̌ o·ńʲdž̌əₒʧ̌ mo(ʧ̌ša· šü·ʧ̌ δene šü(ʧ̌šaŋalte·š. šù·k at o·k‿lì, aδa·k iʲà· kurγu·ž tole·š. peš βaške·n jəβà·nəm ko(ʧ̌šnè·že. ”no muškuna·t mò?” mane·š. ᵈʲjəβa·n olà·: ”kuš təγa·i̯ šü(ʧ̌šà·nəm ko(ʧ̌ška·t. šò·γo iźi·šak, tè·βe muška·m, βara koʧ̌ βè·le”, mane·š. iʲà· aδa·k üδür δek kurγu·ž koltà·.

Jəβan ottaa eläimet [mukaansa], lähtee. Kulki aikansa, tulee tämän myllyn luo. Avaavat myllyn oven [ja] menevät sisään. Myllyn ovi sulkeutuu. Kerättyään myllyn pölyä Jəβan alkaa tehdä lähtöä. Ovi ei avaudu. Silloin Jəβan alkaa ajatella. ”Mitähän tässä [piilee], ei ole hyvä”, hän tuumii. ”Sisareni varmaan lähetti minut tänne kuolemaan.” Sitten pohti [ja] pohti, lähettää haukan ikkunan kautta. ”Mene”, sanoo, ”mene sisareni luokse, katso, kuka siellä on ja mitä tekevät.” Haukka lentää ikkunasta. Haukan lähdettyä ᴰʲjəβan sanoo eläimilleen: ”Rikkokaamme ovi [ja] lähtekäämme”, sanoo. Eläimet alkavat hajottaa ovea. Ei kestä kauaa, [kun] ovat rikkoneet oven [ja] lähtevät.

Haukka lentää takaisin. Se kertoo Jəβanille: ”Sisaresi ei ole lainkaan sairas. Hän on alkanut veljeillä metsäpirun kanssa. Kun minä menin [sinne], he istuivat syömässä [ja] juomassa”, sanoo.

No Jəβan menee sitten kotiinsa. Hän tuo sisarelleen myllyn pölyä. Metsäpiru kysyy sisarelta: ”No, toiko hän [sitä]?” sanoo. Sisar vastaa: ”Toi”, sanoo. ”Häntä ei näköjään missään pysty tappamaan”, sanoo. ”Lämmitä hänelle huomenna sauna! Minä syön hänet sitten saunassa”, sanoo.

Tyttö käskee seuraavana päivänä lämmittää saunan. Jəβan menee lämmittämään saunaa, lämmittää saunan, ei kestä kauaa, [kun] metsäpiru tulee Jəβanin luo. ”No Jəβan, minä syön sinut”, sanoo. Jəβan sanoo: ”Odota vähän, miten [minut] näin likaisena syöt”, sanoo. ”Kas kun saunan lämmettyä olen peseytynyt hyvin, syö [minut] vasta sitten”, sanoo. Jəβan alkaa lämmittää saunaa. Sitten hän riisuu [vaatteensa], alkaa mennä saunaan.

jəβa·n mo(ʧ́a·š purà·, muške·š ᵊškè·žən, ša·i̯ən erəktà·, βara tǜ·γö le·ktən šüškalte·n koltà· zβeršà·məʧ́ kuδa·l tò·lə̂ₒt. jəβa·n zβè·rəštlan kalasà·: ”mì δa ka·i̯δa pə̀·rtəₒškem, iʲàγè šüžaremγè· kü·rüšt pətà·rəδa”, mane·š. zβeršà·məʧ́ kuδa·l kolta·t. šüžaržəγè· iʲàγè· kürü·št pətara·t. βara jəβa·n mo(ʧ́à·γəʧ́ tò·lə̂ₒn ik jù̀·δəm tö·nᵊžö malà·. tu·tlan šüžą·ržᵊleʧ́ posnà· peš jö·ndəₒmö ulma·š, potomù· što šüža·ržəm peš joraltà· ulma·š. βara šonà· šonà· δa le·ktən kajà·, kuš šiń(ʤ́à· oń(ʤ́à·

kaʲe·n kaʲe·n, i·k oĺà· tù·rəₒš mie̯·n lekte·š. šüksù· kuβà· δek mala·š purà·. zβeršà·mə(ʧ́əm‿at purtà· kuβà· jəβa·nleʧ́ joδe·š: ”mò tə̂i zβeršà·məš‿ten košta·t?” mane·š. jəβa·n oĺà·: ”tì·δe mə̂·jən joltaše·m ù·l⊐t”, mane·š. ”nù·no tunu·ktə̂ₒmo, peš uša·n zβeršà·məʧ́ ù·l⊐t”, mane·š. er de·n male·n kəńele·n jəβa·n ʧ́saŋ‿kə̂·rəmə̂m kole·š. ʧ́a·ŋəm peš oʲγa·n kə̂ra·t ulma·š. jəβa·n kuβà· δek purà· δa joδe·š: ”mò·lan kuβa·i̯ ʧ́a·ŋə̂m peš oʲγa·n kəra·t?” mane·š. kuβà· oĺà·: ”tì·δe?” mane·š. ”tutlan kərą·t što tà·(ʧ́e kuγuža·n üδù·rəm lat ko·k βuja·n kə·ške ko(ʧ́ka·šla joδe·š. san‿dè·ne ʧ́sà·ŋə̂m peš oi̯γa·n kəra·t.” jəβa·n kuβà·lan oĺà·: ”tì·δe üδù·rəm utara·š mə̂i̯ kaje·m”, mane·š. kuβà· oĺà·: ”ei̯ tura·k ku·š kaje·t? rà·źe kə·ške δen ku(ʧ́eδal seŋa·t mò?”, mane·š. jəβa·n: ”ni(ʧ́eβò·”, mane·š. jəβa·n kuβà·lan oĺà·: ”βot mə̂i̯ sembà·lan büt̋ten stakà·nəm šənde·n koδe·m. kuna·m βüt staka·n γo(ʧ́ joγa·š tüŋą̀le·š‿γən, tə̂i̯ zβere·m šà·mə(ʧ́əm lu·ktə̂ₒn ko·lto!”

jəβa·n le·ktən kajà·. mią̀· i·k eŋe·r śè·rəš, ku·što kuγuža·n üδù·rəm kə·škə ko(ʧ́ke·š ulma·š. šù·k at o·k‿lì, kuγuža·n üδù·rəm konda·t, kuγuža·n üδür eŋe·r sè·rəšte šo·rtə̂ₒn šiń(ʤ́à·, jəβa·n oĺà·: ”aδa i·t‿šort, mə̂i̯ tə·jə̂m utare·m”, Ensiksi ennen pesua hän nokeaa itsensä saunan noella. Ei kestä kauaa, [kun] metsäpiru juoksee paikalle. Hän haluaisi nopeasti syödä Jəβanin. ”No, oletkos jo pessyt [itsesi]”, sanoo. ᴰjəβan sanoo: ”Miten näin nokisen syöt. Odota vähän, kohta peseydyn, syö vasta sitten”, sanoo. Metsäpiru juoksee taas tytön luo.

Jəβan menee saunaan, pesee itsensä, puhdistautuu hyvin, lähtee sitten ulos [ja] viheltää. Eläimet juoksevat hänen luokseen. Jəβan sanoo eläimilleen: ”Menkää pirttiini, repikää kappaleiksi sekä metsäpiru että sisareni”, sanoo. Eläimet juoksevat matkaan. Ne repivät kappaleiksi sisaren ja metsäpirun. Sitten saunasta tultuaan Jəβan nukkuu yhden yön kotonaan. Hänellä oli kovin ikävä ilman sisarta, koska hän rakasti sisartaan syvästi. Sitten hän tuumii, tuumii ja lähtee, minne silmät osoittavat.

Kulki, kulki, tuli erään kaupungin laidalle, pyysi päästä rähjäisen eukon luo nukkumaan. Otti sisään eläimetkin. Eukko kysyy Jəβanilta: ”Miksi kuljet eläinten kanssa?” sanoo. Jəβan vastaa: ”Nämä ovat ystäviäni”, sanoo. ”Ne ovat opettamiani hyvin viisaita eläimiä”, sanoo. Aamulla noustessaan Jəβan kuulee kellon lyöntejä. Kellot löivät kovin surumielisesti. Jəβan menee eukon luo ja kysyy: ”Eukkoseni, miksi kellot lyövät kovin surumielisesti?” sanoo. Eukko sanoo: ”Tämäkö?” sanoo. ”Lyövät siksi, koska tänään kaksitoistapäinen lohikäärme vaatii tsaarin tyttären ruoakseen. Sen vuoksi kellot lyövät kovin valittaen.” Jəβan sanoo eukolle: ”Minä menen pelastamaan sen tyttären”, sanoo. Eukko sanoo: ”Höh, typerys, minne menet? Pystytkö muka voittamaan käärmeen taistelussa?” sanoo. Jəβan sanoo: ”Eipä mitä.” Jəβan

mane·š. šù·k‿at o·k‿lì, lat ko·k βuja·n kə·ške lekte·š. ”mə̂i̯”, mane·š,” kuγužà· let́š́ i·ktəm jò·δə̂nam, a tù·δo ko·ktə̂t kolte·n”, mane·š. jəβa·n oĺà·: ”ala iktəža·t loγarè·šet šiń‹d́ž́e·š”, mane·š. təγè· mà·nə̂n ku‹t́š́eδala·š pì·žə̂t.

ku‹t́š́eδa·l ku‹t́š́eδa·l, jəβa·n t́š́ə̂lt noʲe·n pə̂tà·. kə̂δa·l ma·rke osma·š pure·n šiń‹d́ž́e·n, no tuγè· γəna·t kə·škəm seŋe·n ò‿k̀ert. kə·ške menu·t jəδà· tù·δə̂ₒm pəzərà·. jəβà·nən zβeršà·mət́š́ šì·žəm u·lɔt. peš t́š́ot omasa·m tükala·t. kuβa·n jəβà·nən o·ⁱžo ušè·šəže βò·žə̂ₒn. semba·lne tu·lšo stakà·nəm oń‹d́ž́à·. tì·δe staka·n γət́š́ βüt dà·že küβa·r ümba·k joγe·n tè·mən. kuβà· βaške·n γənà· zβeršà·mə‹t́š́əm le·ktə̂n koltà·, zβeršà·mət́š́ kuδa·l mie·n kəškəm kürü·št kə̂ška·t. təγè· jəβà·nəm zβè·rəšt utara·t i kuγuža·n üδǜ·rəm utara·t.

kuγužan üδü·r jəβa·nlan imenoi̯ šerγà·šəžəm puà· ì adrè·səžəm joδe·š. jəβa·n kuγuža·n üδürla·n a·drèsəžəm kalasà·‿da ᵊškè· olà· tǜ·reš kuβà· dek mö·ŋɢeš kajà·. kuγuža·n üδü·r a‹t́š́a·ž dek mie̯·n kalaśà·, što ”mə̂·jə̂m tə̂γa·i̯ zβe·r den ko·ššo jeŋ utare·n”, mane·š. kuγužà· tro·i̯kə̂ₒm kə̂‹t́š́kà·‿δa jəβà·nə̂m nalaš koltà·. jəβà·nəm konda·t kuγužà·‿δek, kuγužà· jəβa·nlan oĺà·: ”βot je·sli mə̂·jə̂n üδürè·məm utarena·t γən, to mə̂i̯ tə̂la·t marla·n pue·m.” kuγužà· üδü·ržəₒm jəβa·nlan marla·n puà· i·k‿arńa γò·δə̂ₒm šüą·nəm ᵈjüt, süʲą̀·nəštəže mə̂i̯‿at ə·ĺəm, arakam jüna·m, arakà· šuma·š loγà·lən ò·γə̂ₒl, oŋla·š βokte·n joγe·n. jəβa·n kuγuža·n üδü·r den ta‹t́š́a·t ilà·. to·‹t́š́no o·m‿ʙale, ala sà·ⁱən ila·t ala uδa·n ila·t. joma·k umba·k, mə̂i̯ temba·k.

sanoo eukolle: ”Minä jätän tähän pöydälle vesilasin. Kun vesi alkaa valua yli, päästä eläimeni ulos!”

Jəβan lähti [ja] kulkee, menee joen rantaan, jossa lohikäärme oli syövä tsaarin tyttären. Ei kulu aikaakaan, kun tuovat tsaarin tyttären, tsaarin tytär istuu itkien joen rannalla. Jəβan sanoo: ”Älähän itke, minä pelastan sinut”, sanoo. Ei kulu aikaakaan, kun kaksitoistapäinen lohikäärme tulee esiin. ”Minä”, se sanoo, ”pyysin tsaarilta yhtä, mutta hän lähettikin kaksi”, sanoo. Jəβan sanoo: ”Ehkä yksikin tarttuu kurkkuusi”, sanoo. Näillä sanoin ryhtyvät taistelemaan.

Taistelevat, taistelevat, Jəβan on uuvuksissa. Hän on vajonnut vyötäisiään myöten hiekkaan, muttei siltikään kykene voittamaan käärmettä. Käärme puristaa häntä joka minuutti alemmaksi. Jəβanin eläimet tunsivat [tämän]. Ne puskevat kovasti ovea, [ja] eukon mieleen tulivat Jəβanin sanat. Hän katsoo pöydällä pulppuavaa lasia. Tästä lasista vesi on vuotanut jopa lattian täyteen. Eukko lähettää eläimet nopeasti matkaan. Eläimet juoksevat [ja] repivät käärmeen kappaleiksi. Näin eläimet pelastavat Jəβanin ja tsaarin tyttären.

Tsaarin tytär antaa Jəβanille nimikkosormuksensa ja kysyy tämän osoitetta. Jəβan kertoo tsaarin tyttärelle osoitteensa ja lähtee itse takaisin kaupungin laidalle eukon luo. Tsaarin tytär meni isänsä luo [ja] kertoo, että ”minut pelasti sellainen eläinten kanssa kulkeva mies”, sanoo. Tsaari valjastaa troikan ja lähettää hakemaan Jəβania. Jəβan tuodaan tsaarin luo. Tsaari sanoo Jəβanille: ”Jos sinä pelastit tyttäreni, niin annan [hänet] sinulle vaimoksi.” Tsaari antaa tyttärensä Jəβanille vaimoksi.

Viikon ajan juhlivat häitä, niissä häissä minäkin olin, viinaa olen juonut, viina ei osunut suuhun, leukaa pitkin valui. Jəβan elää vielä tänäänkin tsaarin tyttären kanssa. Tarkkaan en tiedä, elävätkö hyvin vai elävätkö huonosti. Satu tuonne, minä tänne.

1. mù·ro

βü·d́ž̌ö joγa, se·rže koδe̯·š,
lə̂štà·šə̂že joγà·, puše·ŋgəže koδe̯·š,
kai·k že kajà·, pə̂žà·šə̂že koδe̯·š
mè·že kaⁱe·nạ̀, tè·žə kòδə̂δà·
oi joltà·šəmšàmə̂t́š̌,
ve·skana užme·š tseβe·rᵉn ko·t(sa.

1. Laulu

Vesi virtaa, ranta jää,
lehti lähtee, puu jää,
lintu lähtee, pesänsä jää,
me lähdemme, te jäätte.
Oi ystäväni,
jääkää näkemisiin toisella kertaa.

2. mù·ro

kožlà· βuje·t kož kož kož
šopkè· βuje·t βi̯r βi̯r βi̯r
kue βuje·t lə̂ž lə̂ž lə̂ž
püńd´žö təge·t lə̂β lə̂β lə̂β
šüme·t kəle·t pərt pərt pərt
lə̇šta·š juma·l koĺà·že
tsik tsəik malδà·ĺe
oĺe·kse üδü·r ońisà·žə
”ò·γə̂m, òγᵘm”, malδà·ĺe
krugò·ri e·rγə mika·lže
”naŋkaje·m, naŋkaje·m”, malδà·ĺe.

2. Laulu

Metsän latvat (humisevat) kož kož kož,
haavan latvat βïr βïr βïr,
koivun latvat lə̂ž lə̂ž lə̂ž,
männyn neulaset lə̂β lə̂β lə̂β,
sydän pərt pərt pərt.
Lehden alla hiiri
tsik tsik piipitti
Aleksein tytär Anisia
”en en (tahdo)”, sanoi.
Grigorin poika Mikola
”vien, vien”, sanoi.

3. mù·ro

mure·m ə·ĺə, mure·m u·ke,
mure·m šo·ndə̂k pundà·šte,
pò(t́š̌ə̂n nala·š sə̂raβò·t́š̌ə̂šem u·ke,
sə̂raβò·t́š̌ə̂šem taŋe·m kìδə̯šte.

3. Laulu

Laulaisin, [mutta] laulua [minulla] ei ole,
lauluni on kirstun pohjalla.
Sen avaamiseen ei ole minulla avainta,
avain on ystäväni kädessä.

4. mù·ro

oi̯ βü̯t‿u̯à·, βü̯t‿u̯à·,
βu·i̯žə̂m tòδə̂lat, ešè·‿at kuškè·š,
məjə·n taŋe·m izì·δa
aĺe ərβè·ze e·še kuške·š.

4. Laulu

Oi pajupuu, pajupuu,
[jos] taitat sen latvan, se yhä kasvaa.
Ystäväni on pieni,
mutta lapsesta vielä kasvaa.

5. mù·ro

ko·rno βokte·n jo·šo kaja·
jò·šə̂m ońd́ž̌e·n: βajà·lə̂k
βaja·m ońd́ž̌en: užγà·lə̂k
u·žγam ońd́ž̌en: marià·lə̂k
marià·m ońd́ž̌e·n: jəβa·nlə̂k.

5. Laulu

Tietä pitkin kärppä kulkee
Kärppää katsoen: [on omiaan]
kaulukseksi
kaulusta katsoen: [on omiaan] turkkiin
turkkia katsoen: [on omiaan] Marialle
Mariaa katsoen: [on omiaan] Ivanille.

6. mù·ro

ò·š šò·βə̂t́š̌ə̂m piδəna·t‿ta
”ò·šo lia·m” mò šone·t?
jeŋ taŋ den kut^{u}re·t‿ta
”taŋa·n lią·m” mò šone·t?

6. Laulu

Valkean huivin kiedoit [päähäsi] ja
”valkeaksi tulen” luuletko?
Toisen ystävän kanssa puhelet ja
”ystävän saan” luuletko?

7. mù·ro

βità· šeŋɢa·l korža·ŋɢəžəm
rua·l^{ə}na‿δa βità·ške
marì ušè·mən kà·(t́š̌əštəm
t́š̌uma·l^{ə}na δa ka·inà.

7. Laulu

Tallin takaisen takiaisen
taitamme ja talliin [heitämme].
Marij Ušemin nuorukaisia
potkaisemme ja lähdemme.

8. mù·ro

ksìe·m da t́š̌ojà^{i}e·m
ümba·l ko(t́š̌ka·š tünè·mən.
βuńù·kəm da t́š̌ojà^{i}e·m
maju·k tek košta·š tünè·məm.

8. Laulu

Kisuni ja veijarini
kermaa syömään on tottunut.
Vanjani ja veijarini
Marian kanssa kulkemaan on tottunut.

9. mù·ro

taŋe·m ula·t, mǜ ula·t
kapkà· juma·l iźi· pì ula·t.

9. Laulu

Ystäväni olet, hunajaa olet,
portin alinen pieni koira olet.[3]

10. mù·ro

oi̯ taŋe·m, t́š̌eβère·m,
ai̯δa· taŋ toškal^{ə}nà·
kürtńö pasmà· lə̂βə̂rγə̂me·š
oi taŋe·m, t́š̌eβère·m,
ai̯δà· βaš ońd́ž̌al$^{(ə)}$nà·
šińd́ž̌à· βü·tna lekmè·ške.

10. Laulu

Oi ystäväni, kaunoiseni,
lähtekäämme, yhdessä astelkaamme
kunnes rautainen porraspuu notkistuu.
Oi ystäväni, kaunoiseni,
lähtekäämme, toisiamme katselkaamme
kunnes kyyneleemme vuotavat.

3. Näin laulavat neitoset toisilleen. Ystävä on edessä makea, takana kertoo toisen asioista kaikille ja panettelee.

tu·štošà·mət́š̆

1. klat let́š̆ tù̈·kəžö kužù. – šoγerte·n let́š̆ pot́š̆šo kužù·.
2. šoγa·l purà·, lə̂βə̂žγe·n lekte·š. – kəńè· lù.
3. pì·re δen ma·ska βaš oǹ‹d́ž̆a·t. – kumakà δen oknà·.
4. t́š̆eβe·r jeŋɢą̀·mən ne·rže üpšà· – undulà·.
5. pört juma·lne tèγət meša·k ket́š̆à· – mosnà·.
6. pərδə·š lo·ńd́ž̆ə̂što kəškəβì·. – pət́ə·k.
7. iźì· kat́š̆ərì·em βüt-kutana·n. – la·mpe.
8. kuβà· kurγuže·š, kup lüškalte·š. – šò·rə̂k.
9. ik kaβà·nəm lù šò·rə̂k kù̈·rə$_o$t. – kuń‹d́ž̆alà· šüδᵊrəma·š.
10. pü‹t́š̆ka·m pü‹t́š̆ka·m, βür o·k‿lek. – meslà· δen uδᵘrə̂ma·š.
11. šim alà·ša δen kuδala·m, kuδala·m, kəšà· pà·le o·k‿lì. – puš ten kaima·š.
12. ik puše·ŋɢəšte lua·t‿ko·k u·kš, u·kš jəδà· nə̂l püža·š, püža·š jəδà· šə̂m mù·no· – ik talù·kə̂što luatko·k tələ·ze, tələ·zəšte nə̂l ąrńą̀·, arńą̀šte šə̂m kè·t́š̆e.
13. arkelè· mosnà· jüd́‹ž̆ö kè·t́š̆əže lüŋɢą̀· – šaγa·t jə̂·lme.
14. kuβa·n kə̂lə̂·mdə̂m ira·t kasa·t šapškeδe·m. – omasà· kə̂l.
15. ù̈·škəž šińd́‹ž̆a·m peš kojà· δa ko‹t́š̆ka·š o·k‿lì. – pörńà·šte ukš.
16. múre·n kajà·, šo·rtə̂n tole·š. – βeδrà·.
17. jù̈·δəm ò·lə̂k, ke‹t́š̆βà·lə̂m soktà· lie·š. – tüša·k.
18. semba·k pəšte·m, o·k‿kie; ì·škəš sake·m, o·k ke·‹t́š̆e. – mù·no.
19. iźì· ka·‹t́š̆ə̂rì·em uža·r süβù̈·nəm t́š̆ià·lə̂n tsat tsat ᵊšta·š kajale·š. – βeńə·k.

Arvoitukset

1. Salpa on aittaa pitempi. – Pyrstö on harakkaa pitempi.
2. Menee seisten sisään, tulee velttona ulos. – Hampun luut [loukutettaessa].
3. Susi ja karhu katsovat toisiaan. – Uuni ja ikkuna.
4. Kauniin kälyni nenä haisee. – Lutikka.
5. Pirtin alla roikkuu tervasäkki. – Munat.
6. Seinän raossa kaurisimpukka. – Pimppi.
7. Pikku Katrini on vesipeppu. – Lamppu.
8. Eukko juoksee, suo hyllyy. – Lammas.
9. Yhtä heinäsuovaa nyhtää kymmenen lammasta. – Kuontalon kehrääminen.
10. Leikkaan, leikkaan, [mutta] verta ei tule. – Airoilla soutaminen.
11. Mustalla ruunalla kiidän, kiidän, mutta jälkiä ei jää. – Veneellä kulkeminen.
12. Yhdessä puussa on kaksitoista oksaa, jokaisessa oksassa on neljä pesää, jokaisessa pesässä seitsemän munaa. – Yhdessä vuodessa on kaksitoista kuukautta, kuukaudessa neljä viikkoa, viikossa seitsemän päivää.
13. Arkkipiispan munat heiluvat yötä päivää. – Kellon heiluri.
14. Vetelen eukkoa navasta aamuin illoin. – Ovenripa.
15. Sonnini silmä on oikein rasvainen, mutta syödä [sitä] ei voi. – Oksa puunrungossa.
16. Laulaen menee, itkien palaa. – Sanko.

20. nu·rə̂što pǜ·γər kuβà kurγuštale·š. – sorlà·.
21. jer pokše·lne tul julà· – samaβa·r.
22. ik pərδeń(d́ž́ə·k juma·lne nə̂l üδü·r šiń(d́ž́a·t – stemba·l.
23. nə̂l üδüršà·mət́š́ ik rò·žə̂š kù·žə$_{o}$t. – uška·l lüštəma·š (šupšulma·š).
24. ik mundra·m šə̂m roža·n. – βui̯.
25. βeδo·t müškü·r rò·žə̂n. – pe(t́š́kè·.
26. andrì mosnà· ko·mdə̂k – eŋ^{ə}žà· (saγ^{ə}ĺà·).
27. t́š́o·nd^{ə}mo t́š́onà·nəm šortarà· – šoγa·n.
28. i·k βà·te šǜ·δö pa(t́š́a·š t́š́ie·n. – koφštà· βui̯.
29. nə̂lə̂·(d́ž́e soβalta·t, tüžè·mže kušta·ltat (t́š́ü(t́š́ka·ltat) – i·mńe.
30. ^{d}jer γò·t́š́ə̂n pǜ·γəm ruala·m. – pot kə̂l.
31. tul ò·γə̂l, kəγartà·. – kè(t́š́e.
32. kai·k òγə̂l, t́š́oŋɢeštà· – samoĺo·t.
33. kittəm, joldə̂m jumə̂la·n kumale·š. – jol βondo.
34. kittəm, joldə̂m puše·ŋɢe βokte·n küźà·. – rua·š.
35. ombal βokte·n šar kuδale·š. – pušarə̂maš.
36. jeŋ ò·γə̂l, pì ò·γə̂l, orolà·. – sə̂raβo·t́š́.
37. ik iźì· pö·rtəštö tüže·m kà·lə̂k ila·t. – uγu·rt́š́o (ki^{j}a·r) nö·šmö.
38. pört ümba·lne kəša·l te·rke. – tə·ləze.
39. pə̂lə̂·šə̂že u·ke, jù·kə̂m kole·š. – t́š́oδrà·.
40. šiń(d́ž́à·že u·ke, ^{ə}škè· peš umba·k uže·š. – nur.
17. Yöllä niitty, päivällä muuttuu makkaraksi. – Patja.
18. Panen sen pöydälle, se ei makaa; ripustan sen naulaan, se ei roiku. – Muna.
19. Puettuaan vihreän mekon pikku Katrini lähtee kulkemaan lits läts. – Vihta.
20. Pellolla juoksentelee käyrä eukko. – Sirppi.
21. Järven keskellä palaa tuli. – Samovaari.
22. Yhden morsiushunnun alla seisoo neljä tyttöä. – Pöytä.
23. Neljä tyttöä pissaa yhteen reikään. – Lehmän lypsäminen.
24. Yksi keräni on seitsenreikäinen. – Pää.
25. Fedotin vatsa on reiällinen. – Tynnyri.
26. Andrein munat ovat ylösalaisin. – Patakoukku.
27. Eloton saa elollisen itkemään. – Sipuli.
28. Yksi nainen on pukenut päälleen sata kerrosta. – Kaalinkerä.
29. Neljä taputtaa, tuhat tanssii. – Hevonen.
30. Järven poikki taivutin luokin. – Padan sanka.
31. Ei ole tuli [mutta] polttaa. – Aurinko.
32. Ei ole lintu [mutta] lentää. – Lentokone.
33. Kädetön jalaton kumartaa jumalaa. – Vyyhdinpuu.
34. Kädetön jalaton makaa pitkin puuta. – Taikina.
35. Pitkin penkkiä vierii pallo. – Pieru.
36. Ei ole ihminen, ei ole koira [mutta] vahtii. – Lukko.
37. Yhdessä pienessä pirtissä asuu tuhatpäinen kansa. – Kurkun siemenet.

38. Pirtin yllä kiisselivati. – Kuu.
39. Ei ole korvia [mutta] kuulee äänen. – Metsä.
40. Ei ole silmiä [mutta] itse hyvin kauas näkee. – Pelto.

to·što mare šoma·k ~ to·što jeŋ šoma·k

1. tù·lə̂ₒk pa(t́š́a·m oń(d́ž́e·n pai̯ða·m o·t mu.
2. to·što kaška·š βüra·ŋ ok‿šǜ·.
3. aźa· ok ma·γᵊre γəń, aβàže t́š́ə·zəm ok pu·kšo.
4. ᵈjeŋ suku·rlan šumà·təm i·t‿kare.
5. je·ŋlan šüγà·rəm it kü·ńď́žö, ᵊškà·net loγale·š.
6. tura·k korne·š pi šore·š.
7. o·ńď́žə̂l-oraβà·že kuźe· pörte·š, šeŋɢalža·t tuγa·k pörte·š.
8. puše·ŋɢəlet́š́ ləštà·šəže mündü·rkö o·k βot́š́.
9. jeŋ ki·nde erè· tamlə̂ra·k.
10. iźì· let́š lü·t, kuγura·k let́š́‿ βò·zə̂l.

Sananparret

1. Orvon kilin kasvattamisesta et saa hyötyä.
2. Vanhaan tuulenkaatoon [sidottu] liekaköysi ei mätäne.
3. Jos lapsi ei itke, äitinsä ei anna rintaa.
4. Älä avaa suutasi vieraan leivälle.
5. Älä kaiva toiselle hautaa, [tai] joudut siihen itse.
6. Typeryksen tielle koira[kin] paskantaa.
7. Miten etupyörä kääntyy, siten kääntyy taka[pyörä]kin.
8. Lehti ei putoa kauas puusta.
9. Vieraan leipä on aina makeampi.
10. Pelkää pientä, häpeä isompaa.

Petr Pavlovič Ivanov

mı̨̂jı̨̂n ilı̨̂še·m

mı̨̂i šoťš́ı̨̂na·m tn̪̂žè·m ı̨nɒı̨·nkš šüδö latkaŋɒa·ŋkš ì·štɛ. šoťš́mo jale·m krasnoja·r, zvenì·γoφo rajo·n, mare kundem. aťì· reβoĺù·tsi leťš́ βarà· i onɒa·k mn̪·lanɒe‿pašam ˁšte·n. kresťja·n γı̨̂ťš́ ula·m tn̪̂že·m ı̨ndı̨ŋkš šüδö kò·lˁ ı̨nɒi·ŋkš ì·štɛ tn̪̂ńema·š tn̪̂ŋa·lnam, kɔ·što mı̨̂i tn̪̂ńe·n pı̨̂tarena·m βì·ťš́ı̨mšɛ klà·sı̨̂m. tn̪̂že·m ı̨ŋɒi·ŋkš šüδö kumlokum ì·šte pɔrena·m zaβò·tškolı̨̂š, tɔ·što tn̪̂ne·mı̨̂na:m i·k‿ì. tn̪̂ńem le·ktı̨nam maste·rlan kuzni·ťš́ pašà·ˁšta·š.

tn̪̂ńem pı̨̂tarme ka·k ispı̨̂tà·ńı̨̂m zdaitlı̨̂meka·k kolte·βe gò·rkiš. okťa·bı̨̂r tı̨·lzı̨štɛ gò·rkiš mienam. gò·rkiš miena·m, kanɒo·r kǜ·sı̨̂l jı̨̂l pašà· kà·ɒı̨̂rškɛ. tı̨̂žè·ťš́ı̨̂m koltè·βɛ zaβo·t ln̪·mžö mò·lotof. tù·δo zaβo·t pašam ˁšta proχo·δı̨̂m törlatà· ì ù·γı̨̂ťš́ ˁštà·. mı̨̂i tɔš mì·me ka·k pɔ·rɔšɔm kanɒò·rı̨̂š dokume·ntı̨̂m pù·šı̨̂m, tu·što ońɒ́ž́è·βe ì oĺè·βe mı̨̂lanem: ”peš i·źi ɔla·t, pašam ˁšten o·t‿ket. mı̨̂ja·n tı̨·šte nè·le pašà·. pàr moloto·k mı̨̂jan u·ke, a tı̨̂i molotokšı̨̂ma·t nö·ltat o·t‿ket.” mı̨̂i nɔ·nɔn oišleťš́ lǜ·δı̨̂m da mö·ŋgöš tɔžè·ťš́ı̨̂n kajaš šò·nı̨̂šı̨̂m. nɔ·nleťš́ jò·δı̨̂m: ”koltı̨̂δà· mı̨̂ńı̨̂m teʲan kuzni·ťš́ pašà· ˁ·štı̨̂mı̨̂m ońɒ́ž́aš?” nɔ·no oĺeβe i pròpı̨̂skı̨̂m puè·βɛ: ”mì, kaʲen o·ńɒ́ž́o.” mı̨̂i zaβò·dı̨̂š ka·i̯šı̨̂m, kuznì·ťš́ kù·δı̨̂š pɔ·rɔšı̨̂m onɒ́ž́à·ĺı̨̂m tɔ·što kuźè· ˁštà·t. lı̨̂ťš́aka·t tɔ·što nè·le pašà. mı̨̂i lǜ·δı̨m da tužè·ťš́ı̨̂n le·ktı̨m da kanɒò·rˁš pɔ·rɔšɔm da jò·δı̨̂m: ”pù·δà mı̨̂ʲı̨̂n dokumè·ntı̨̂m.” nɔ·no ı̨̂ńe·št puep, oĺà·t, ”βeš pašà·škɛ koltenà·”, mańe·βe. mı̨̂i ı̨̂žı̨̂m soglasìtlɛ, aδa·k jò·δı̨̂m· ”pue·δà a·ĺi‿uke dokume·ntı̨̂m?” nɔ·no oĺat:

Elämäni

Synnyin vuonna tuhatyhdeksänsataakahdeksantoista. Kotikyläni on Krasnojar, Zvenigovon alue, Marinmaa. Vallankumouksen jälkeen isäni teki aluksi maatöitä. Olen talonpoika. Vuonna tuhatyhdeksänsataakaksikymmentäyhdeksän aloin käydä koulua, jota kävin viisi luokkaa. Vuonna tuhatyhdeksänsataakolmekymmentäkolme menin tehtaan kouluun, siellä opiskelin yhden vuoden. Valmistuin sepän työhön.

Valmistuttuani ja kokeen suoritettuani minut lähetettiin Gorkiin. Menin Gorkiin lokakuussa. Menin Gorkiin, ylisen Volgan hallinnon työkaaderiin. Täältä lähettivät [minut] Molotovnimiseen tehtaaseen. Se tehdas tekee työtä, korjaa ja uudistaa laivoja. Heti kun menin sinne konttoriin sisään ja annoin dokumenttini, katsoivat siellä ja sanoivat minulle: ”Olet kovin pieni, et jaksa tehdä työtä. Meidän työmme on täällä raskasta. Meillä ei ole höyryvasaraa, ja messinkivasaraa et pysty nostamaan.” Minä pelästyin heidän sanojaan ja ajattelin lähteä sieltä kotiin. Pyysin heiltä: ”Lähettäisittekö minut katsomaan seppänne työntekoa?” He sanoivat ja antoivat lupalapun: ”Mene ja katso.” Menin tehtaaseen, astuin sisään sepän pajaan, katsoin, miten siellä tekevät. Työ on siellä todellakin raskasta. Minä pelkäsin ja lähdin sieltä ja menin konttoriin ja pyysin: ”Antakaa [takaisin] dokumenttini.” He eivät halua antaa, sanovat: ”Lähetämme [sinut] toiseen työhön”, sanoivat. Minä en suostunut, kysyin uudestaan: ”Annatteko vai ette dokumenttini?” He sanovat: ”Emme anna.”

”o·nà‿pù.” mı̣̂i bo·lšo ńi ma·t ı̣̂žı̣̂m o·ĺo, le·ktı̣m da ka·i̯šı̣̂m. mì·šı̣̂m prìstì·nı̣š, kɔ·što paraχo·t šoγale·š, biĺè·tı̣m nà·ĺı̣̂m, proχò·δı̣̂m kè·ťš́ı̣βal γı̣̂ťš́ kaş jo·tkè βɔ·ťš́ɔšɔm kaş‿tè·nɛ kut šaγatla·n poroχo·t tò·ĺo. poroχoδe·š sı̣·ńɒ́ž́ı̣m, kɔm sutkà·šte kù·δı̣̂š mö·ηɢöš šum.

kù·δı̣̂š mì·šı̣m, kù·δı̣̂što jo·δèβe: ”mo·lan mö·ηɢöš tò·ĺı̣̂ťš́?” mı̣̂i ò·ĺı̣̂šı̣̂m: ”nèle pašà, mı̣̂jı̣̂n i o·k‿šù.” sà·mı̣̂rı̣̂k ilı̣šı̣štɛ tı̣̂γà·jɛ nè·le paša·m ˁšta·š pò·rtitlaš ˁškè·mı̣̂m ˁžı̣̂m šò·no. tulleťš́ βarà· ɗekà·bı̣̂r jo·tke kù·δı̣̂što iĺena·m, ńima·t ı̣šte·n ò·mı̣̂l, to·ĺko iźi·š aťi‿δe·n pù· pn̤śkeδa·š koštı̣̂na·m, a kas‿tè·ne ulà·kı̣̂š. kò·lmı̣̂šoβiťš́ ɗekà·brı̣̂štɛ paša·š pɔrena·m, zaβo·t ln̤·mžö ”krasni βolγa·r” koťe·lni tse·χı̣̂š pɔrenam tɔ·što pašam ˁštena·m prì·zı̣̂β jo·tke.

ı̣ηɒi·ηkššüδö kumlo kandà·ηkš ì·štɛ šı̣̂·žı̣̂m salɒà·kı̣̂š ka·i̯šı̣̂m. salɒà·kı̣̂štɛ služiťlenam kok‿ì. tn̤že·m ı̣nɒiηkššüδö nı̣llɛmı̣šɛ ì·štɛ salɒà·kkı̣̂ťš́ služi·tlen le·ktı̣̂nam. salɒa·kleťš́ βara· tn̤že·m ı̣nɒi·ηkššüδö nı̣llɛ ì·štɛ šı̣̂žı̣̂m pašaš pɔrena·m χaηɢo olà·štɛ. paša·m ˁštenam ki·nɒe küešmà·štɛ. tn̤žem ı̣nɒi·ηkššüδö nı̣lleik ì·štɛ mobilìzoβaťlaltenam βoinà·škɛ χaηɢo olà·škak.

Minä en enempää enää sanonut, lähdin ja kuljin. Menin laiturille, jossa laiva pysähtyy, ostin lipun, odotin laivaa keskipäivästä iltaan asti. Illalla kello kuusi laiva tuli. Nousin laivaan, kolmessa vuorokaudessa tulin takaisin kotiin.

Menin kotiin, kotona kysyivät: ”Miksi tulit takaisin?” Minä sanoin: ”Työ [oli] raskasta, minulle ei käy.” Tekemällä nuorena noin raskasta työtä en aio pilata omaa elämääni. Sen jälkeen joulukuuhun asti elin kotona, en tehnyt mitään, vain vähän isän kanssa kävin puunhakkuussa, ja illalla [palasimme] leiripaikkaan. Kahdeskymmenesviides joulukuuta menin työhön, Punainen Volgalainen -nimisen tehtaan pannuhuoneeseen. Siellä työskentelin kutsuntaan asti.

Vuonna tuhatyhdeksänsataakolmekymmentäkahdeksan syksyllä astuin armeijaan, palvelin sotilaana kaksi vuotta. Vuonna tuhatyhdeksänsataaneljäkymmentä lähdin palveluksesta. Armeijan jälkeen vuonna tuhatyhdeksänsataaneljäkymmentä syksyllä menin työhön Hangon kaupunkiin.[1] Työskentelin leipomossa. Vuonna tuhatyhdeksänsataaneljäkymmentäyksi minut mobilisoitiin sotaan niin ikään Hangon kaupunkiin.

1. Vuoden 1940 Moskovan rauhansopimuksen mukaisesti Hangonniemi vuokrattiin Neuvostoliitolle, jossa työskenteli neuvostosotilaiden lisäksi myös siviilejä. Jatkosodassa Suomi valtasi Hangonniemen 2.12.1941.

1. mù·ro

ì(źem γò·δə̂m paᵏ(tš́aštɛ
uža·r šù·δo loŋga·štɛ
koštam ì·ĺe muraltɛ·n,
pele·δəšəm poγaltɛ·n.
ala̧ kuže·tš́ iźe mükš
tò·lə̂n šind́ž̌a̧· mə·ń‿deke·m.
nö·rγö kiźa·m koštare·n,
puškul šə·ndəš umdə̂š den,
kiźa·m koršta·š tüŋà·ĺɛ,
joškarγàlə̂n pua·ĺɛ.
šo·rtə̂n šo·rtə̂n a̧βì· δek
ku·ržə̂n tò·ĺəm mə̂i̯ tuško·,
ə̣nde βaškè məi̯ kole·m.
oi̯ a̧βie·m a̧βie·m,
ki·škɛ kiźa·m t́š́üŋɢà·ĺɛ,
uža·t kuźè· pua·ĺɛ.
oi e·rγəžat ì·źəžat,
mo·lan tə̂na·r tə̂i̯ šorta·t?
ki̯·škɛ tə̂jə̂m tǜ·ken ò·γə̂l,
ki̯·škɛ ti̯·škɛ tò·lə̂n ò·γə̂l,
ta·mlɛ mǜ·et pu·kšə̂šo
ì·źi mükše·t pu·škə̂lə̂n,
šo·rtmo-lù·γ⊐tš́ βoštə̂là·lə̂n.

2. mù·ro

oi lui̯ mò·δeš, lui moδe·sˇ
kù·γo t́š́oδᵊrà· βujᵊšte·t.
oi motò·rəm t́š́eβere·m,
mȍ mör kot́š́ka·š kajᵊnà·.
pə̂lì· pò·li pörńà·žəm
pì·śɛ toβare·t βiktarà·,
pə̂lì pò·li üδüržə·m
sai̯ kat́š́e·t joraltà·.
aiδà· taŋe·m t́š́eβere·m
mȍ mör kot́š́ka·š kajᵊnà·.
aiδà· taŋe·m t́š́eβere·m
mə̂i̯ βatəla·n tə̂jə̂m nala·m.
lərtək la·rtək lù·δə̂žo
jò·γəšo βüδᵊžə̂m joraltà·,
kì·γik koγik ko·mbužo

1. Laulu

Ollessani pienenä pellolla
vihreän ruohon keskellä
kävelin lauleskellen,
kukkia poimiskellen.
Jostakin pieni mehiläinen
tullen istuu luokseni.
Pehmeä kätöseni kipeytyi,
pistäen pani piikillään,
kätöseni alkoi särkeä,
punertaen pöhöttyi.
Itkien, itkien äidin luo
juosten tulin minä sinne,
nyt [luulen, että] pian kuolen.
Oi, äitini, äitini,
käärme käteeni pisti,
näet, kuinka pöhöttyi.
Oi, pikku poikani,
miksi niin kovin itket?
Käärme ei sinua pistänyt,
käärme ei tänne tullut,
makealla medellä ruokkija
pikku mehiläisesi [sinua] pisti,
kesken itkun [sai] nauramaan.

2. Laulu

Oi, näätä leikkii, näätä leikkii
suuren metsän latvoissa.
Oi, kaunoiseni sieväseni,
me marjoja syömään menemme.
Käyrän pölkyn
terävä kirves oikaisee,
kieroa tyttöä
hyvä ylkä rakastaa.
Nyt ystäväni kaunoiseni
lähdemme marjoja syömään.
Nyt ystäväni kaunoiseni
otan sinut vaimokseni.
Lərtək la·rtək sorsa
juoksevaa vettä rakastaa,
kì·γik koγik hanhi

šind́ž̌əšše[1] βǜ·δᵊžəm joraltà·,
mèja·t ü·δür koklaštɛ·
joraltà·lə̑n murenà·.

seisovaa vettä rakastaa,
mekin tyttöjen joukossa
rakastuen laulamme.

3. mù·ro

keŋe·ž kè·tš̌ɛ ojara·n v́eselà·,
aiδà·, taŋe·m, mör poγa·š.
kè·t́š̌əžat moto·r, mö·ržat šù·ko
kai·δè koδa·š oγe·š lì,
tà·tš̌e kè·tš̌e v́eselà· kè·t́š̌e.

3. Laulu

Kevätpäivä on kirkas, iloinen,
lähtekäämme, ystäväni, marjoja
poimimaan.
Päivä on kaunis ja marjoja paljon
menemättä ei voi jättää,
tämä päivä on iloinen päivä.

1. Po. *šind́ž̌əše*

Ivan Dmitrijevič Dmitrijev

1. oβδa· nerγe·n

tošto iləšəšte jeŋβlak imńəm pàsəške koltè·nət, jüɒlä·n koťśka·š. ik‿oźàn imńəže· pasəšte koťteγeťe püžą̈·ltən košte·š pašà· əštəme γa·ńe. oźà· jüδüγə̀· imńəže püžältməlä·n. ”mo tu γaje imńə pužä·lt ko·štən?” mane·š. er δè·ne kuťśe·n kondà· pàsəγəťš̋ kèťeβàləm pašà ᵊštaš kajà·. paša·m ᵊšte·n tole·š, kaś tene· aδa·k pàsəške koltà·. er δène kuťśa·š miʲà·, i·mńə püžä·ltən, koťśkəna·t ò·γəl pasù·što. ”mò tuγà·ńe?”, oźa· kalaśà·, ”imńe·m koťśkənà·t òγəl tàťᶜe, püžä·lt pəte·n.” pàsəγətš̋ kuťśe·n kondà·, kèťśeβà·ləm aδa·k paša ᵊšta·š kajà·. paša·m ᵊšte·n tole·š, ešò· jüɒlän pà·səške koltà·. er δène kuťśa·š miʲà·, aδa·k i·mńəže püžą̈·ltən ko·štən, koťśkəna·t ò·γəl. ozà· jüδüγə̀: ”mo tu·γà·ńe”, mane·š. ”imńe·m koťteγeťe püžä·lt ko·štən aδa·k. mom ᵊšta·š küle·š?” ozà· keťśeβalə̂·m pašà ᵊsta·š kajà·, pašà· ᵊštəmàštəže· dumaiṭlà·: ”mò·m‿ᵊšta·š imńəla·n?”

tuγè· šonà· pašà· γəť tol möŋgö, smolam nale·š δà· imńe tupe·š kušku·žmo βere·š jəγà· δà ka·ś‿tene aδa·k pà·səške koltà·. əndəžəm šińd́e·n nale·š oźà·, imńəže mò·lan koťśteγeťe ko·štən. tə̂δe oźa·n imńə·m pàsəšte ka·ś‿tène oβδà· kuškužə̂·n er marte· kuδàlə̂štən ko·štən. imńe sàδə̂la·n koťteγeťe püžą̈lte·š ulma·š.

tə̂γe lì möŋɕö oβδà sə̂rà· oźala·n, imńe tupe·š smola jəγəməla·n. oβδà· imńe tupe·š pə̂žə̂·n smolala·ltən pə̂te·n. oβδà· sə̂re·n, karγana·š tüŋą̈le·š. śeδe jàlə̂šte nille kok kuδo lìjən. ”oń́də̂kə̂žə̂ma·t nille kok kuδole·ťś ə̂nd̨žè· artè·”, mànə̂·n kalaśà·. i tuγa·k oβδà· kalaśəme βòjənɒ́ź̀a· nille kok kuδoδe·ťś śeδe jal artə̂ma·š‿uke.

Oβδasta

Ennen muinoin ihmiset veivät hevoset (sg.) niitylle yöksi syömään. Erään isännän hevonen kulkee niityllä syömättä hikisenä, ikään kuin se olisi tehnyt työtä. Isäntä ihmettelee hevosensa hikoamista. ”Miten hevonen tällä lailla hikoaa?” hän sanoo. Aamulla hän hakee sen niityltä, puolilta päivin lähtee työhön. Lopetettuaan työnsä illalla taas vie hevosen niitylle. Menee aamulla ottamaan sen kiinni, hevonen on hiessä, se ei ole syönytkään niityllä. ”Mitä tämä tällainen on?” isäntä sanoo, ”hevoseni ei ole syönytkään tänään, se on uuvuksiin asti hiessä.” Hän hakee sen niityltä, menee taas päivällä työskentelemään. Palaa töistä, vie [hevosen] taas niitylle yöksi. Menee aamulla hakemaan, hänen hevosensa on taas hionnut eikä se ole syönyt. Isäntä ihmettelee: ”Mitä tämä tällainen on”, hän sanoo. ”Hevoseni on taas syömättä juossut itsensä hikeen. Mitä pitää tehdä?” Isäntä menee päivällä työhön, työskennellessään pohtii: ”Mitä tehdä hevoselle?”

Näin tuumaillen työstä palattuaan ottaa tervaa ja hieroo sitä hevosen selkään satulan kohdalle ja lähettää taas illalla hevosen laitumelle. Nyt isäntä saa selville, minkä takia hänen hevosensa on kulkenut syömättä. Oβδa on ratsastanut tällä isännän hevosella ja juoksuttanut sitä illasta aamuun asti. Sen vuoksi hevonen oli syömättä ja hiessä.

Tämän jälkeen oβδa suuttuu isännälle, koska tämä on voidellut hevosen selkään tervaa. Oβδa tarttui kiinni tervattuun selkään. Oβδa suuttui, alkaa kirota. Siinä kylässä oli neljäkymmentäkaksi

taloa. ”Tulevaisuudessakaan älköön [määrä] lisääntykö neljästäkymmenestäkahdesta talosta”, se sanoo. Ja niin oβδan sanojen mukaisesti se kylä ei ole kasvanut yli neljänkymmenenkahden talon.

1. mù·ro

jüržạ·t jüre·š, lumža·t lumeš,
ürö imńəžəm pastˢra·š peš jöśö.
ürö imńəžə·m paštˢra·š jöśạ·t ò·γə̂l,
el kuδalte·n kaišə̂la·n peš jö·śö.

1. Laulu

Sataa vettä, sataa lunta,
hevoslaumaa ajaa on hyvin vaikeaa.
Hevoslaumaa ajaa ei ole niinkään vaikeaa,
synnyinseutu jättää on kulkijalle hyvin vaikea.

2. mù·ro

muźeka·n poće·š mure·n mure·n
pə̂tə̂·š miń ə·n jükeje·m.
jazu· δene· oila·š γənà·
kotnà· ᵊndè· joltaše·m.

2. Laulu

Harmonikan mukaan laulaen laulaen
ääneni loppui.
Vain kirjeitse keskustelemaan
jäimme nyt, ystäväni.

3. mù·ro

kombo təläńe·t jȍsö δər
βütlän βaštare·š iʲa·š.
jolta·š təläńe·t jȍsö δər
jot èləšte sə̑rlə̑nə̑·š.

3. Laulu

Hanhi, sinun on varmaan vaikea
uida virtaa vastaan.
Ystävä, sinun on varmaan vaikea
vieraassa maassa kituuttaa.

Petr Abramovič Jemelov

1. ələmə̀·šem

iźi· γò·ðə̂m mə·ńə χù·ðam əlè·näm. ä·ĺäm ä·βäm u·ke. i·źì kò·ðə̂nam, nəl-iäš, koγo lì·məγem, robòtà·jaš kè·šəm, plotnitšə̀·jäš kè·šəm ma·star ša·γa. βəts ì robotà·jenäm ik ma·star ša·γa[1]. βara tə̂mè·ńäš kè·šəm škò·lə̂škə̂. loat nəl i ə·Íə mələ̀·nem. nəl ì tə̂mè·ńənäm. tə̂mè·ń pətə̀·rəšəm so·la škò·lə̂štə̂, βara kè·šəm proχò·tə̂š robotà·jaš. proχò·tə̂štə̂ i·k i robotà·jenäm. βara eʦ̌è škò·lə̂štə̂ tə̂mè·ńenäm i·k ì. βara kò·lə̂m kə̀ʦ̌è·näm jə̂lə̂·štə̂. βara šə·rγə päšə̀·štə mastà·rə̂štə̂ robotà·jenäm. ko·k lo kok ì šò·mə̀kə̂ salta·keš kè·šəm. saltàkkəts tò·kə̂nà tò·Íə̂m. βa·ra əðə·rəm nə̀·Íəm. βara poža·rnì kama·ndə̂štə̂ robò·tàjəšəm kəzət ja·ktə.

2. paja·rnə̂ i robò·tnik

paja·rnə̂ ᵊškəlä·nᴅzə robò·tnikə̂m tä·rlen kaʦ̌mə̀la. robò·tnik ì·rok amà·len kə́neleš ”zàftrakə̂m ka·ʦ̌kaš ke·leš”, maneš. paja·rnə̂ zàftrakə̂m pu·kšà ða ”aiðà· päšä ᵊštä·š ᵊnde kè·nä”, mà·nən po·pà. robò·tnik jà·ðəš paja·rnə̂ γəts: ”daβa·i̯ za otnò· obédəmä·t ka·ʦ̌kə̂nà”, ma·neš. paja·rnə̂ soglasu·jà, obédəmä·t pu·kšaš. robò·tnik obè·ðəm ka·tškeš ät, paja·rnə̂ po·pà: ”aiðà· robò·tnik, ᵊndè· pä·šə̀ ᵊštäš kè·nə̀”, ma·neš. robò·tnik jəʦ̌e· paja·rnə̂ γəts jà·ðeš: ”daβai̯ za otnò·, ùžə̂nᵊmat kaʦ̌kə̂na”, ma·neš. paja·rnə̂ susuno·k so·glasujà, ùžə̂nə̂m pu·kšaš. zàftrakə̂m kà·tškə̂n, obè·ðəm ka·ʦ̌kən, bes ò·tdə̂χa robotà·jaš sö·rə̀, mà·nən tuma·jà paja·rnə̂. robò·tnik ù·žə̂nə̂m ka·ʦ̌keš ät ama·laš βa·zə̂. pä·šäm ᵊštäš ə·š‿kè.

1. Po. *sa·γa*

1. Elämäni

Pienenä elin huonosti, minulla ei ollut isää, ei äitiä. Jäin pieneksi, nelivuotiaana isoksi tultuani menin tekemään töitä, menin mestarin luokse tekemään kirvesmiehen töitä. Viisi vuotta työskentelin saman mestarin luona. Sitten lähdin kouluun opiskelemaan. Olin neljätoistavuotias. Opiskelin neljä vuotta. Lopetin opinnot kyläkoulussa, sitten menin laivalle töihin. Laivalla työskentelin yhden vuoden. Sitten opiskelin vielä vuoden koulussa. Sitten kalastin Volgalla. Sen jälkeen työskentelin metsätöissä mestarina. Kaksikymmentäkaksivuotiaaksi tultuani menin sotilaaksi. Palasin armeijasta kotiin, sitten menin naimisiin. Sen jälkeen työskentelin palokunnassa tähän asti.

2. Pajari ja työmies

Pajari palkkasi itselleen työmiehen ylläpitoa vastaan. Työntekijä nousee aamulla nukuttuaan, sanoo: ”Aamiaista pitää syödä.” Pajari tarjoaa aamiaista ja sanoo: ”Mennään nyt tekemään työtä.” Työläinen pyytää pajarilta: ”Otetaan ja syödään saman tien päivällinenkin”, sanoo. Pajari suostuu antamaan päivällisenkin. Työläinen syö päivällisenkin, ja pajari sanoo: ”No niin työmies, nyt mennään työskentelemään”, sanoo. Työläinen pyytää vielä pajarilta: ”Otetaan ja syödään kerralla illallinenkin”, sanoo. Pajari suostuu iloisesti tarjoamaan illallisenkin. Pajari ajattelee, että aamiaisen syötyään, päivällisen syötyään tämä suostuu ilman ruokaa, ilman lepoa työskentelemään. Työmies syö illallisenkin ja meni nukkumaan. Työskentelemään ei mennyt.

3. karak i ə·rβəž

karak tum mə̂tʂə̀·štə̂ sə·ndzə̀. pai lum katʂkeš. ərβəž karə̀·kə̂m užeš‿ät tum təŋgəškə tò·Íə̂. kara·klan po·pà: ”eχ kara·k, təńə mə̂·rə̂m jə̀·žon mə̂re·t. mə̂rè·təm mə̂ra·ltə̂”, ma·neš, ərβəž po·pà. ka·rak mə̂·ržə̂m mə̂ra·ltə̀: ”kāk kāk”. paį lù·žə̂ ke·n‿βazeš. ərβəž näleš‿ät kèš.

4. kaĺa[2]

kaĺa ə·len šərγə·štə ko·γo tum kö·rγəštə. e·χel tu·m γəts ken βazeš. ka·Íla lů·ðən koltà. ko·rnə̂ don kə̂ðà·leš, mo·rènə̂m βäš lieš. moren jaðeš: ”ka·Íla kə̂·š kə̂ðala·t?” ”arťé·ləm kətʂə̀·läm”, ka·Íla po·pà, ”aį̇ðà saγàe·m.” ko·ktən keät ko·rnə̂ don. ərβə·žəm βäš li·t. ə·rβəž jà·ðeš: ”kə̂š ke·ðə̀, kaĺa, mo·ren?” ”arťè·ləm kə·tʂə̀·lənə̀.” ”aį̇ðà saγanà”, kaĺa popà. keät kə̂·mə̂tən ko·rnə̂ don, pì·rəm βäš lit. pì·rə jà·ðeš: ”kə̂š kè·ðə̀ kə̂mə̂tə̂·n?” ”arťè·ləm kətʂə̀·lənə̀. aį̇ðà· saγa·nà”, mà·nət. keät kornə̂‿do·n nələtə·n. mö·skäm βäš lit. ”tə̀ kə̂š kè·ðə̀? tsilə̀ðä·m ka·tʂkam”, mö·skə̀ po·pà. ”arťè·ləm kətʂə̀·lənə̀, ik βäreš ə·läš. aį̇ðà· saγanà”, ka·Íla po·pà.

ke·ät ko·rnə̂ don βəzətə·n, koγò· jäm tə·rəš tò·lə̂t. ”daβa·i tì jə̀·məštə tsi·län ələ·nä”, ka·Íla po·pà. tsilän jə̀·məš tərγeštä·t. mö·skän ka·tʂmə̂ šoeš. ”kü·m ka·tʂkam pətə̀·ri?” ə·rβəž po·pà: ”kün juk i·zì, tə·ðəm ka·tʂkə̂nà.” pətə̀·rì ka·Íam, βa·ra morè·nəm ka·tʂkə̂t. kə̂mə̂tə̂·n kò·ðə̂t, ə·rβəž, pì·rə i mö·skä. ə·rβəž ə̂·šan, pətə̀·ri a·k‿saslə̂, ə̂šman βè·lə kə̀·rə̀. kə̂na·m pì·rən juk pə·tə̀, βa·ra ižə ə·rβəž sa·sla. pì·rəm ka·tʂkeš‿ät mö·skä ama·laš βà·zə̂. ə·rβəž kà·Ía, more·n i pì·rə lum arà·la, jä·m‿kəts tərγè·šten lä·ktə. möskä kəzət‿ä·t ama·là. pəte·n.

3. Varis ja kettu

Varis istuu tammen latvassa. Syö luunpalasta. Kettu näkee variksen ja tuli tammen juurelle. Sanoo varikselle: ”Voi, varis, sinä laulat kauniisti. Laulapa lauluasi”, sanoo, kettu virkkaa. Varis laulaa laulunsa: ”Kaak kaak.” Sen luunpala putoaa. Kettu nappaa sen ja meni.

4. Hiiri

Hiiri eleli metsässä ison tammen sisällä. Tammesta putoaa terho. Hiiri pelästyy. Se juoksee tietä pitkin, kohtaa jäniksen. Jänis kysyy: ”Hiiri, minne juokset?” ”Etsin porukkaa”, hiiri sanoo, ”lähde mukaani!” Kulkevat kahdestaan tietä pitkin. Kohtaavat ketun. Kettu kysyy: ”Minne menette, hiiri, jänis?” ”Etsimme porukkaa.” ”Lähde meidän kanssamme”, hiiri sanoo. Kulkevat kolmestaan tietä pitkin, kohtaavat suden. Susi kysyy: ”Minne olette menossa kolmestaan?” ”Etsimme porukkaa. Lähde mukaamme”, sanovat. Kulkevat tietä pitkin neljästään. Kohtaavat karhun. ”Minne olette menossa? Syön teidät kaikki”, karhu sanoo. ”Porukkaa etsimme elääksemme yhdessä. Lähde mukaamme”, hiiri sanoo.

Kulkevat tietä pitkin viidestään, tulevat ison rotkon reunalle. ”Asukaamme kaikki yhdessä tässä rotkossa”, hiiri sanoo. Hyppäävät kaikki rotkoon. Karhun tulee nälkä. ”Kenet syön ensimmäiseksi?” Kettu sanoo: ”Kenen ääni on pieni, sen syömme.” Syövät ensin hiiren, sitten jäniksen. Jäävät kolmisin, kettu, susi ja karhu. Kettu on viisas, ei huuda ensimmäisenä, avaa vain suunsa. Kun suden ääni loppuu, vasta silloin kettu huutaa. Karhu

2. Vrt. T. I. Itkonen 1931: 164–167.

5. orò·ðə̂ i·βan

i·βan orò·ðə̂ päšäm əšten a·k‿moštə̂. a·k‿moštə̂ ńimat. ät́ə̀·žə iβà·nəm pazà·rə̂š ko·ltə̂š, sanɒza·l nä·läš. iβan pazà·rə̂š kèš i·k‿mešäk sanɒzà·lə̂m ńə̀·Ĺə. tò·kə̂žə̂ keä. ko·rnə̂štə̂ tuma·ja kò·lə̂m sanɒza·ltaš. jär tərə·š to·leš. i·k mešäk sanɒzà·lə̂n jä·rəš jö·räl koltà. tò·kə̂žə̂ to·leš, ätə̀·žə ja·ðeš: ”iβa·n sanɒzà·leţšəm näĹəts?” maneš. iβan popà: ”jə̀·reš kò·lə̂m sandza·ltenäm. sanɒzala·n kò·lə̂m šù·kə̂m kə̂·ţšen ka·nɒem”, maneš. ätə́·žə iβà·nən βə̂·rsà: ”orò·ðə̂‿don ma·m‿əštè·t! ńima·t a·k‿pə̀·lä.”

i·r γò·ðə̂m šərγə·š ko·lten šàrə̂·k poktaš. ”puska·i pi·rəβlä ka·ţškə̂t šə·rγəštə, soi·tok, päšäm əšten a·k‿moštə̂”, ätə̀·žə po·pà. ir γot lieš. ”iβa·n, šàrə̂·kna to·ltè, po·ktaš ke·ok šərγəš”, ätə̀·žə po·pà. iβan keä šərγə·škə, pì·rəm kə̂·ţšen ka·nɒà, sarà·jəš ko·ltà. ìro·k ätə̀·žə jà·ðeš: ”šà·rə̀keţšəm ka·nɒènät?” ”kanɒè·näm, sarà·jəšto”, ma·neš, iβan po·pà. ätə̀·žə sarà·jəš anɒ̯žà·leš: pì·rə ša·lγà. šà·rə̀k u·ke, pì·rə ka·ţškə̀n.

iβà·nəm ätə́·žə è·ţše ko·γon βə̂rsà· ”ir γò·ðə̂m ə̂ška·l po·ktaš ke·jet.” ”soito·k mö·skə̀ šərγeš ka·ţškeš tì orò·ðə̂m”, ätə́·žə tu·majà. ir‿γo·t li·eš, iβan keä šərγə·š, mö·skäm kə̂·(ţšèn ka·ndà, sarà·jəš ko·ltà. iro·k je(ţše· ätə̀·žə ja·ðeš: ”ə̂škà·le(ţšəm ka·ndə̂šə̂ts?” ”sarà·jəš koltè·näm”, ma·neš, iβan po·pà. ätə̀·žə sarà·jəš a·nɒžaleš: mö·skä ša·lγà, i·mńi, ə̂ška·l uke. mö·skä ka·ţškə̀n.

syö suden ja meni nukkumaan. Kettu kerää hiiren, jäniksen ja suden luut, lähti hypäten ylös rotkosta. Karhu vieläkin nukkuu. [Satu] päättyi.

5. Hullu Ivan

Hullu Ivan ei osaa tehdä työtä. Hän ei osaa mitään. Isä lähetti Ivanin markkinoille suolaa ostamaan. Ivan lähti markkinoille. Hän osti yhden säkin suolaa. Kulkee kotiin päin. Matkalla ajattelee suolata kalat. Tulee järven rantaan. Kaataa yhden säkin suolaa järveen. Tulee kotiin, hänen isänsä kysyy: ”Ivan, ostitko sitä suolaa?” sanoo. Ivan sanoo: ”Suolasin kalat järveen. Tuon paljon pyytämiäni suolakaloja”, sanoo. Isä soimaa Ivania: ”Mitäs teet hullun kanssa! Hän ei tajua mitään.”

Aamulla [isä] lähettää hänet metsään ottamaan lampaan kiinni. ”Syökööt sudet hänet metsässä, se on samantekevää, ei hän kykene työtä tekemään”, hänen isänsä sanoo. Koittaa aamu. ”Ivan, lampaamme ei ole tullut, mene metsään hakemaan sitä”, hänen isänsä sanoo. Ivan menee metsään, ottaa suden kiinni ja vie liiteriin. Aamulla hänen isänsä kysyy: ”Toitko lampaan?” ”Toin, [se on] liiterissä”, Ivan virkkaa. Hänen isänsä katsoo liiteriin: susi [siellä] seisoo. Lammasta ei ole, susi on sen syönyt.

Ivanin isä haukkuu [häntä] vielä kovemmin. ”Aamulla menet ajamaan lehmän [kotiin].” ”On samantekevää [jos] karhu syö tämän hullun metsässä”, hänen isänsä tuumii. Koittaa aamu, Ivan menee metsään, pyydystää karhun, vie [sen] liiteriin. Aamulla hänen isänsä taas kysyy: ”Toitko lehmän?” ”Vein liiteriin”, Ivan virkkaa. Hänen isänsä katsoo liiteriin: karhu seisoo [siellä], [mutta]

ät́ȁ·žə iβà·nə̂m je(ṭṣ̌e· ko·γon βə̂rsà·: ”orò·δə̂ don ma·m‿əštèt. puska·i̯ kamà·ka βə·lnə šəndzȁ. kə̂·δə̂ à·ᵏ‿kel, tə̂·δə̂m βè·lə əštȁ. pì·rät, mö·skä‿ät, tì orò·δə̂m a·k sə·ŋgə”, maneš. i·mńi, ə̂·škal i šà·rə̂k u·ke. ma·m əštä·š, šo·ŋgə̂ ät́ȁ·žə ko·γon tumajà, tumajen‿ok kò·lə̂š. iβa·n əlȁ·.

hevonen [ja] lehmä puuttuvat. Karhu on syönyt [ne].

Isä soimaa vielä Ivania kovasti. ”Mitäs teet hullun kanssa! Istukoon uuninpankolla. Mitä ei pidä [tehdä], vain sen hän tekee. Ei susi eikä karhukaan tätä hullua voita”, hän sanoo. Ei ole hevosta, ei lehmää, ei lammasta. Mitä tehdä, hänen vanha isänsä kovasti pohtii, pohtiessaan heitti henkensä. Ivan elää.

6. t́ò·t́a[3]

šo·ŋgə̂ t́ot́à kò·lə̂m kə̂(ṭṣ̌en jȁ·rəštə. ə·rβəž kò·lə̂m jara·tà, u·žeš: šù·kə̂ kol ù·lə̂ t́ot́an. ”kə̂(tsè· t́ot́à· γəts kò·lə̂m šòlə̂·štaš?” ə·rβəž tumajà. t́ot̀à kò·lə̂m tò·kə̂žə̂ imńin näŋgè·mə γò·δə̂m ə·rβəž ko·rneš βà·zə̂. kò·lᵊšə̂γań ki·ȁ. t́ot́a ərβə·žəm näleš, βò·zə̂š pi·štȁ. popà·emlän jažò·‿βorotńik lieš, mà·nə̂n tuma·jà. ə·rβəž ko·rnə̂ mə̂·ṭṣ̌kə̂ tot́an βò·zə̂ γəts kò·lə̂m tsilȁ· kə·šken pətȁ·rȁ. βara əškèä·t šərγə·š kə̂δa·leš. t́òt́a tò·kə̂zə̂ to·leš, papà·lan popà: ”məń təlȁ·net jažò· βorotńì·kəm kandè·näm, kò·lə̂m šù·kə̂m kə̂(ṭṣ̌è·näm.” t́ot́a βò·zə̂škə̂ anɒ̣ẓ̌a·leš: ńi ərβə·ž, ńi kol, ńi ma·t u·ke.

6. Ukko

Vanha ukko onki kalaa järvellä. Kettu rakastaa kalaa, näkee: ukolla on paljon kalaa. ”Miten varastaa ukolta kalat?” kettu miettii. Ukon kuljettaessa kalaa hevosella kotiin kettu asettui tielle makaamaan. Makaa kuin kuollut. Ukko nostaa ketun [ja] panee kuormaan. [Siitä] tulee eukolleni hyvä kaulus, hän tuumii. Kettu viskoo matkan kuluessa ukon kuormasta kaikki kalat menemään. Sitten se itse juoksee metsään. Ukko tulee kotiinsa, sanoo eukolleen: ”Toin sinulle hyvän kauluksen, sain paljon kalaa.” Ukko katsoo kuormaansa: ei ole kettua, ei kalaa, ei mitään.

3. Vrt. Smorodinovin satu numero 6 sekä T. I. Itkonen 1931: 169.

7. pop

pop nə̂reš pə̂·rsam ü·ðen. pə̂rsà· ka·ʦ̡̌kaš tə̂rtńà· βᵊlä so tò·lət. mą̣·m‿əštä·š? kə̂(tšè· kə̂(ʦ̡̌a·š ti‿tə·rtńą̣m? pop tuma·jà ärä·käm jü·ktäš. jü·kšə tə̂·rtńą̣m kə̂(ʦ̡̌a·š. täγänä·š ärä·käm jokta·rà, nə̂re·š šənde·n koðà. i·rok ama·len kəńəle·š, keä nə̂rš tə̂rtńą̣· oro·laš. äräkə̀· täγänə̀· tò·kə̂ tole·š, sù·kə̂ tə̂rtńą̣· jü·kšə lin βà·zə̂nət. pop kerè·mən näle·š, tə̂rtńą̣· ja·lγəts, əškè· ə·štəškəžə̂ ja·lšta. tò·kə̂žə̂ nä·ŋɕen à‿kert, šù·kə̂ tə̂rtńą̣·. ”roβò·tńikem tole·š‿ät imńi·n näŋɕeje·n”, mà·nən tuma·jà. pop βə̂(ʦ̡̌à, roβò·tnik a·k‿tol. tə̂rtńą̣· βlä a·rlat, tšoŋɕè·štäš tärβə̀·nät, pò·pə̂m kü·škə na·mal kù·zə̂ktat. məndə·rkə koγo‿šə·rγə lo·š na·mal ke·ät. pop ko·γo šə·rγəš ja·meš. kəžə·t‿ät pop u·ke. pə·ten.

8. iä ðon ʧ̡̌ort

iə̀ jär tə·rštə šə·ndzə̀, kù·žə̂ ǜ·pəm plè·tə̀. ʧ̡̌ort i¹ə̀‿ðo·k tole·š, i¹ə̀·län po·pà: ”daβaį̣ si·lan pro·βajenə̀, kü·n si·la šù·kə̂, tə·ðəlän i·k‿upš o·ksam pu·aš”, i¹ä soglasa·jà, ”ja·rà”, ma·neš. ʧ̡̌ort χi·triį̣ ə̂·leš, ńima·t a·nɒzə̂ts a·k‿ᵊštə. i¹ə̀·län po·pà: ”i·mńim jə̀r‿jər nama·l ka·nɒə̂”, ma·neš. i¹ə̀ i·mńim kə̂(ʦ̡̌à·, əŋɕəžä·‿βəkə pi·štə̀, kaˀᵏʃa·rγen sə·ndzeš. i·mńim nama·l‿a·‿kert. ʧ̡̌ort i¹ə̀·län po·pà: ”təń anɒʐ̌a·l, məń i·mńin ko·k ja·lem loe·š nama·lan”, ma·neš. ʧ̡̌ort i·mńin kə̂škə̂·ž šə·ndzeš jär‿jə·r kəðà·lən to·leš.

ʧ̡̌ort eʦ̡̌è· i·¹älän po·pà: ”daβa·į̣ ᵊnde· kü maˀᵏlakà· γəts βə·ðəm lə̂·ktənà, məškə·r don te·mden.” i¹ä eʦ̡̌è· məškə·r ðon βa·zeš, koγò· kü‿maˀᵏlakà βəlän. te·mdə̀, jasla·nà, βət a·k‿läk. ʧ̡̌o·rt χitriį̣

7. Pappi

Pappi kylvi peltoon herneitä. Kurjet tulevat jatkuvasti syömään herneitä. Mitä tehdä? Miten pyydystää nämä kurjet? Pappi keksii juottaa [niille] viinaa. Pyydystääkseen juopuneet kurjet hän kaataa kaukaloon viinaa ja jättää sen pellolle. Hän nousee aamulla, menee pellolle kurkia vahtimaan. Tulee viinakaukalon luo, monet kurjet ovat juopuneina asettuneet makaamaan. Pappi ottaa köyden, sitoo kurjet jaloistaan omaan vyöhönsä. Ei pysty viemään [niitä] kotiinsa, kurkia on paljon. ”Renkini tulee ja vie ne hevosella kotiin”, hän ajattelee. Pappi odottaa, renki ei tule. Kurjet alkavat selvitä, lähtevät lentoon, nostavat mukanaan papin korkealle, kauas suuren metsän keskelle vievät. Pappi katoaa suureen metsään. Nytkään ei pappia ole. [Satu] päättyi.

8. Vetehinen ja piru

Vetehinen istuu järven rannalla, palmikoi pitkää tukkaansa. Piru tulee vetehisen luo, sanoo vetehiselle: ”Kokeillaanpa voimiamme: sille jolla on paljon voimia, tulee antaa lakillinen rahaa.” Vetehinen suostuu, sanoo: ”Sopii.” Piru on ovela, ei tee ensin mitään, sanoo vetehiselle: ”Kanna hevonen järven ympäri”, sanoo. Vetehinen ottaa hevosen kiinni, nostaa olkapäälleen, lyyhistyy maahan. Ei kykene kantamaan hevosta. Piru sano vetehiselle: ”Katso, minä kannan hevosen jalkojeni välissä”, sanoo. Piru nousee ratsaille, tulee ratsain järven ympäri.

Piru sanoo vielä vetehiselle: ”Rutistakaamme vielä kivenlohkareesta vettä vatsalla painaen.” Vetehinen menee vatsalleen suuren kivenlohkareen päälle.

ə̂·leš, iⁱäm so alta·là. t́šo·rt po·ŋgə̂škə̂ tə̂βə̂·rtə̂šəm pi·štȁ. βarà· kü‿maʾᵏlakà· βəlän βazeš. βət lä·kteš. iⁱäm e(ṭṣ̌è t́šort altà·lə̂š.

t́šort iⁱȁ·län po·pà: ”ü·pet kù·zə̂, ə̂šè·t mə̂·tə̂k. silà·et u·ke, məń ə̂ša·n, sila·n ə̂·lam. təń məläne·m i·k u·pš tä·ŋɢäm pu·et”, ma·neš. t́šort u·pšə̂m ke·lγə jäm βə·län šə·ndä, u·pšeš ᵊrà·žə̂m ᵊštȁ·. i·ⁱȁ tä·ŋɢäm nama·leš, nama·leš, t́šo·rtə̂n u·pš so tsits a·k‿lì. i·ⁱän tä·ŋɢäm tsilä· altà·len nä·leš. βa·ra keȁ tò·kə̂žə̂. iⁱän tä·ŋɢä u·ke ü·p təre·δəktäš, təδə·n don iⁱä kù·žə̂ ü·pän ə̂·leš.

Painaa, pinnistelee, vettä ei vuoda. Piru on viekas, pettää aina vetehistä. Piru pistää sieneen maitoa. Painautuu sitten kivilohkareen päälle. Ja kas nestettä alkaa valua. Taas piru petti vetehistä.

Piru sanoo vetehiselle: ”Tukkasi on pitkä, järkesi lyhyt. Sinulla ei ole voimaa, minä olen viisas, olen voimakas. Sinä annat minulle lakin täynnä rahaa”, sanoo. Piru asettaa lakin syvän kuopan päälle, tekee lakkiin reiän. Vetehinen lapaa rahaa, lappaa, [mutta] mutta pirun lakki ei vain tule täyteen. [Piru] ottaa petoksella kaikki vetehisen rahat. Lähtee sitten kotiinsa. Vetehisellä ei ole rahaa [edes] tukan leikkauttamiseen, siksi se on pitkätukkainen.

1. mə̂·rə̂

ma piš ì·rə šəžə,
üštə̂ pə̂iχo ša·lγà,
ma·rdež lə̂·mə̂m pü·rγəštȁ.
kü·škə pörten[4] kù·zə̂ktà
marde·ž trubà·štə̂ pì·rəlȁ ok u·rmə̂žeš,
məndə·rnə à·γə̂l ko·γò ü·štet tole·š

1. Laulu

Miksi kovin aikaisin syksy,
kylmä viima käy,
tuuli lunta pöllyttää,
korkealle pyörittäen kohottaa.
Tuuli savupiipussa aivan suden lailla ulvoo,
lähellä (”ei kaukana”) suuri pakkanen tulee.

2. mə̂·rə̂

kä·ŋgəž kè·ṭṣ̌ə aja·ran βese·lä,
šù·δə̂žat ža·rga, əδəržä·t, ərβè·zəžä·t
ik βȁ·reš pòγə̂nə̂·n mà·δə̂t, βeselȁ·jät.
sà·δə̂štet olmà· pù pelè·δeš,
olmà· pelè·δəš kań oš tə̂γə̂ra·n ə·δəret.
sà·δə̂štə̂ sire·ń pelè·δeš,
sire·ń pelè·δəš kań kə̂loβo·i tə̂γə̂ra·n ərβè·zet.
ä·ŋgər βes sìrəštet šəžβə·k juk,
βes olitsȁ·štet mə̂r juk,
ka·rem βes sìrəštet kuγù·[5] juk,
βes olitsȁ·štet kartmoń juk.

2. Laulu

Kevätpäivä on kirkas, iloinen,
ruohokin vihreää, tytöt ja pojat
yhteen paikkaan kokoontuneina leikkivät, pitävät hauskaa.
Tarhassakin omenapuu kukkii,
omenankukan lailla valkopaitainen [on] tyttö.
Tarhassa syreeni kukkii,
syreeninkukan lailla sinipaitainen [on] poika.
Joen toisella puolen satakielen ääni,
toisella kadulla laulun ääni,
rotkon toisella rannalla käen ääni
toisella kadulla harmonikan ääni.

4. Po. *pörtən*, koska kyseessä on 1. konjugaation verbi.
5. Po. *kuku* ’käki’

3. mù·rə̂

jara·təm ša·tšmaš
sändə̀·ləkem pis žäl
məńən ə̂·ĺə kut e·rγem
lastrà tum kạn.
iźin e·rγem kok-lu-iäš
koγo·n erγem kut-lun-iäš
məńə šoŋga ťoťà·
pö·rteš kò·δə̂m.

3. Laulu

Rakasta synnyinseutuani
[on] kovin sääli.
Minulla oli kuusi poikaa,
tuuhean tammen kaltaisia.
Pienin poikani [on]
kaksikymmentävuotias,
vanhin poikani [on]
kuusikymmenvuotias.
Sotilaaksi menivät.
Minä vanha ukko jäin kotiin.

pò·pə̂maš

1. malan koťi taza? kaṭṣkeš tä amala·.
2. kù·rə̂məm ələ·š nə̂r γaṭṣ keäš à·γə̂l, (keleš tə̂meńaš, tə̂meńaš i tə̂meńaš).
3. pə̀lem ə̂l γè·tsə̂ kə̂šà·kən ken βazan.

Sananlaskut

1. Miksi kissa on lihava? [Koska se] syö ja nukkuu.
2. Elämän eläminen ei ole pellon poikki kävelemistä, (pitää oppia, oppia ja oppia).
3. Jospa olisin tiennyt mihin putoan {ven. olisin levittänyt siihen olkia}.